

Osanottajat

Arkkipiispa Jukka Paarma	Turku
Biskop Erik Vikström	Borgå
Tuomiorovasti Mikko Heikka	Helsinki
Piispa Voitto Huotari	Mikkeli
Piispa Jorma Laulaja	Lapua
Piispa Wille Riekkinen	Kuopio
Piispa Juha Pihkala	Tampere
Piispa Ilkka Kantola	Turku
Piispa Samuel Salmi	Oulu

Kenttäpiispa Hannu Niskanen

Aessori Matti Taatila	Turku
Aessori Pekka Särkiö	Tampere
Aessori Viljo Juntunen	Oulu
Aessori Seppo Häkkinen	Mikkeli
Assessor Lars Junell	Borgå
Aessori Hannu Komulainen	Kuopio
Aessori Jukka Keskitalo	Lapua
Aessori Kalevo Salo	Helsinki

Kirkkoneuvos Heikki Mäkeläinen

Piispainkokouksen sihteeri Hannu Juntunen

Arkkipiispan sihteeri Heikki Jääskeläinen

Valmistusvaliokunta

Valmistusvaliokunta kokoontui Helsingissä 19.12.2000 ja 9.1.2001 sekä Kuopiossa 22.1.2001.

Jäsenet

Piispa Wille Riekkinen, puheenjohtaja

Aessori Seppo Häkkinen

Assessor Lars Junell

Aessori Jukka Keskitalo

Teol. toht., dos. Hannu Juntunen, sihteeri

1 §

Piispainkokouksen istunnon avaus

Piispainkokouksen istunto Helsingissä, kirkon toimitalossa, alkoi tiistaina 13.2.2001 klo 9.00.

Istunnon aluksi toimitettiin *arkkipiispa Jukka Paarman* johdolla aamurukous (laudes). Tämän jälkeen *arkkipiispa Jukka Paarma* piti seuraavan puheen:

TAVOITTEENA KANNUSTAVA JA HOITAVA TYÖYHTEISÖ

Runsas vuosi sitten käynnistyi maassamme laaja projekti työssä jaksamisesta. Ohjelmaa johdetaan työministeriöstä, mutta sen suunnittelussa ja toteuttamisessa ovat mukana harvinaisen laajalti eri tahot, joita kiinnostaa ihmisten jaksaminen, työpaikkojen ilmapiiri, johtamiseen liittyvät kysymykset ja ylipäänsä suomalaisen ihmisen hyvinvointi. Työministeriön lisäksi hankkeessa ovat keskeisimmin mukana sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö ja eri työmarkkinaosapuolet.

Näin laaja yhteishanke on yksi osoitus siitä, kuinka työssä jaksamisen ja viihtymisen kysymykset ymmärretään olennaisen keskeisiksi ei vain työelämän vaan koko hyvinvointiyhteiskunnan kannalta. Niin julkisen alan kuin teollisuusyritysten strategiapapereihin ja yrityskulttuurin linjauksiin sisältyy jo lähes säännön-

mukaisesti osio, jossa todetaan henkilöstön viihtyminen ja jaksaminen tärkeäksi tuloksen tuottamisen ja toiminnan päämäärän saavuttamisen kannalta.

Kun näin on jo teollisuuden ja kaupan piirissä, ymmärrämme helposti henkilöstökysymysten tärkeyden palvelualoilla, joilla on kyse ihmisten keskinäisestä kanssakäymisestä. Kirkon työssä niiden merkitys korostuu vielä enemmän. Edellyttäähän seurakuntien työ onnistuakseen useimmiten työntekijäin oman persoonan käyttämistä työvälineenä. Uupuneen ja motivaationsa tai työn ilon kadottaneen työntekijän panos kirkon työssä voi - ei vain lähennellä nolaa vaan - olla jopa miinusmerkkinen. Työyhteisö joka kuluttaa työntekijöiden voimavaroja enemmän kuin vahvistaa niitä tai jossa yhteishenki on huono, ei parhaalla tavalla voi huokua ulospäinkään rakkautta, empatiaa tai laupeutta.

Tämän vuoksi on luonnollista, että kirkossa on kannettu huolta sekä työntekijöiden että työyhteisöjen jaksamisesta. Sen lisäksi että olemme sekä valtakunnallisella että paikallisilla tasoilla yhteistyössä muiden tahojen kanssa työhyvinvoinnin edistämiseksi, on kirkossa kehitetty tällä alueella myös omaa toimintaa, joka on joskus jäänyt liian vähälle huomiolle. Työnohjaustoiminnalla on jo perinteitä ja sillä saralla on kirkko voinut antaa apuaan ja asiantuntemustaan muittenkin työyhteisöjen käyttöön. Kirkko on niinikään lähtenyt kouluttamaan omia työyhteisökonsulttejaan, tyky-toimintaa on käynnistetty, samoin eräitä hiippakunnallisia projekteja. Kirkkohallitus on panostanut kuntoutustoimintaan ja sen myöntämä varhaiseläkkeen sijasta annettava kuntoutustuki tähtää työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseen eläkeiän lähestyessäkin.

Syksyllä 1999 kirkkohallitus suositti henkilöstötilinpäätöksen käyttöönottoa seurakunnissa. Suosituksen mukaan ainakin suurissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä olisi laadittava henkilöstötilinpäätös tai -kertomus, jossa tarkastellaan henkilöstövoimavaroja. Toivottavaa on, että tämä käytäntö yleistyisi ja siten tarjoaisi luontevan mahdollisuuden kiinnittää säännöllisesti huomiota henkilöstön määrään ja huolehtia sen voimavaroista. Se on myös oiva väline entistä suunnitelmallisemman ja pitkäjänteisen henkilöstöpolitiikan kehittämiseen.

Millainen on sitten työntekijöiden jaksamisen ja työyhteisöjemme tilanne kirkossa? Julkisuuteenkin tulee tietoja ongelmatapauksista niin usein, että on helppo huomata kirkon ja sen seurakuntien työpaikkojen olevan samalla tavalla raadollisten ihmisten työpaikkoja kuin muuallakin yhteiskunnassa. Piispat ja tuomiokapitulien muut jäsenet joutuvat paljonkin tekemisiin työyhteisöjen ongelmien kanssa ja tietävät että seurakuntiemme joukossa on niin hengeltään erinomaisen esimerkillisiä, kannustavia ja hoitavia kuin myös riitaisia ja vaikeita työyhteisöjä. Kokonaiskuvan saamista vaikeuttaa se, että riittävän laajoja ja nimenomaan muiden työpaikkojen kanssa luotettavan vertailukelpoisia tutkimuksia ei ole kovin paljon. Uupumis- ja ihmissuhdevaikeuksissa ongelmat ovat sitä paitsi usein niin syvällä ja monitahoiset, että vakuuttavien mittareiden löytäminen ei sekään ole kovin yksinkertaista.

Viimeisin laaja kirkon henkilöstöä koskeva työtyytyväisyystutkimus on tehty runsas kolme vuotta sitten Kirkon tutkimuskeskuksen toimesta. Kyselyn otos käsitti 765 henkilöä, mukana oli pappeja, kanttoreita, diakoniatyöntekijöitä, nuorisotyönohjaajia, lastenohjaajia, kirkonpalvelijoita, toimistotyöntekijöitä sekä 10 prosenttia

vastaajista muita työntekijöitä. Valtaosa, peräti 90 prosenttia, ilmoitti olevansa tyytyväisiä työhönsä kokonaisuutena, kun melko tyytymättömiä oli 6 prosenttia ja erittäin tyytymättömiä yksi prosentti vastaajista.

Tyytyväisten prosenttiluku on siis huomattavan korkea. Se ei kuitenkaan oleellisesti eroa työntekijöiden tyytyväisyydestä työhönsä muualla yhteiskunnassa. Suomalaisista työntekijöistä on tutkimuksissa yleensä 85-95 prosenttia ilmoittanut olevansa tyytyväisiä työhönsä. Ehkäpä kirkon ominaislaatu työpaikkana tulee paremmin näkyviin siinä, millaisin odotuksin ja millaisin tavoittein kirkon työhön tullaan ja millaisena kirkon palveluksessa olevat näkevät työn sisällön.

Kun edellä mainitussa tutkimuksessa kysyttiin, mikä on kirkon työssä tärkeää työntekijälle, nousivat 23 vaihtoehdon joukossa kärkeeseen työn henkinen ilmapiiri, sen mielenkiintoisuus ja työntekijöiden välinen yhteistyökyky. Kun sitten selvitettiin, mitä kirkon työntekijät pitävät tärkeinä tavoitella tai toteuttaa työssään, olivat tulokset mielenkiintoisia. Vastausvaihtoehtoja annettiin 15, niistä erittäin tärkeinä nousivat kärkeeseen seuraavat neljä: 1. Jumalan tahdon toteuttaminen, 2. lähimmäisen auttaminen, 3. omien lahjojen hyväksikäyttäminen ja 4. henkinen kasvu. Kaikkein vähiten tavoitellaan 1. aineellista hyvinvointia (9 %:lle erittäin tärkeä), 2. ansiotason kohottamista ja 3. muiden arvostusta. Työssä tavoitellaan siis hyvin selvästi henkisiä ja sisäisiä arvoja, ei niinkään materiaalisia ja ulkoisia.

Kirkon työntekijöitten työhön liittyvät arvot vastaavat siis pitkälle kirkon omaa perustehtävää ja sen toteuttamista. Ne ovat siten myös

pitkälle yhteneväiset työnantajan työhön liittyvien arvojen kanssa. Tämä vahvistaa sitä käsitystä, että kirkollamme on kirkon arvoihin ja sen tehtävään voimakkaasti sitoutunut työntekijäkunta. Sellainen on aarre kirkolle. Myös tulevaisuudessa toivomme näin olevan. Uusien työntekijöiden rekrytoinnille ja työntekijäkoulutukseen samoin kuin tietenkin työyhteisöjen hoitamiselle tämä antaa haasteita. Kun rekrytointi- ja koulutusasioissa on pidetty esillä erityisesti hyvää ja laaja-alaista ammattitaitoa ja sen merkitystä, on pidettävä mielessä, että kirkon työntekijän ammattitaitoon kuuluu oleellisena osana hengellinen ulottuvuus. Kirkon arvoihin ja tehtävään sitoutunut, hyvin motivoitunut ja työssään jaksava työntekijä on niin tärkeä työväline kirkossamme, että sen huoltamiseen on panostettava kuin tehtaassa koneen ratkaisevimpaan rattaaseen.

Korkeasta tyytyväisyysprosentista ja huomattavan vahvasta sitoutumisesta huolimatta ei kirkko tunnu olevan erityisen houkutteleva työpaikka. En rohkene sanoa, että täällä olisi “oman pesän likaajia”, mutta eräät työyhteisöjen julkisuuteen nousseet ongelmat ovat saattaneet luoda vääristynyttäkin kuvaa. Jokainen esille tuleva työtyytymättömyys, työyhteisön ristiriita- tai uupumistapaus on kuitenkin otettava vakavasti ja sitä on kuunneltava tarkoin hälytyskellon äänenä.

Kirkon tutkimuskeskuksen tutkimuksessa selviteltiin myös tyytymättömyyden aiheuttajia. Kysymys kuului: Mikä aiheuttaa useimmin rasisista, mielipahaa tai erityistä epäviihtyvyyttä kirkon työntekijöille? Selvästi suurimmaksi ongelmaksi nousivat työmäärään liittyvät tekijät. 1990-luvun laman vuosina jouduttiin seurakuntien työntekijämäärää supistamaan, minkä johdosta työ- määrä henkilöä kohti lisääntyi. Diakoniatyössä tapahtui samoihin

aikoihin muutoksia, jotka panivat diakonian viranhaltijat ahtaalle. He olivatkin työntekijäryhmistä työmäärän suhteen kaikkein kovimmilla, vaikka myös kirkkoherrat ja nuorisotyönohjaajat tunsivat muita useammin uupumista. Viime vuosikymmenen laman syyksi ei kuitenkaan voida panna kuin osa uuvuttavasta tilanteesta. Tilanne on nimittäin jatkunut samanlaisena, vaikka työntekijämäärässä onkin jo tapahtunut monessa seurakunnassa parantumista. KTK:n tutkimuksen jälkeen on vastaavanlaiset tulokset saatu sekä Pappisliiton vuonna 1998 papiston keskuudessa tekemästä selvityksestä että viime vuonna Akavan laajahkossa selvityksessä oman jäsenistönsä työssä jaksamisesta. Kirkon työntekijät kokivat sen mukaan vaikeuksia työssä jaksamisessa selvästi enemmän kuin valtion palveluksessa olevat tai yksityissektorilla työskentelevät. Kuntasektorilla jaksamisongelmat nousivat kirkkoa korkeammalle ja siellä vaikein tilanne näyttää olevan opetushenkilöstön keskuudessa.

Monien kirkon työntekijöiden erikoislaatuiset työajat, työpäivän ajallinen rikkinäisyys, työn sijoittuminen myös iltoihin ja viikonloppuihin sekä vaikeus työn ja vapaa-ajan erottamisessa ovat omiaan lisäämään työn rasittavuutta. Onpa sinänsä arvokkaalla sitoutumisella työhön ja kutsumustietoisuudella myös vaikutuksensa siihen, että monen työntekijän on vaikea itse rajoittaa työmääräänsä. Työnjohdolle asettavat kaikki tämänkaltaiset tekijät erityisiä johtamistaidollisia vaatimuksia. Työyhteisön ilmapiiri voi tietysti olla jaksamista vaikeuttava tai parhaimmillaan sitä helpottava.

Työyhteisön tavallisimmat ongelmat, huonot henkilösuhteet, epäluottamus tai ristiriidat työtovereiden kanssa eivät kyselyssä sijoittuneet tyytymättömyyttä aiheuttavien tekijöiden joukossa

kärkipäähän. Ne olivat 17 kohdan listalla puolivälissä tai sitäkin alempana. Työyhteisöjemme kehittämisessä ja seurakuntien yleisen työilmapiirin parantamisessa on kuitenkin paljon tekemistä. Työyhteisökonsulttien määrä on vielä liian vähäinen tarpeeseen nähden. Tavoitteenahan meillä pitäisi olla ei ainoastaan ristiriidaton vaan kannustava ja hoitava työyhteisö. Vaikka meidän tulee olla realisteja ja pitää jalat tiukasti maassa ja tiedämme, ettei ongelmattomia yhteisöjä juuri olekaan, on nimenomaan kirkossa tavoiteltava sellaista ilmapiiriä, joka innostaa ja palkitsee sekä hoitaa myös hengellisesti.

Kun kirkkomme työntekijäin useimmin esiintyvä työhön liittyvä ongelma näyttää olevan työssä jaksamisen vaikeus ja uupuminen, on etsittävä keinoja sen korjaamiseksi. Käsitykseni on, että kyse on pienemmältä osin työntekijävajauksesta ja suuremmin johtamiskyvyistä. Edellä jo viittasin työnjako- ja henkilöjohtamiskysymyksiin. Työyhteisön kannustavuus ja palkitsevuus ovat tärkeiltä osin johtajasta riippuvaisia. Johtamiskoulutus on saatu alulle ja kirkkoherrojen pätevyysvaatimuksiinkin on nyt lisätty tällaiseen koulutukseen osallistuminen. Monessa tapauksessa on myös asenteita muutettava, onhan vanhaan kirkkoherraihanteeseen kuulunut ahkeruus ja monitoimisuus suorittavassa työssä eli tavallisessa papintoimessa. Johtajuuteen liittyvät tehtävät on hoidettu siinä sivussa.

Johtamiskysymys ei koske kuitenkaan vain kirkkoherroja. Aiemmin mainitsemani henkilöstötilinpäätöskäytäntö nostaa esille myös talouspäälliköt ja luottamuselimet, joiden tehtävänä on niinkään arvioida seurakuntien työvoimaresursseja ja niiden käyttöä. Kysyä voidaan myös, tarvitaanko kirkossamme nyt sitä, että jollekin

elimelle erityisesti uskotaan sekä kokonaiskirkon että kaikkien hiippakuntien eli siis kirkon oman henkilöstöpolitiikan kokonaisvaltainen seuraaminen ja ohjanta.

Avauspuheen jälkeen *arkkipiispa Paarma* toivotti piispainkokouksen istunnon jäsenet tervetulleiksi, erityisesti piispa Samuel Salmen ja tuomiorovasti Mikko Heikan. Arkkipiispa julisti istunnon avatuksi.

2 §

Nimihuuto

Toimitetussa nimihuudossa todettiin kaikkien piispainkokouksen jäsenten olevan läsnä.

3 §

Työjärjestyksen hyväksyminen

Työjärjestykseksi hyväksyttiin kokouksen esityslista lisättynä arkkipiispan kirjeellä piispainkokouksen sihteerin viransijaisuudesta ajalla 1.5.-31.12.2001.

4 §

Pöytäkirjan tarkistajat

Piispainkokous päätti

valita piispainkokouksen istunnon pöytäkirjan tarkistajiksi asessori Seppo Häkkisen ja asessori Jukka Keskitalon.

5 §

Eri tavoin naispappeudesta ajattelevien rinnakkaiselo ja yhteistyö kirkossamme

Edustaja-aloite

Kirkolliskokous oli 9.11.2000 käsitellessään perustevaliokunnan mietintöä 2/2000 edustaja-aloitteesta 13/2000, joka koskee Porvoon julistuksen kotimaista sovellutusta, päättänyt lähettää edustaja-aloitteen piispainkokoukselle.

Edustaja-aloitteessa Oulun hiippakunnan pappisedustaja Lasse Marjokorpi ehdotti kirkkojärjestykseen seuraavaa

lisäystä. (KJ 1:4, 3)

Niillä luterilaisen kirkon jäsenillä, jotka noudattavat perinteistä virkakäsitystä, on edelleen oikeus päästä osallisiksi kirkon pyhistä toimituksista, jumalanpalveluksista ja yksityisestä ehtoollisenvietosta. Heillä on oikeus tulla vihityiksi pappisvirkaan ja hoitaa tätä virkaa Jumalan sanan ja kirkkomme tunnustuksen mukaan.

Aloite tähtää esittäjänsä mukaan siihen, että “ne kirkkomme jäsenet, jotka uskovat niin kuin kristillinen kirkko on aina uskonut ja ne papit, jotka hoitavat pappisvirkaa sen perinteen mukaisesti, joka on jatkunut katkeamattomana aina Lutherin päivistä melkein viime vuosituhannen loppuun saakka, voisivat saada kirkollisia palveluja, voisivat toimia kirkossamme pappeina ja voisivat sen sisällä säilyttää tulevaisuuden ja toivon”.

Aloite kantaa huolta naispappeuteen torjuvasti suhtautuvien asemasta kirkossamme. Niille kirkkomme jäsenille, jotka eivät katso voivansa kääntyä naispapin puoleen, halutaan taata mahdollisuus saada kirkollisia palveluita miespapin toimesta. Naispappeuden torjujille halutaan myös turvata mahdollisuus toimia vastaisuudessakin pappina kirkossamme.

Edustaja-aloitteen käsittely kirkolliskokouksessa

Kirkolliskokouksen perustevaliokunta toteaa, että aloitteen taustalla on naispappeuden torjuijen kokema turvattomuus. Toisaalta turvattomuutta tunnetaan puolin ja toisin. Myös naispapit ovat olleet eri kantojen ristiriidassa ahtaalla.

Perustevaliokunta on pohtinut myös aloitteen käytännöllisiä ja taloudellisia ulottuvuuksia. Seuraisiko aloitteen toteuttamisesta seurakunnille velvollisuus järjestää toimintuksiin miespappi? Käytännön kysymyksiä tulee esiin joidenkin järjestöjen ja seurakuntien yhteistyössä. Suurilla paikkakunnilla tilanne on yleensä yksinkertaisempi, mutta pienillä ongelmat voivat kärjistyä.

Perustevaliokunta on perehtynyt varsin laajalti vuoden 1986 kirkolliskokouksen naispappeuspäätöksen pohjana olevaan perustevaliokunnan mietintöön 1/1986. Perustevaliokunnan em. mietintöön sisältyi jakso, jonka aiheena oli "Kirkon yhteyden vaaliminen pappisviran avauduttua naisille".

Kirkolliskokouksen naispappeuspäätökseen (6.11.1986) sisältyi toinen ponsi, jossa kirkolliskokous päätti

“kehottaa piispainkokousta seuraamaan, mitä ongelmia pappisviran avaaminen naisille mahdollisesti aiheuttaa, sekä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin, ellei piispainkokous

harkitse parhaaksi asian jättämistä kunkin piispan ja tuomiokapitulin ohjannan varaan”.

Kirkolliskokous hyväksyi piispa Yrjö Sariolan esityksestä äänin 85-9 päätöksen osaksi lisäponnen:

“Myös niillä kirkon jäsenillä ja viranhaltijoilla, jotka suhtautuvat torjuvasti pappisviran avaamiseen naisille, tulee edelleen olla kirkossamme toiminnanvapaus ja mahdollisuus tulla vihityiksi ja nimitetyiksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon eri virkoihin. Kaikki kirkkomme jäsenet ja viranhaltijat ovat yhdessä vastuussa siitä, että muutoksen aiheuttamat vaikeudet pyritään voittamaan keskinäisen yhteistyön avulla ja kirkon ykseyttä varjellen”.

Perustevaliokunta ilmaisee (miet. 2/2000) kantansa seuraavasti:

1) Perustevaliokunta pitää ajankohtaisena kysymystä eri tavoin naispappeudesta ajattelevien rinnakkainelosta ja yhteistyöstä kirkossamme. Asiaan liittyy tärkeä huoli kirkon yhtenäisyydestä.

2) Kaksitoista vuotta on kulunut ensimmäisten naisten vihkimisestä pappisvirkaan. Yhä kasvava osa kirkkomme papeista on naisia, ja kirkon virallinen ratkaisu on pitkälti vakiintunut. Toisaalta kirkossamme on edelleen naispappeuden torjuva vähemmistö. Kumpikin osapuoli haluaa pysyä uskollisena Jumalan Sanalle ja toimia jatkossakin kirkkomme

sisällä.

3) Naispappeuspäätöksen lisäponnen mukaan naispappeuteen torjuvasti suhtautuvilla tulee edelleen olla kirkossamme toiminnanvapaus. Samalla ponsi velvoittaa kirkon kaikkia jäseniä ja viranhaltijoita voittamaan muutoksen aiheuttamat vaikeudet keskinäisen yhteistyön avulla ja kirkon ykseyttä varjellen.

4) On aika arvioida kirkolliskokouksen naispappeuspäätöksen toteutumista ja saatuja kokemuksia sekä kartoittaa nykyinen tilanne.

5) Vuoden 1986 lisäponsi kuuluu kirkkomme naispappeuspäätökseen. On kysyttävä, miten siinä ilmaistut toiminnanvapauden, yhteistyön ja kirkon ykseyden periaatteet toteutuvat myös jatkossa. Onko pulmatilanteet hoidettava ensisijaisesti pastoraalisesti vai lainsäädännöllä? Asiassa tarvitaan yhteistä harkintaa ja laajapohjaista keskustelua.

6) Naispappeuspäätöksen toisen ponnen mukaan piispainkokouksen tehtävä on seurata, mitä ongelmia pappisviran avaaminen naisille mahdollisesti aiheuttaa. Piispainkokouksen vastuulla ovat myös tarvittavat toimenpiteet. Perustevaliokunnan mielestä edustaja-aloitteen nostama kysymyskonaisuus tulisi antaa piispainkokouksen selvitettäväksi. Piispainkokouksen on aiheellista toteuttaa perusteellinen tilannearvio omassa kirkossamme ja selvittää tarpeelliset vertailukohtat muissa kirkoissa. Tilannearvio edellyttää osapuolten kokemusten ja odotusten tasapuolista ja vasta-

vuoroista kuulemista.

Perustevaliokunta päättyy lopuksi esittämään edustaja-aloitteen lähettämistä piispainkokoukselle. Kirkolliskokous päätti asian perustevaliokunnan esityksen mukaisesti.

Valmistusvaliokunta totesi, että kirkolliskokouksen piispainkokoukselle lähettämä edustaja-aloite on laaja ja monisyinen. Vaikka asia on tullut esille kirkolliskokouksen käsitellessä Porvoon julistuksen sovellutuksia, on kysymys oikeastaan olennaisesti muusta kuin mitä aloitteen otsikko "Porvoon julistuksen kotimainen sovellutus" antaa ymmärtää. Kysymys on "eri tavoin naispappeudesta ajattelevien rinnakkainelosta ja yhteistyöstä kirkossamme". Asian selvyuden vuoksi valmistusvaliokunta oli otsikoinut asian juuri tällä tavoin.

Aloitteessa esille tuotu asia on uudella tavalla ajankohtainen myös siitä syystä, että Oulun piispan vaihtumisen jälkeen kaikki kirkkomme piispat vihkivät naisteologeja pappisvirkaan. Piispan vaihtuminen Oulussa on nostanut keskusteluun kysymyksen ns. erillisvihkimyksistä. Oulun uusi piispa Samuel Salmi on ilmaissut kantanaan, että kysymys erillisvihkimyksistä on koko kirkon ongelma, eikä sitä tule jättää ainoastaan Oulun hiippakunnan vastuulle.

Naispappeuteen torjuvasti suhtautuvat ehkä kokevat turvattomuutensa lisääntyneen nyt syntyneessä tilanteessa, jossa kaikki piispat ovat kirkolliskokouksen naispappeuspäätöksen linjoilla. Tässä tilanteessa piispainkokous joutuu suorittamaan tilanteen kokonaisarviointia ja harkitsemaan mahdollisia toimenpiteitä. Ajoituksessa voidaan nähdä myös ongelmallisuutta siitä syystä, että monet turvattomuutta jo aiemmin kokeneet naispapat epäilemättä olisivat toivoneet piispainkokouksen toimenpiteitä jo aikaisemmin. Voidaan kysyä, sisältyykö naispappien näkökulmasta ongelmia siihen, että piispainkokous ryhtyisi joihinkin toimenpiteisiin nyt kun naispappeuden vastustajat ilmaisevat kokevansa turvattomuutta, koska toimenpiteisiin ei ole ryhdytty aikaisemminkaan naispappien kokiessa turvattomuutta. Mahdollisia toimenpiteitä harkittaessa on tärkeää säilyttää koko ajan kirkon ykseyden vaalimisen näkökulma.

Ulkomaiset vertailukohtat

Valmistusvaliokunta oli kirkolliskokouksen perustevaliokunnan tavoin todennut, että eri kirkkojen ratkaisuja vastaavissa tilanteissa on syytä kartoittaa. Tämä edellyttää kuitenkin melko laajaa kartoitusta, johon tässä yhteydessä ei vielä ollut mahdollisuutta. Tässä vaiheessa valmistusvaliokunta oli tutustunut lyhyesti Norjan tilan-

teeseen ja tyytyi muilta osin toistamaan kirkolliskokouksen perustevaliokunnan selvityksen tuloksia.

Kristilliset kirkot suhtautuvat naispappeuteen hyvin eri tavoin. Yhtäältä on protestanttisia kirkkoja, jotka ovat vihkineet naisia pappisvirkaan jo kymmenien vuosien ajan. Monissa näistä kirkoissa naispappeuden torjuva kanta on käytännöllisesti katsoen hävinnyt, joten ei ole myöskään eri virkakantojen ristiriidan aiheuttamia ongelmia.

Toisaalta on kirkkoja, jotka eivät vihi naisia papeiksi. Sellaisia protestanttisia ja anglikaanisia kirkkoja on lähinnä Afrikassa ja Aasiassa. Ortodoksiset kirkot ja roomalaiskatolinen kirkko ovat pitäytyneet yhtenäisesti näkemykseen, jonka mukaan pappisvirkaan voidaan vihkiä vain miehiä. Katolisessa kirkossa kysymyksestä tosin keskustellaan. Vatikaanin uskonopin kongregaatio antoi vuonna 1995 "vastauksen epäilykseen" (*responsum ad dubium*), joka koskee pyhien säätyjen varaamista miehille. Paavi julisti peruuttamattomaksi asiakirjassa esitetyn kannan, että kirkolla ei ole valtaa avata pappisvirkaa naisille. Se ei kuitenkaan lopettanut keskustelua asiasta.

Oleelliset ulkomaiset vertailukohtat löytyvät kuitenkin niistä luterilaisista ja anglikaanisista kirkoista, joissa on kummankin kannan edustajia naispappeuden toteuttamisen

jälkeen. Luterilaisissa kirkoissa naisia alettiin vihkiä papeiksi jo 1950-luvulla. Esimerkiksi Ruotsissa naispappeuspäätös tehtiin vuonna 1958 ja Yhdysvalloissa 1970. Osa anglikaanisista kirkoista on avannut pappisviran naisille 1970-luvulta alkaen.

Käytännön ratkaisut vaihtelevat. Monissa kirkoissa naispappeuspäätökseen on liittynyt omantunnonklausuuleja, joiden sisältö tosin vaihtelee. Suomen lisäponnen tapaan saatetaan ilmaista periaatteellinen sitoumus kunnioittaa toista näkemystä. Saatetaan turvata papille oikeus kieltäytyä papillisesta palvelusta yhdessä toisen papin kanssa tai seurakunnalle oikeus kieltäytyä ottamasta vastaan pappia naispappeuskannan perusteella. On myös ponsia, joissa taataan piispalle oikeus kieltäytyä vihkimästä naista papiksi. Omantunnonklausuulien oikeudellinen merkitys vaihtelee myös sen mukaan, onko niitä sisällytetty kirkon lakiin. Joissakin kirkoissa erilaisista naispappeuskannoista johtuvia tilanteita on säädelty epävirallisin ns. ajo-ohjein.

Anglikaanisissa kirkoissa naispappeuspäätökseen liittyy omantunnonsuoja naispappeuden torjujille. Omantunnonklausuulit ja pastoraaliset menettelyohjeet säädetään kussakin paikalliskirkossa erikseen. Vuoden 1988 Lambeth-konferenssi otti kantaa tilanteeseen, jonka oli aiheuttanut naispiispojen vihkiminen joissakin anglikaanisissa kirkoissa.

Piispat kehottivat kirkkoja “kunnioittamaan toisten provinssien päätöstä ja käsityksiä naispiispuuden suhteen ilman, että sellainen kunnioitus välttämättä merkitsisi asiaan liittyvien periaatteiden hyväksymistä, säilyttäen mahdollisimman korkean yhteyden toisin ajattelevien provinssien kanssa” (Lambeth 1988, Resolution 1).

Englannin kirkko teki naispappeuspäätöksen vuonna 1992, mutta naispiispuutta se ei ole hyväksynyt. Muiden anglikaanisten kirkkojen tapaan myös Englannissa naispappeuspäätökseen sisältyi sitoumus järjestää naispappeuden torjuville seurakunnille ja papeille samalla kannalla oleva piispa. Usein tämä on mahdollista hiippakuntien sisäisin järjestelyin, koska Englannin kirkossa on tyypillisesti useita piispoja yhdessä hiippakunnassa. Vain niissä tilanteissa, missä hiippakunnalliset ratkaisut eivät ole mahdollisia, voidaan turvautua provinssitason piispallisiin erityisjärjestelyihin (Provincial Episcopal Visitor).

Pohjoismaiden luterilaisissa kirkoissa tilanne elää. Ruotsin kirkko on tehnyt päätöksen, joka heikentää naispappeuden torjujien asemaa suhteessa pappisvirkaan. Vuoden 2000 alussa voimaan astunut Ruotsin uusi kirkkojärjestys edellyttää, että papiksi vihittävä on julistanut olevansa valmis palvelemaan kaikissa tehtävissä yhdessä muiden kanssa, jotka on vihitty kirkon virkaan riippumatta heidän

sukupuolestaan (Kyrkoordning för Svenska kyrkan, 31:2).

Norjassa etsitään toisenlaista ratkaisua. Norjan kirkollisministeriö pyysi v. 1998 piispainkokousta selvittämään periaatteelliset ja organisatoriset mahdollisuudet luoda poikkeusjärjestelyt vaihtoehtoisen piispallisen kaitsennan (alternativt biskoppelig tilsyn) toteuttamiseksi. Norjan kirkossa ovat eräät papit kieltäytyneet, paitsi yhteistyöstä naispappien kanssa, myös tunnustamasta naispuolisen piispan kaitsentavaltaa. Piispainkokouksen työryhmä laati mietinnön "Tilsynsmodeller", jonka pohjalta keväällä 2001 järjestetään asiaa koskeva laajapohjainen konsultaatio.

Edellä olevan kartoituksen pohjalta valmistusvaliokunta totesi kirkolliskokouksen perustevaliokunnan tavoin, että nopeakin katsaus ulkomaisiin vertailukohtiin osoittaa kirkkojen päätyneen hyvin erilaisiin ratkaisuihin. Monessa kirkossa naispappeuspäätöksen pastoraalinen jälkihoito on edelleen kesken. Mitään yksiselitteistä mallia ulkomaiset vertailukohdat eivät omalle kirkollemme tarjoa, mutta ulkomaisen aineiston perusteellisempikin selvittäminen voisi olla hyödyksi oman kirkkomme työskentelyä varten.

Valmistusvaliokunta viittasi myös Suomen kirkon pappisliiton hallituksessa 7.1.1987 hyväksytyihin nk. ajo-ohjeisiin, jotka ovat viimeaikaisessa keskustelussa olleet taka-

alalla. Piispainkokouksen on syytä arvioida, missä määrin ajo-ohjeissa kaavailtu linja on toteutunut. Piispainkokouksen on syytä keskustella myös siitä, onko ajo-ohjeilla – mahdollisesti päivitetystä muodosta – tulevaisuudessa jokin rooli kirkossamme. Tällä hetkellä ajo-ohjeilla ei ole virallista statusta kirkossamme.

Valmistusvaliokunta kiinnitti huomiota siihen tosiasiaan, että kirkolliskokouksen naispappeuspäätöksen lisäponsi (ns. Sariolan ponsi) on osa kirkkomme naispappeuspäätöstä ja on luonnollisesti edelleen voimassa. Tämän voisi olettaa luovan riittävän turvallisuuden niille kirkkomme jäsenille ja viranhaltijoille, jotka suhtautuvat torjuvasti naispappeuteen. Edustaja-aloitteen mukaisen kolmannen ponnien lisääminen KJ:n 1 luvun 4 §:ään olisi valmistusvaliokunnan mielestä liioiteltua, koska se katsoi, ettei asiaa voida hoitaa lainsäädännöllisillä keinoilla. Asiaa tulee lähestyä ensisijaisesti pastoraalisena kysymyksenä.

Valmistusvaliokunta kiinnitti vielä huomiota edustaja-aloitteen eräisiin ongelmiin. Lisättäväksi esitetystä ponnesta halutaan turvata se, että naispappeuden torjujilla olisi edelleen oikeus kirkollisiin palveluksiin. Tähän voidaan todeta, ettei heidän oikeuttaan näihin palveluksiin ole koskaan millään tavalla kiistetty. Tässä mielessä aloitetta voidaan pitää turhana. Tuntuu mahdottomalta jo

taloudellisistakin syistä, että seurakunnat velvoitettaisiin järjestämään miespuolinen pappi toimituksiin aina kun sitä pyydetään.

Toinen ongelma sisältyy lisättäväksi esitetyn ponnen jälkimmäiseen osaan, jossa halutaan taata naispappeuden vastustajille oikeus pappisvirkaan. Mikäli tällainen lisäys tehtäisiin, se tulisi sijoittaa sellaiseen kirkkolain tai kirkkojärjestyksen kohtaan, jossa käsitellään kirkon erityistä virkaa ja ordinaatiota. Asiaa periaatteellisemmalla kannalta pohdittaessa on kuitenkin selvää, ettei kenelläkään ole oikeutta kirkon virkaan. Ns. Sariolan ponnessakin puhutaan mahdollisuudesta tulla vihityiksi ja nimitetyiksi kirkkomme eri virkoihin. Tämä käsite-ero sisältää valtavan periaatteellisen näkemyseron.

Valmistusvaliokunta siis katsoi, ettei kirkkojärjestykseen ole syytä tehdä edustaja-aloitteessa esitettyä lisäystä. Valmistusvaliokunta kuitenkin piti aloitteen esille nostamaa kysymyskokonaisuutta sellaisena, johon piispainkokouksen viimeistään nyt on otettava kantaa. Kannan ottaminen tässä tapauksessa merkitsisi lähinnä piispainkokouksessa käytävää laajaa keskustelua. Tässä keskustelussa tulisi päättää siitä, onko piispainkokouksen tarpeen antaa erillisiä pastoraalisia ohjeita tai suosituksia vai onko mahdolliset ongelmatilanteet edelleen jätettävä kunkin piispan ja tuomiokapitulin

harkintaan.

Piispainkokouksen keskustelussa käsiteltäviä kysymyksiä voisivat olla esimerkiksi seuraavat: erillisvihkimykset, ajo-ohjeiden mahdollinen päivittäminen, kirkon yhtenäisyys ja pastoraaliset toimenpiteet, mahdolliset lisäselvitykset.

Laajassa keskustelussa käyttivät puheenvuoroja kaikki piispainkokouksen istunnon jäsenet. Keskustelun pääpainotukset olivat seuraavat. Yksimielisesti yhdyttiin valmistusvaliokunnan perusratkaisuun eli että kirkkojärjestykseen ei esitetä edustaja-aloitteen tarkoittamia lisäyksiä. Jatkotyöskentelyn suuntaamisesta kaavailtiin erilaisia vaihtoehtoisia malleja. Jatkotyöskentely voitaisiin organisoida laajapohjaisina neuvotteluina eri tahojen kanssa. Tällaisen menettelyn ongelma olisi kuitenkin, että se herättäisi mielikuvan kirkon perusratkaisun pohtimisesta kokonaan uudelleen. Tällaisesta ei kuitenkaan voi olla kysymys, koska kirkon naispappeusratkaisusta pidetään kiinni. Asiaa nyt käsiteltäessä piispainkokouksen tulee kuitenkin antaa selvä viesti etenemisen suunnasta ja tämän linjaratkaisun perusteella valmistusvaliokunta jatkaa asian valmisteluja. Koska ongelma on ollut tiedossa jo pitkään, käsittelyssä tulee edetä mahdollisimman joutuisasti. Ns. erillisvihkimyksiin tulee ottaa selkeän kielteinen kanta. Tällä kannan määrittelyllä ei kuitenkaan saa sulkea ovia jatkokeskusteluilta

eikä tarpeettomasti haavoittaa ketään. Keskustelussa viitattiin eräitä kertoja ns. ajo-ohjeisiin, mutta todettiin niiden toimineen nurinkurisesti alkuperäiseen tarkoitukseensa nähden: nimenomaan naispapit ovat joutuneet väistymään. Ajo-ohjeiden päivittämisen asemesta kaikkien eri tavoin ajattelevien on syytä edelleenkin pitäytyä ns. Sariolan ponteen, joka on osa kirkolliskokouksen virallista päätöstä vuodelta 1986.

Vikstöm korosti, että myös kirkon ratkaisu tässä asiassa edustaa "perinteistä virkakäsitystä". Salmi ilmaisi ilonsa siitä, että piispainkokous on nopeasti tarttunut tähän asiaan. Nyt tarvitaan selvä viesti, miten asia hoidetaan jatkossa uskollisena kirkon ratkaisulle ja hiippakuntien eheyttä varjellen. Kantolan mukaan on myös tärkeää se viesti, jonka teologian opintoja ja kirkon työtä harkitsevat saavat.

Muun muassa Huotari totesi, että erillisvihkimysongelma on lähinnä kirkkopoliittinen eikä niinkään teologinen. Eräissä muissakin puheenvuoroissa todettiin, että suinkaan kaikki torjujat eivät vaadi erillisvihkimystä, mutta joillekin on tärkeää erottautua näkyvästi. Pihkalan mukaan joudutaan kysymään, haluavatko torjujat puolestaan toimia Sariolan ponnen mukaan, jolloin he joutunevat pohtimaan motiivejaan. Viljo Juntunen totesi, että nyt käyty keskustelu on ollut hyvä, mutta tilannetta vaikeuttaa, että Sariolan

ponnen sisältämä kehotus sovinnollisuuteen ei ole onnistunut. Lupaavana lähtökohtana on pidettävä, että torjujat eivät kiellä piispan oikeutta ordinoida. Voitaisiin yrittää löytää joitakin järjestelyjä, jotta yhteisvihkimys tulisi mahdolliseksi.

Riekkisen mukaan valmistusvaliokunta on valmis ottamaan lisätehtävän, kun piispainkokous nyt antanee selkeän signaalin etenemissuunnasta. Erillisvihkimystä vaativia on loppujen lopuksi melko vähän, mutta annetaanko tämän ryhmän päättää, mitä kirkko tekee? Parempi olisi lopettaa kokonaan puhuminen “erillisvihkimyksestä”. Salmi viittasi julkisuudessa esittämiinsä kannanottoihin, ettei ko. sana kuulu hänen sanavarastoonsa. Mäkeläinen huomautti, ettei kyseinen termi silti häviä julkisuudesta.

Keskustelun kuluessa kallistuttiin sille kannalle, että jatko työskentely annetaan valmistusvaliokunnan tehtäväksi. Tästä huolimatta piispainkokouksen pitää nyt ottaa selvä kanta, jonka mukaisella linjalla edetään. Heikka ehdotti, että valmistusvaliokunnalle annettaisiin tehtäväksi etsiä ratkaisumallia, joka turvaa kirkon ykseyden ja yhtenäisyyden jatkossa. Useissa puheenvuoroissa haluttiin siitä huolimatta sanottavaksi selvä kanta konkreettisesta kiistakysymyksestä eli erillisvihkimyksistä. Kanta on kuitenkin muotoiltava sovinnollisesti, mutta selvästi kirkon aikoinaan tekemän ratkaisun kannalla pysyen.

Keskustelun päätteeksi puheenjohtaja totesi, että keskustelussa oli käytetty 40 puheenvuoroa. Selväksi oli tullut, ettei kirkkojärjestystä haluta täydentää, vaan kehitellään muita ratkaisuja. Piispainkokouksen periaatekannan ja jatkotyöskentelyn toimeksiannon muotoilemiseksi asia on syytä palauttaa valmistusvaliokunnalle.

Asian käsittelyä päätettiin jatkaa seuraavana istuntopäivänä. Valmistusvaliokuntaa pyydettiin jatkokäsittelyä varten laatimaan uusi päätösesitys.

(Jatkokäsittely 19 §:ssä)

6 §

Lasten ehtoollisella käynnin edistäminen ja käyntiä koskevat ohjeet

Kirkolliskokous päätti 7.5.1998 lähettää piispainkokoukselle Kuopion hiippakuntakokouksen esityksen (hiippakuntakokouksesitys nro 5/1998), joka koskee lasten ehtoollisella käynnin edistämistä sekä pyytää piispainkokousta ryhtymään yleisvaliokunnan mietinnössä nro 3/1998 esitettyyn selvittämistyöhön. Tämän kirkolliskokouksen toimeksiannon perusteella piispainkokous käsitteli asiaa

istunnossaan 9.-10.2.1999 (9 ja 26 §) ja asetti työryhmän selvittämään lasten ehtoolliselle osallistumisen kysymyksiä, kuten lapsiryhmien ehtoolliselle saattamista ja rippikoulukommuuniota sekä tekemään tarvittaessa esityksen asiaa koskevien ohjeiden tarkistamiseksi.

Työryhmään nimettiin jäseniksi johtava sihteeri Rauno Elomaa (sihteeri), pastori Reijo Liimatainen, perhetyön sihteeri Helena Lindfors, asessori Timo Määttä (puheenjohtaja) sekä päiväkerhotyön toiminnanohjaaja Ritva Purho-Väre. Työryhmä on jättänyt 18.5.2000 piispainkokoukselle mietintönsä Lasten ja nuorten ehtoolliskasvatus (Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja B 2000:1).

Työryhmä selvittää mietinnössään asian aikaisempaa käsittelyä, voimassaolevien säännösten sisältöä ja niihin liittyviä ongelmia, pohtii ehtoolliskasvatuksen teologisia ja pedagogisia perusteita ja ottaa kantaa nykyisiin säännöksiin. Työryhmä toteaa, että kaste on teologisesti oikea ja riittävä edellytys ehtoolliseen osallistumiseen. Ei ole olemassa perusteita pitää edes konfirmaatiota admissiona ehtoolliseen osallistumiseen, vaikka kirkollista käytäntöä on sekä pastoraalisesti että kirkko-oikeudellisesti näin ohjailtu.

Läntisen tradition kirkkoissa lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä ehtoolliseen osallistumisen käytännöt vaihtelevat

kolmen perusmallin mukaisesti: 1) Lapsi ei pääse ollenkaan ehtoolliselle, 2) lapsi voi osallistua ehtoolliseen perheen kanssa ja 3) lapsi osallistuu ehtoolliseen yksin itsenäisesti niin halutessaan. Oman kirkkomme traditio rakentuu vahvasti perhe-ehtoolliselle (KJ 2:11 §). Oikeus käydä itsenäisesti ehtoollisella saadaan vasta konfirmaatiossa (KJ 3:5 §). Työryhmän mielestä asia tulee eräiltä osin arvioida uudelleen.

Nykyisen käytännön mukaan lapset eivät voi yksin eivätkä ryhminä osallistua ehtoolliseen. Ehtoolliseen osallistuminen ei ylipäätään ole pelkkä yksityisasia, vaan se on kommuunio. Monet muutokset ovat tehneet ajankohtaiseksi kysymyksen lasten ja nuorten ehtoollisellakäymisestä. Päiväjumalanpalvelukset ovat yhä useammin messuja. Miten se vaikuttaa niihin seurakunnan jäseniin, joille ehtoollispöytä ei ole avoin? Rippikoulun ehtoollisopetuksen vahva kognitiivinen painotus kaipaa tarkistusta. Opetusta uudistettaessa on herännyt kysymys rippikoulukommuunion mahdollisuudesta. Samoin on kysyttävä, löytyykö perusteita muiden lasten ja varhaisnuorten ryhmien osallistumiselle ehtoolliseen yksin tai ryhmänä?

Ratkaisua hahmotellessaan työryhmä kiinnittää huomiota kolmeen asiakokonaisuuteen.

1) Lasten ehtoollisellakäynnin edistämässä ei ole kyse vain määräysten ja ohjeiden muuttamisesta, vaan ehtoolliskasvatuksen kohentamisesta kokonaisuudessaan. Ehtoolliskasvatus on niin tärkeä asia, että se on syytä mainita erikseen KJ 2:11 §:n yhteydessä tai muualla.

2) Perhe-ehtoollinen on keskeinen ehtoolliseen osallistumisen muoto. Lapset tulevat ehtoolliselle vanhempien tai huoltajien kanssa. Kirkkojärjestyksen mukaan konfirmaatiossa tunnustaudutaan kirkon uskoon ja saadaan oikeus käydä itsenäisesti ehtoollisella (KJ 3:5 §). Perhe-ehtoollisen ja itsenäisesti ehtoolliseen osallistumisen välimaastoon jää alue, johon kasautuneita ongelmia on syytä selvittää. Niistä keskeisimpiä ovat rippikoulukommuunion mahdollistaminen ja seurakunnan toimintaan osallistuneiden lasten ja varhaisnuorten osallistuminen ehtoolliseen yksin tai omina ryhminään.

Työryhmä asettuu sekä teologisista että pedagogisista syistä rippikoulukommuunion kannalle. Se merkitsisi KJ 2:11 §:n muuttamista siten, ettei konfirmaatiota enää mainita ehtoolliseen osallistumisen ehtona. Rippikoulukommuunion hyväksyminen merkitsisi ennen kaikkea mahdollisuutta eikä yleistä pakkoa. Myös varhaisnuorten osallistumiseen ehtoolliseen ryhmänä tulisi löytää uusia näkökulmia. Ehtoolliselle osallistumiseen riittää työryhmän mielestä

pelkkä vanhemman ja huoltajan lupa, jonka perusteella lapsi voisi osallistua ehtoolliseen seurakunnassa hänelle läheisen aikuisen tai seurakunnan työntekijän kanssa.

3) Lasten siunaamisesta on käytännössä tullut ehtoollisen jakamisen vaihtoehto. Työryhmän mukaan ehtoollispöydän avoimuus kastetulle kirkon jäsenelle on ehdollinen lapsen kohdalla. Lapsi saa tulla kyllä aina ehtoollispöytään, mutta ehtoollisen saaminen riippuu siitä, kenen kanssa hän kulloinkin on. Siunaaminen eroaa sakramentista siinä, että vain sakramentti on ”vaikuttava merkki”, johon sisältyy ehdottoman varma pelastuksen lupaus. Siunaamiskäytännön hyvänä puolena on, että lapsi tottuu pienestä pitäen käymään ehtoollispöydässä ja tutustuu siihen, mitä alttarilla tapahtuu.

Työryhmä toteaa mietinnössään, että piispainkokouksen voimassa olevat ohjeet ovat vanhentuneet. Yhtäältä ne rajoittavat lapsen ehtoollisoikeutta ja toisaalta ne suosituksinakin ohjaavat seurakuntien ehtoolliskäytäntöä kesämättömälle pohjalle. Ne on aika uudistaa. Kaste on oikea ja riittävä edellytys ehtoolliseen osallistumiseen. Mitään ikärajaa ei ole syytä määritellä.

Piispainkokouksen syyskuun 2000 istunnon valmistusvaliokunta yhtyi pääosin lasten ehtoolliselle osallistumisen kysymyksiä selvittäneen työryhmän linjauksiin. Valmis-

tusvaliokunta laati luonnoksen piispainkokouksen esitykseksi kirkolliskokoukselle kirkkojärjestyksen 2 luvun 11 §:n 1 ja 2 momentin muuttamiseksi. Samoin valmistusvaliokunta yhtyi rippikoulukommuunion sekä lasten ja nuorten ryhmien ehtoolliselle osallistumisen sallimiseen työryhmän näkemyksen mukaisesti, vaikkakin se samalla katsoi, että asiaan liittyviä ongelmia ei ole pohdittu tarpeeksi. Valmistusvaliokunnan mielestä lasten ja nuorten ehtoollisella käyntiä koskevat piispainkokouksen uudet ohjeet on annettava vasta sen jälkeen, mikäli kirkolliskokous hyväksyy KJ 2:11 §:n muutoksen. Ehtoolliskasvatuksen kokonaissuunnitelman laatiminen oli valmistusvaliokunnan mielestä tärkeää, vaikka lasten ehtoollisellakäynnin uudistaminen onkin vielä kesken.

Piispainkokouksen istunnossa 12.-13.9.2000 (9 §) käydyssä keskustelussa kritisoitiin sekä työryhmän että valmistusvaliokunnan ehdotuksia. Miten esimerkiksi järjestetään ehtoollisen merkityksen opettaminen niille, jotka eivät vielä ole rippikoulussa? Kysyttiin myös, onko muutokselle todellista tarvetta ja nakertaako se kuitenkin rippikoulun merkitystä. Alkuperäinen kysymys koski rippikoululaisten osallistumista ehtoolliselle, mutta kysymystä on nyt laajennettu koskemaan myös muuta lasten itsenäistä osallistumista. Puheenvuoroissa ilmeni halu pitää kiinni perhe-ehtoollisen ajatuksesta. Teologisesti lasten ehtoollinen

nähtiin selvänä sikäli, että kaste merkitsee admissiota ehtoolliselle, mutta lapsikastettakaan ei toimiteta ilman uskon yhteisön paikallaoloa. Ehtoollisellekaan lapsen ei tule osallistua atomistisena yksilönä.

Keskustelussa sai rippikoulukommuunio jonkin verran kannatusta. Kysyttiin, riittäisivätkö uudet ohjeet kirkkojärjestyksen säännösten muuttamisen asemesta, ts. onko mahdollista antaa uusi tulkinta voimassa olevalle kirkkojärjestyksen säännökselle. Keskustelun päätteeksi puheenjohtaja totesi vaihtoehdoiksi joko KJ 2:11 §:n jättämisen ennalleen ja piispainkokouksen uudet ohjeet tai kirkkojärjestyksen muutosesityksen tekemisen kirkolliskokoukselle, jolloin saadaan uudet tulkinnat asiasta. Valmistusvaliokunnan on kuitenkin pohdittava nämä vaihtoehdot ja keskustelussa esitetyt näkökohdat uudelleen. Piispainkokous päätti palauttaa asian valmistusvaliokunnalle uudelleen valmisteltavaksi.

Valmistusvaliokunta totesi, että kirkossamme on syytä edelleen pitää keskeisenä lasten ehtoolliselle osallistumisen muotona perhe-ehtoollista. Lasten itsenäistä osallistumista joko yksin tai ryhmässä ehtoolliselle ei siten ole tarkoituksenmukaista mahdollistaa. Vaikka kognitiivinen ymmärtäminen ei ole yksiselitteinen eikä ainoa kriteeri ehtoolliseen osallistumiselle, on kristillisen kasvatuksen ja

opetuksen nykyisin ohentuessa syytä korostaa ehtoollisopetuksen merkitystä. Perhe-ehtoollisen säilyttämisellä tähdenetään vanhempien vastuuta kodin kristillisestä kasvatuksesta ja tuetaan siten vanhemmuutta. Lisäksi ratkaisulla ei heikennetä rippikoulun asemaa ehtoolliskasvatuksen keskeisenä osana.

Kysymykseen rippikoulukommuuniosta on syyskuun 2000 piispainkokouksen keskustelun pohjalta kolme vaihtoehtoa:

- 1) Nykyinen käytäntö säilytetään voimassa eikä siten tehdä mahdolliseksi ehtoolliseen osallistumista rippikoulun aikana muuten kuin lasten ehtoollista koskevien yleisten säännösten mukaisesti. Nuori voi tällöin osallistua ehtoolliseen vanhempansa tai muun hänen kristillisestä kasvatuksestaan huolehtivan henkilön kanssa, mutta ei yksin tai rippikouluryhmän kanssa, kuten ei myöskään seurakunnan työntekijän kanssa.
- 2) Sallitaan rippikoulukommuunio, mikä mahdollistaisi sen, että rippikoululaiset saavat rippikoulun aikana osallistua yksin tai ryhmänä ehtoolliseen yhteisessä jumalanpalveluksessa seurakunnan työntekijän kanssa. Tällöinkin vasta konfirmaatiosta seuraa oikeus osallistua ehtoolliseen itsenäisesti. Mitään muutoksia kirkkojärjestykseen ei tarvita, vaan asia voidaan hoitaa

antamalla lasten ja nuorten ehtoollisella käymisestä uudet ohjeet, joilla korvataan piispainkokouksen 12.9.1978 antamat ohjeet. Piispainkokouksen syyskuun 2000 istunnon keskusteluun viitaten perusteluna pidettäisiin tällöin sitä, että olosuhteiden muuttuessa piispainkokous voi antaa uusia ohjeita toimivaltaansa kuuluvissa asioissa.

- 3) Sallitaan rippikoulukommuunio kuten edellisessä kohdassa, mutta asia viedään kirkolliskokouksen päätettäväksi, jotta KJ 2:11 §:ään saadaan rippikoulukommuunion osalta uusi tulkinta. Tämä perustuu siihen, että lasten ehtoollisesta päätettäessä kirkolliskokouksessa 9.11.1977 nimenomaan rippikoulun aikaiseen ehtoolliselle osallistumiseen oikeuttava kirkkolakiesityksen momentti jätettiin pois. Tuolloin kirkolliskokous yhtyi piispainkokouksen 8.-9.2.1977 ilmaisemaan kantaan siitä, ettei rippikoulukommuuniota tule sallia. Samaa linjaa on noudatettu nykyisen kirkkojärjestyksen tulkinnassa. Asia on ollut esillä piispainkokouksessa 17.-18.9.1996, jolloin piispainkokous katsoi, ettei se voi antaa uutta sitovaa kirkkojärjestyksen tulkintaa asiasta, josta on olemassa kirkolliskokouksen nimenomainen päätös. Asia on viimeksi ollut esillä kirkolliskokouksessa 15.5.1997, jolloin kirkolliskokous jätti rippikoulukommuuniota

koskeneen hiippakuntakokousaloitteen raukeamaan. Kun kerran kirkolliskokouksessa on selvästi torjuttu rippikoulukommuunio, piispainkokous ei voi antaa uutta sitovaa kirkkojärjestyksen tulkintaa asiasta, vaan se on vietävä kirkolliskokouksen ratkaistavaksi.

Valmistusvaliokunta kannatti kolmatta vaihtoehtoa. Piispainkokous ei voi antaa uutta sitovaa kirkkojärjestyksen tulkintaa asiasta, josta on olemassa kirkolliskokouksen nimenomainen selvä kanta. Selkeimmin asia olisi hoidettavissa siten, että kirkolliskokoukselle tehdään KJ 2:11 § 2 mom. koskeva muutosesitys, jonka mukaan rippikoululainen saatuaan ehtoollisopetusta voi osallistua ehtoolliseen seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa. Tällöin KJ 2:11 § tulisi kokonaisuudessaan kuulumaan seuraavasti:

Ehtoolliseen saa osallistua jokainen konfirmoitu kirkon jäsen.

Kastettu lapsi, jolle on opetettu ehtoollisen merkitystä, saa osallistua ehtoolliseen yhdessä vanhempansa tai muun hänen kristillisestä kasvatuksestaan huolehtivan, kirkon konfirmoidun jäsenen kanssa. Kastettu nuori, joka osallistuu rippikouluun, voi ehtoollisopetusta saatuaan osallistua ehtoolliseen seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa rippikoulusta vastaavan seurakunnan työntekijän kanssa.

Ehtoollinen voidaan antaa myös muulle henkilölle, joka on sairaana tai hätätilassa ja käsittää ehtoollisen merkityksen.

Maininta ”seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa” on tarpeen, jotta erityiset rippikoululaisten tai seurakuntanuorten omat ehtoollisenvietot esimerkiksi leirikeskuksissa torjutaan.

Sinänsä rippikoulukommuuniolle ei ole teologisia esteitä, kuten on useissa asiaa koskevissa selvityksissä ja myös piispainkokouksessa todettu. Silti mikäli uudistukseen päädytään, on kriittisesti kysyttävä, mikä vaikutus sillä on rippikoulun tulevaisuuteen. Joka tapauksessa muutos on kytkettävä rippikoulun uudistamiseen. Mikäli rippikoulun aikainen ehtoolliseen osallistuminen mahdollistuu, jo rippikoulun alkuvaiheessa on oltava opetusta ehtoollisesta ja seurakunnasta. Lisäksi käytännön toteuttamisessa on erityisesti otettava huomioon ehtoolliseen liittyvän pyhyiden ja hartauden varjeleminen.

Mikäli kirkolliskokous hyväksyy piispainkokouksen esityksen KJ 2:11 §:n muuttamiseksi, sen jälkeen on tarpeen uusia lasten ehtoollista koskevat piispainkokouksen ohjeet.

Valmistusvaliokunnan mielestä ehtoolliskasvatus on liian heikosti toteutunut asia kirkossamme ja sitä tulee tehostaa. Kuten edellä on todettu, kirkossamme voidaan edelleen pitää keskeisenä lasten ehtoollisen osallistumisen muotona perheehtoollista. Siten ehtoolliskasvatus on ensisijaisesti kotien asia, mutta samalla se on haaste seurakunnille. Ehtoolliskas-

vatuksen reformiin kuuluu materiaalin tuottaminen sekä työntekijöiden ja seurakuntalaisten kouluttaminen. Lasten ehtoollisella käynnin edistäminen on osa laajempaa jumalanpalveluskasvatusta ja liittyy seurakunnan kasvatustoiminnan kokonaisuuteen ja moniin kirkkomme ajankohtaisiin kehittämishankkeisiin. Ehtoolliskasvatuksen suunnittelu on kirkon kasvatustieteiden keskuksen, kirkon nuorisotyön keskuksen, kirkon jumalanpalvelus- ja musiikkitoiminnan keskuksen ja kirkon perheasiain keskuksen yhteinen tehtävä. Tämän tulee tapahtua yhteistyössä seurakuntien, hiippakuntien ja kirkollisten palvelujärjestöjen kanssa. Ehdotus ehtoolliskasvatuksen kokonaissuunnitelman laatimiseksi on ajankohtainen ja tarpeellinen. Vanhempien ja huoltajien lisäksi suunnitelmassa on tarpeen ottaa korostetusti huomioon erityisesti ne seurakunnan kasvatustyössä olevat, joiden peruskoulutuksessa ei teologista ainesta ole kovin paljon.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, Häkkinen, sihteeri, Pihkala, Kantola, Vikström, Heikka, Taatila, Paarma, Huotari, Laulaja, Särkiö, Mäkeläinen, Salo ja Salmi. Keskustelussa tarkasteltiin lähinnä rippikoulukommuunioon liittyviä näkökohtia. Käytäntöä sekä perusteltiin että kritikoitiin erilaisilla perusteilla. Yleisesti pidettiin selvänä, että teologiselta kannalta kaste on peruste ehtoolliselle pääsemiseen. Asiaan liittyy kuitenkin rippikouluopetuksen ja konfirmaation merkitykseen sekä käytännön toteutukseen

liittyviä ongelmia. Todettiin myös, että nykyinen säännös antaa myös rippikouluikäiselle nuorelle mahdollisuuden osallistua ehtoolliselle.

Valmistusvaliokunnan taholta korostettiin, että piispainkokous ei omilla ohjeillaan voi antaa uutta tulkintaa kirkolliskokouksen tahdosta, jonka mukaan lasten ehtoollinen ei koske rippikouluryhmiä. On siis esitettävä kirkkojärjestyksen muutos, jos tällainen uudistus halutaan toteuttaa. Ehtoolliskasvatusta on joka tapauksessa syytä tehostaa ja konfirmaatio tulee edelleen pitää itsenäisen ehtoolliselle osallistumisen edellytyksenä. Valmistusvaliokunta ei tässä yhteydessä valmistellut uutta esitystä piispainkokouksen ohjeiksi ehtoolliskasvatuksesta ym., koska ensin on ratkaistava kysymys kirkkojärjestyksen muuttamisesta.

Puheenjohtaja totesi keskustelun kuluessa, että vaihtoehtoiksi näyttävät jäävän kirkkojärjestyksen säännöksen pitäminen ennallaan tai asian palauttaminen joka tapauksessa jatkovalmisteluun. Itse periaateratkaisusta on edelleenkin erisuuntaisia näkemyksiä, ja samalla säännösehdotuksen sanamuotoja on syytä vielä tarkistaa esimerkiksi väljempään suuntaan.

Käydyn keskustelun päätteeksi piispainkokous päätti

palauttaa asian valmistusvaliokunnalle jatkovalmisteluja varten.

7 §

Rippikoulun opetussuunnitelman uudistaminen

Asian käsittelyyn osallistui puheenjohtajan kutsumana asiantuntijana kirkon kasvatusasiain keskuksen (KKK) seurakuntakasvatussihteri *Antero Rissanen*.

Kirkon kasvatusasiain keskuksen johtokunta asetti 25.5.1993 rippikoulutyöryhmän, jonka yhtenä tehtävänä oli käynnistää Rippikoulusuunnitelma 1980:n tarkistus. Kirkolliskokouksessa oli eri yhteyksissä kiinnitetty huomiota rippikoulusuunnitelman uudistamisen tarpeellisuuteen ja osoitettu tehtävä KKK:lle ja kirkon nuorisotyön keskukselle (KNK). Asiasta on mainittu myös piispainkokouksen keskusteluissa.

KKK:n toimikunta asetti 10.11.1998 uuden rippikoulutyöryhmän vuosiksi 1999-2000 valmistelemaan rippikoulun opetussuunnitelmaa. Puheenjohtajana työryhmässä toimi Kuopion hiippakunnan kasvatusasiainsihteri Raimo Turunen, jäsenenä Porvoon hiippakunnan kasvatusasiainsihteri Eero Jokela, Nuorten Keskuksen pääsihteri Eija

Kallinen, Tampereen Harjun seurakunnan nuorisotyönohjaaja (nyk. nuorten hoitokodin ohjaaja) Taru Lossi, Porvoon suomalaisen seurakunnan kappalainen (nyk. Helsingin Töölön seurakunnan kirkkoherra) Matti Poutiainen, Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian laitoksen koulutussuunnittelija Lassi Pruuki ja Kuusankosken seurakunnan kanttori Ulla Tuovinen sekä sihteerinä KKK:n seurakuntakasvatussihteerinä Antero Rissanen. Suunnittelun lähtökohtana on ollut kirkolliskokouksen hyväksymän Katekismuksen sisältö ja rakenne.

Kirkkojärjestyksen 3 luvun 4 §:n mukaan rippikoulussa annetaan opetusta kirkolliskokouksessa hyväksytyyn kristinopin mukaisesti. Käytettävät oppikirjat hyväksyy piispainkokous. Kirkkolain 2 luvun 3 §:n mukaan opetusta koskevasta kirkkojärjestyksen säännöksestä määräyksiä antaa piispainkokous.

KKK oli lähettänyt kirkkohallituksen kautta piispainkokouksen alustavaa käsittelyä varten luonnoksen rippikoulun uudeksi opetussuunnitelmaksi otsikolla ”ELÄMÄ – USKO – RUKOUS. Rippikoulusuunnitelma 2001”. Kirkkohallitus oli käsitellyt suunnitelman istunnossaan 12.12.2000 ja esitti piispainkokoukselle Rippikoulusuunnitelma 2001:n hyväksymistä (Kirkkohallituksen esitys piispainkokoukselle nro 1/2000). Kirkkohallitus painotti, että rippikoulukoulutuksen

ja oppikirjojen tuottamisen vuoksi olisi tärkeää, että opetussuunnitelma voitaisiin hyväksyä vuoden 2001 aikana.

Rippikoulusuunnitelma 2001 sisältää seitsemän päälukua: 1 Johdanto, 2 Rippikoulun lähtökohdat ja perusteet, 3 Rippikoulun tavoitteet, 4 Rippikoulun jumalanpalveluselämä, 5 Musiikki rippikoulussa, 6 Rippikoulun suunnittelu ja 7 Rippikoulun toteutus. Lisäksi liitteeksi tulee mahdollisia sovellusohjeita, esimerkkejä ja malleja, joita rippikoulutyöryhmä työstää kevään 2001 aikana.

Johdantoluvussa selvitetään suunnitelman lähtökohtia, periaatteita ja työryhmän työskentelyä. Rippikoulusuunnitelma 2001 painottaa nuoren omaa oppimista, sen tukemista ja ohjaamista, etsii opettajien ja nuorten tasavertaista suhdetta työskentelyyn sekä jatkaa ja vahvistaa niitä linjauksia, joiden mukaan monissa seurakunnissa on rippikoulutyössä jo toimittu. Suunnitelma on luonteeltaan puitesuunnitelma, joka antaa perusteet ja suuntaviivat rippikoulun paikalliselle suunnittelulle, toteutukselle, arvioinnille ja jatkuvalla kehittämiselle.

Luvussa 2 selvitetään rippikoulun lähtökohtia ja perusteita. Kaste on kirkon opetuksen perustana. Rippikoulun tehtävänä on auttaa nuorta elämään ja ymmärtämään sitä uskon todellisuutta, josta hän on pyhässä kasteessa tullut osalliseksi.

Rippikoulusuunnitelma 2001:n teologisena perustana on Katekismus, jonka kolmelle pääosalle - elämä, usko ja rukous - rakentuvat opetuksen osa-alueet.

Luvussa 3 esitellään rippikoulun tavoitteet. Rippikoulun yleistavoitteena on, että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Sisällöllisen perusrakenteen rippikoululle antaa Katekismus. Sen mukaan opetuksen keskeisiä aineksia ovat elämä, usko ja rukous. Rippikoulun perusrakenne on suunniteltu joustavaksi ja muunneltavaksi. Se antaa tilaa paikalliselle suunnittelulle ja toteutukselle. Oppimisen prosessiluonne korostuu. Perusrakenne pohjautuu seurakuntayhteydelle, jonka varassa lepäävät muut tavoitealueet: aloitusjakso, perusjakso (nuoren elämä, kirkon usko ja rukous) ja päätösjakso. Tavoitealueisiin sisältyy teemaluetteloita, jotka sisältävät keskeiset rippikoulussa käsiteltävät teemat. Luettelot eivät ole kuitenkaan kattavia eivätkä paikallisia valintoja kahlitsevia minimivaatimuksia. Tavoitteissa ei määritellä eri osa-alueiden ajallista kestoa, joka myös jää paikallisesti sovittavaksi. Sen sijaan rippikoulun kokonaiskesto säilyy 80 tunnissa.

Luvussa 4 käsitellään rippikoulun jumalanpalveluselämää. Se perustuu läpäisyperiaatteelle eikä ole oma erillinen osa-

alueensa rippikoulun tavoitteissa, vaan otetaan huomioon kaikissa rippikoulun teemoissa ja työskentelyissä. Elämä, usko ja rukous ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Rippikoulun jumalanpalveluselämä eri muodoissaan ei ole vain opetusta, vaan ennen kaikkea todellista Jumalan kohtaamista.

Luvussa 5 kuvataan musiikin merkitystä kirkossa, nuoren elämässä ja rippikoulussa sekä rippikoulun musiikin sisältöä. Musiikin tehtävä rippikoulussa on yhtäältä tukea yleistavoitteen saavuttamista ja toisaalta jokaisessa nuoressa olevaa musikaalisuutta. Rippikoulun musiikin suunnittelussa lähtökohtina ovat oman seurakunnan toiminta, sen elämä ja käytännöt sekä kokoontuvan rippikouluryhmän valmiudet ja taidot.

Luvussa 6 tehdään selkoa rippikoulun suunnittelusta. Rippikoulusuunnitelman luonnetta puitesuunnitelmana korostetaan. Tavoitteet antavat perustan rippikoulun sisällölliselle suunnittelulle. Ne eivät ole sellaisinaan suoraan siirrettävissä rippikoulujen toteutusohjelmiksi, vaan mielekkäät sovellukset löytyvät aidossa toimintaympäristössä, paikallistason haasteiden ja muutosten keskellä. Jokaisessa seurakunnassa laaditaan vuosittain rippikoulutyön kokonaisuunnitelma, joka sisältää mm. paikallisesti painotetun rippikoulun sisällöllisen toteutussuunnitelman tai sen rungon,

jota yksittäisen rippikoulun opettajatiimi soveltaa tarkemmassa suunnittelussa ja toteutuksessa.

Lukuun 7 on koottu rippikoulun toteutukseen liittyviä keskeisiä näkökohtia. Esille tulevat mm. suositukset siitä, että rippikoulun ajallinen kesto olisi vähintään puoli vuotta, rippikouluryhmän koko olisi enintään 25 nuorta, ellei kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto perustelluista syistä salli ryhmäkoon ylittämistä, ja että jokaista alkavaa kymmentä nuorta kohden rippikoulussa olisi kokoaikaisesti läsnä vähintään yksi työntekijä ryhmänohjaajien lisäksi. Rippikoulun opettajien osalta ehdotetaan, että pedagoginen johtaminen voitaisiin osoittaa esimerkiksi nuorisotyöntekijälle. Rippikoulun päiväkirja ja ennakkosuunnitelma sovitettaisiin yhteen siten, että suunnitelma päivitetään rippikoulun aikana sen mukaan kuin se on toteutunut.

Valmistusvaliokunta totesi, että ”ELÄMÄ – USKO – RUKOUS. Rippikoulusuunnitelma 2001” liittyy vahvalla tavalla yleisessä kasvatusajattelussa ja ihmisen oppimista käsittelevissä pedagogisissa näkemyksissä viime vuosikymmeninä tapahtuneeseen kehitykseen, muissa kirkoissa 1990-luvulla virinneisiin rippikoulusuunnitelmien uudistushankkeisiin sekä oman kirkkomme kristinopin uudistamiseen. Rippikoulu nähdään osana elinikäistä kasteopetusta. Nuorta ei ymmärretä niinkään opetuksen kohteena,

vaan aktiivisena, toimivana subjektina. Yksinomaan tietoa painottavasta opetuksesta rippikouluopetus on muuttunut laaja-alaiseksi toiminnaksi, jossa pyritään tarjoamaan ymmärtämisen rinnalla sekä kokemuksia että toimintaa. Uutena haasteena rippikoulun toteutukselle on tullut konstrukttiivinen oppimisenäkemyks. Seurakunnan merkitys oppimisyhteisönä on voimistunut sekä perheen ja kodin keskeisen merkityksen ymmärtäminen kasvanut. Rippikoulusuunnitelma 2001 perustuu pitkälti tälle edellä esitetylle kehitykselle, joskin suunnitelma merkitsee paljolti Rippikoulusuunnitelma 1980:n päivitystä. Rippikoulusuunnitelma 2001 jatkaa ja vahvistaa niitä linjauksia, joiden mukaan monissa seurakunnissa on jo pitkään toimittu.

Rippikoulusuunnitelma 2001:n rakenne on tiivis ja selkeä. Verrattuna Rippikoulusuunnitelma 1980:n ehdotus on yleisluonteisempi ja väljempi. Ratkaisu on perusteltu, mutta jossakin olisi tarpeen viitata edelliseen suunnitelmaan. Rippikoulusuunnitelma 1980 sisältää kuitenkin edelleen paljon käyttökelpoista ja hyvää ainesta, jota ei Rippikoulusuunnitelma 2001:n luonteesta johtuen ole otettu uuteen ehdotukseen.

1 Johdanto: Vaikka myöhemmin suunnitelmassa varsinaisesti keskitytään rippikoulun tehtävään ja tavoitteisiin, johdannosta välittyvä kuva rippikoulun tehtävästä jää liian

suppeaksi ja pinnalliseksi. Uskosta avautuva syvyyssulottuvuus, pyhän kohtaaminen ja transsendessi jää puuttumaan, jos rippikoulun tehtävänä on vain palvella ja tukea nuorta hänen etsiessään elämäänsä kantavaa arvopohjaa. Tästä johtuen kirkon usko ja sen peruskirja Raamattu saisivat tulla vahvemmin esille verrattuna nuorten elämäkysymyksiin, myös muualla suunnitelmassa.

2 Rippikoulun lähtökohdat ja perusteet: KJ 3:4 § edellyttää, että rippikoulussa annetaan opetusta kristinopin mukaisesti. Siten on tarpeellista, että uuden Katekismuksen tultua kirkolliskokouksen hyväksymäksi myös rippikoulun opetussuunnitelma päivitetään tältä osin. Katekismus tarjoaa luontevan ja kirkon kasteopetuksen traditioon liittyvän teologisen perustan sekä jäsenyyksen opetussuunnitelmalle. Elämä, usko ja rukous Katekismuksen kolmena pääosana muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden, jossa nuorten elämäkysymykset, uskon sisältö ja spiritualiteetin harjoitus liittyvät yhteen. Tärkeä painotus on siinä, ettei rippikoulussa pyritä vain siihen, että nuoret voisivat siellä ollessaan kokea Jumalan läheisyyttä ja puhuttelua, vaan uskossa ja rakkaudessa kasvaminen voisi olla koko elämän mittainen prosessi. Korostus on tarpeen, mutta uskoa ja rakkautta käsittelevästä kohdasta jää varsin tämänpuoleinen käsitys uskosta. Sinänsä hyvään ja perusteltuun alalukuun 2.1. on syytä lisätä uskosta avautuva iankaikkisuusnäköala.

Alaluvussa 2.2. esitetyssä Rippikoulusuunnitelma 2001:n pedagogisessa ajattelussa rakennetaan konstruktivisen oppimisenäkemyksen varaan. Tässä rippikoulusuunnitelma liittyy mm. muuhun yhteiskunnassa vallitsevaan koulutussuuntaukseen. Ero on merkittävä verrattuna Rippikoulusuunnitelma 1980:n oppimisteoriaan, jossa heijastuu myös oman aikansa oppimisenäkemyksen odotettuina oppimisen suuntina behavioristisen oppimisteorian mukaisesti. Rippikoulun kehittämisen kannalta on tärkeää, että suunnitelmassa otetaan esitetyllä tavalla huomioon yleisessä kasvatusajattelussa ja pedagogisissa näkemyksissä viime vuosikymmeninä tapahtunut kehitys. Valmistusvaliokunta piti esitettyjä painotuksia hyvinä.

Konstruktivisen oppimisenäkemyksen mukaisesti opetusta rakennetaan sen varaan, mitä nuori jo tietää, mitä hän osaa ja mitä hän on kokenut. Tämä on järkevää ja tarpeellista. Sen sijaan suunnitelma on liian optimistinen siinä, kuinka vahva tieto- ja kokemuspohja rippikouluun tulevalla nuorella on. Nuorten heterogeenisuus tältä osin on huomattavan suurta. Rippikoulusuunnitelman reseption kannalta on tärkeää, ettei suunnitelma ole esimerkiksi tältäkään osin epärealistinen. Nuorten ottaminen mukaan tavoitteiden asettamiseen ja toiminnan kehittämiseen lisää heidän sitoutumistaan ja motivaatiotaan rippikoulua kohtaan. Tämä on hyvä näkökohta, mutta nykyistä vahvemmin on syytä korostaa

yhteisiä ja yhteisöllisiä, koko kirkon uskosta nousevia tavoitteita.

Kaiken kaikkiaan suunnitelman pedagoginen linjaus on perusteltu, mutta opettajille erityisen haastava. Rippikoulua pitävä työntekijäjoukko on hyvin erilainen pedagogisilta ja didaktisilta taidoiltaan. Siksi suurta huomiota on kiinnitettävä seurakunnan työntekijöiden motivointiin ja koulutukseen sekä rippikouluun liittyvään materiaalitarjontaan, josta KKK:n julkaisema Kartalla Rippikoulutyön käsikirja (1998) on hyvä esimerkki.

3 Rippikoulun tavoitteet: Rippikoulusuunnitelma 2001:n yleistavoite nojautuu yhtäältä teologiseen perustaan eli Katekismukseen, toisaalta nykyisen rippikoulun opetussuunnitelman yleistavoitteeseen. Rippikoulusuunnitelma 1980:n mukaan rippikoulun yleistavoitteena on auttaa nuorta uskomaan kolmiyhteiseen Jumalaan ja jäsentämään tämä usko omaan elämänkokonaisuuteensa, niin että hän voi kokea kristillisen uskon koko elämää kantavana voimana. Rippikoulusuunnitelma 2001:n yleistavoitteena on, että nuori vahvistuu siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä. Ero yleistavoitteiden välillä on teologisesti merkittävä ja perusteltu. Tavoitteen muutoksessa näkyy painopisteen

siirtyminen nuoresta objektina ("auttaa nuorta ¼") nuoreen subjektina ("nuori vahvistuu ¼"). Rippikouluun tulevien nuorten joukko on hyvin heterogeeninen asennoitumiseltaan kristilliseen uskoon ja omaan kasteeseensa. Onkin syytä huolehtia, että uskon syntymisen ja kasvun näköalat sekä uskon henkilökohtaisen luonteen korostaminen säilyvät kirkkomme rippikoulutyössä.

Sisällöllisen perusrakenteen rippikoululle antaa Katekismus, jonka mukaan opetuksen keskeisiä aineksia ovat elämä, usko ja rukous. Nämä edellyttävät ja vahvistavat toisiaan. Ratkaisu on hyvä. Rippikoulun perusrakenne on hyvin joustava ja muunneltava. Se antaa tilaa paikalliselle suunnittelulle, jopa siinä määrin, että suunnitelmassa olisi syytä korostaa nykyistä enemmän yhtenäisyyttä koko kirkon tasolla. Vapauden lisääminen on tarpeen, mutta samalla on painotettava yhteisen rippikoulun säilymistä kirkossa. Olisikin harkittava alaluvussa 3.2. esitetyn viitteellisen mallin saattamista eri osalueiden ajallisesta kestosta ohjeelliseksi. Silti väljyyttä ja vapautta jäisi seurakuntatasolla ja yksittäisessä rippikoulussa riittävästi.

Tavoitealueiden sisällöllinen kuvaus tavoitteineen ja teemoineen alaluvussa 3.3. on pääosin onnistunut. Esimerkiksi nuoren elämään liittyvissä teemoissa nousevat monipuolisesti esille nuorten pohtimat kysymykset ja silti jää mahdollisuus

nostaa käsittelyyn vielä muita ajankohtaisia paikkakunnalla, nuorisokulttuurissa tai maailmassa tapahtuneita asioita. Toisen uskonkappaleen sisällöissä saisi jo loogisuuden vuoksi mainita Kristuksen taivaaseen astumisen. Pyhitykseen liittyvä tavoite jää liian kognitiiviseksi ja ulkokohtaiseksi verrattuna sitä muiden uskonkappaleiden tavoitteisiin. Siihen olisi syytä saada omaan uskon syntymiseen ja kasvuun liittyvä ulottuvuus. Kolmannen uskonkappaleen sisällöissä lähetys ja diakonia ovat kaventuneet vain seurakunnan työmuodoiksi, ne olisi syytä nostaa kokonaan omiksi sisältöalueikseen.

4 Rippikoulun jumalanpalveluselämä: Suunnitelma tuo oivallisella tavalla esille spiritualiteetin merkityksen rippikoulun kokonaisuudessa. Rukouksesta puhuttaessa olisi hyvä muistaa yhteys iltarukoukseen, joka on monille nuorille tärkein rukouksen harjoittamisen tapa. Merkittävä huomio on myös toistoon liittyvä näkökulma. Muutenkaan rippikoulussa ei ole syytä luopua kristillisen uskomme keskeisten perusrukousten ja –asioiden (Isä meidän, Herran siunaus, käskyt, uskontunnustus, kastekäsky, pienoisevankeliumi) ulkoa opettelemisesta.

5 Musiikki rippikoulussa: Suunnitelma on onnistunut ja monipuolinen. Erityisen hyvää on jumalanpalveluksen ja kirkollisten toimitusten musiikkiin ja virsilauluun liittyvät painotukset sekä kanttorin vastuun korostaminen.

6 Rippikoulun suunnittelu: Rippikoulusuunnitelma 2001 on luonteeltaan puitesuunnitelma, jonka tavoitteet antavat perustan rippikoulun sisällölliselle ja paikalliselle suunnittelulle sekä soveltamiselle. Valittu linja on oikea, mutta tässäkin kohtaa on syytä painottaa yhtenäisyyttä, ettei rippikoulu sirpaloidu liian erilaiseksi seurakunnasta riippuen. Rippikoulun suunnittelun liittäminen seurakunnan toiminta- ja taloussuunnitteluun on järkevää, samoin kuin rippikoulun näkeminen seurakunnan yhteiseen vastuuseen kuuluvana tehtävänä, ei vain osana nuorisotyötä. Opettajatiimin ja yhteistyön korostaminen liittyy siihen laajempaan työkuulttuurin muutokseen, mitä seurakunnissa eletään. Yksittäisen rippikoulun suunnittelussa ja toteutuksessa pyritään pois yksittäisistä tuntikohtaisista tavoitteista ja oppituntimaisesta toteutuksesta, mikä lienee varsin monessa seurakunnassa jo toteutunutkin. Silti uusi suunnitelma on hyvin haasteellinen ja vaativa seurakunnan työntekijöille.

Rippikoulusuunnitelma 2001:n puitesuunnitelman luonteesta johtuen rippikoulun seuranta, arviointi ja kehittäminen korostuvat. Siihen on syytä kiinnittää seurakunnissa erityistä huomiota ja varata myös tarvittavat resurssit. Samoin entistä tärkeämmäksi tulee hiippakunnallinen valvonta, ohjaus ja koulutus, kuten suunnitelmassa mainitaankin.

7 Rippikoulun toteutus: Lukuun on koottu tarpeellisia säännöksiä ja ohjeita rippikoulun toteutuksesta. On hyvä, että rippikouluopetuksen tuntimäärästä 80 tuntia pidetään tiukasti kiinni ja sen toteutumista seurataan. Rippikoulun ajalliseksi kestoksi suositellaan vähintään puoli vuotta, mikä on aiheellinen ehdotus. Samoin perusteltu on suositus rippikouluryhmän maksimikoosta, joka on 25 nuorta. Luvan ryhmäkoon ylittämiseen voi myöntää kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto, kun siihen on tarkoituksenmukaiset perustelut. Ilmoitusvelvollisuus tuomiokapituliin on poistettu. Enimmäiskoon määrittelemisen 25 oppilaaseen on hyvä, mutta samalla on syytä pohtia sen vaikutusta muuhun seurakuntatyöhön. Mikäli rippikouluryhmiä tulee seurakuntaan nykyistä enemmän, se merkitsee työvoimaresurssien siirtymistä entistä enemmän rippikoulutyöhön. Vastaavasti resurssit ovat pois useimmiten lapsi- ja varhaisnuorisotyöstä, ellei voimavaroja kyetä seurakunnassa lisäämään. Kuitenkin on havaittu, että hyvin hoidettu lapsi- ja varhaisnuorisotyö luo hyvän perustan rippikoulu- ja nuorisotyölle. Muutenkin suunnitelmassa olisi hyvä kiinnittää huomiota varhaisnuorisotyön ja rippikoulutyön saumakohtaan, erityisesti muutamaan vuoteen ennen rippikouluikää.

Suunnitelmassa ehdotetaan mahdollisuutta osoittaa rippikoulun pedagoginen johtaminen esimerkiksi nuorisotyöntekijälle. Asia on ilmaistu epäselvästi, sillä siitä ei käy

ilmi, mitä pedagogisella johtajuudella tarkoitetaan. Rippikoulun johtamisen ja vastuiden on oltava selviä kaikissa tilanteissa, joten jaettuun johtajuuteen liittyy tästä näkökulmasta myös ongelmia. Rippikoulun teologinen ja pedagoginen johtaminen tulee olla selkeästi KJ 3:3 §:n mukaisesti papilla tai lehtorilla. Sen sijaan Kirkon virka- ja työehtosopimuksessa mainituksi ohjelma- ja turvallisuusvastuussa olevaksi leirinjohtajaksi voidaan määrätä nuorisotyöntekijä.

Rippikoulun toteutusta käsittelevään lukuun olisi hyvä lisätä sakraalitilaan liittyvä maininnan lisäksi myös muuten rippikoulun tarkoituksenmukaisia tiloja koskevia näkökohtia. Samoin tarpeen olisi nostaa esille rippikoulua johtavan papin velvollisuus vastata rippikouluun liittyvien asiakirjojen ja ilmoitusten huolellisesta hoitamisesta.

Liite: Liiteosan sovellusohjeet, esimerkit ja mallit ovat tarpeellinen täydennys Rippikoulusuunnitelma 2001:en. Ne konkretisoivat suunnitelman käyttötapaa sekä tarjoavat käytännön ratkaisuja opetus- ja oppimiskokonaisuuksien laatimisen pohjaksi. Valmistusvaliokunnan mielestä liiteaineisto tulisi kuitenkin irrottaa varsinaisesta rippikoulun opetussuunnitelmasta ja pyytää KKK:a tuottamaan erillinen rippikoulutyön opas.

Kaiken kaikkiaan ”ELÄMÄ – USKO – RUKOUS. Rippikoulusuunnitelma 2001” on onnistunut päivitys nykyiselle rippikoulun opetussuunnitelmalle. Rippikoulu on kirkkomme vahvuus, jota kannattaa vaalia huolella. Siihen ehdotus uudeksi opetussuunnitelmaksi edellä esitetyillä täydennyksillä ja täsmennyksillä korjattuna tarjoaa hyvät mahdollisuudet. Rippikoulusuunnitelma 2001 on syytä palauttaa viimeistelyä varten KKK:lle ja siten se on hyväksyttävissä syyskuun 2001 piispainkokouksessa.

Yleiskeskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, Häkkinen, Huotari, Paarma, Taatila, Pihkala, Kantola, Salo, Viljo Juntunen, Heikka, Särkiö ja Niskanen. Valmistusvaliokunnan esittämät huomautukset sekä yleisratkaisu saivat keskustelussa laajalti kannatusta. Lisäksi esitettiin huomautuksia eräitten yksityiskohtien tarkistamiseksi jatkotyöskentelyn yhteydessä. Rippikoulusuunnitelman todettiin valmistuvan ”kreivin aikaan”. Suunnitelman pohjaksi on valittu konstruktivistinen oppimisteoria, joka painottaa oppijan keskeisyyttä. Kuitenkaan ei ole syytä tyystin hylätä Rippikoulusuunnitelma 80:n yleistavoitetta, jonka mukaan nuorta autetaan uskoon.

Rippikoulun järjestelyihin liittyy useissa seurakunnissa resurssiongelmia opettajien riittävyyden osalta. Todettiin välttämättömäksi uuden suunnitelman mukaisen opettajien

kouluttamisen käynnistäminen mahdollisimman nopeasti. Aikaisempaan verrattuna suunnitelma on ehkä vähän liiankin väljä, mutta tällaisena mahdollistaa luovan soveltamisen. Rippikoulun tehtävänä ei ole vain tuottaa mukavia elämyksiä vaan opettaa kristillisen uskon keskeistä sisältöä. Rippikoulun perustana on kirkon usko ja Raamattu.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä esitettiin lukuisia huomautuksia otettavaksi huomioon suunnitelman viimeistelyssä. Keskustelun päätteeksi seurakuntakasvatussihteri Antero Rissanen kiitti käydystä keskustelusta sekä totesi, että tehtyjen huomautusten pohjalta suunnitelma viimeistellään käsiteltäväksi piispainkokouksen seuraavassa istunnossa.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

pyytää valmistusvaliokuntaa yhteistyössä kirkon kasvatustieteen keskuksen kanssa viimeistelemään rippikoulun opetussuunnitelman käsiteltäväksi lopullisesti piispainkokouksen istunnossa syyskuussa 2001.

8 §

Suomessa suoritettavien teologisten tutkintojen vastaavuudet ja päteyttäminen pappisvirkaan ja lehtorinvirkaan

Piispainkokous päätti istunnossaan 14.-15.9.1999 (12 ja 23 §) asettaa työryhmän laatimaan ehdotuksen piispainkokouksen päätökseksi pappisviran ja lehtorinviran kelpoisuusvaatimukseksi hyväksyttävästä teologisesta tutkinnosta siten, että päätös on sovellettavissa kaikkiin Suomessa suoritettaviin teologisiin tutkintoihin.

Alkuperäisenä lähtökohtana oli piispa Olavi Rimpiläisen piispainkokoukselle osoittama kirje (23.10.1997), jossa pyydettiin selvitettäväksi, millä ehdoilla Joensuun yliopistossa suoritettu teologian maisterin tutkinto on pappisviran kelpoisuusvaatimukseksi hyväksyttävä tutkinto. Piispainkokous päätti istunnossaan 25.-27.8.1998 (15 §) käynnistää selvityksen Suomessa suoritettavista teologisista tutkinnoista sekä valmistelut päätökseksi, miten eri sisältöiset tutkinnot päteyttävät pappisvirkaan ja lehtorinvirkaan.

Nyt käsiteltävää päätösehdotusta valmistelemaan asetettiin 14.-15.9.1999 (12 ja 23 §) työryhmä, jonka puheenjohtajana toimi piispa Eero Huovinen sekä jäsenenä piispainkokouksen

sihteeri Hannu Juntunen, tutkija Suvielise Nurmi, kirkon koulutuskeskuksen johtaja Simo Peura, hiippakuntapastori Eeva Salo ja asessori, dos. Pekka Särkiö. Sihteerinä toimi koulutussuunnittelija Pekka Launonen. Työryhmä otti nimekseen *virkakelpoisuustyöryhmä*.

Päätehtävänsä ohella työryhmän tehtäväksi annettiin myös ottaa huomioon kysymys kansainvälisen harjoittelun ja koordinoitujen aineopintojaksojen hyväksymisestä kirkon virkaan pätevöittävien opintojen joukkoon, valmistella teologisten tutkintojen arviointijärjestelmää pappiskoulutuksen tarpeita ajatellen sekä yhteistyössä tiedekuntien kanssa ryhtyä toimenpiteisiin tutkintotodistusten kehittämiseksi siten, että todistuksesta ilmenee kelpoisuus pappisvirkaan tai lehtorinvirkaan.

Virkakelpoisuustyöryhmä jätti elokuussa 2000 piispainkokoukselle mietintöluonnoksensa, jota piispainkokous käsitteli istunnossaan 12.-13.9.2000 (14 §). Piispainkokous pyysi työryhmää jatkamaan työtään mietintöluonnoksen linjan mukaisesti ja tekemään esityksensä helmikuun 2001 piispainkokoukselle. Virkakelpoisuustyöryhmä jätti lopullisen mietintönsä *Teologisten tutkintojen pätevöittäminen pappisvirkaan* (Sarja B 2000:3) piispainkokoukselle 5.10.2000.

Virkakelpoisuustyöryhmä on halunnut säilyttää piispainkokouksen tärkeänä pitämän periaatteen laaja-alaisista teologista opinnoista. Teologian alojen kesken toteutuvaa laaja-alaisuutta pidetään tärkeämpänä kuin niiden ulkopuolelle suuntautuvaa laaja-alaisuutta.

Yleis- ja kieliopinnoissa on määritelty erikseen heprean, kreikan ja latinan määrä. Muita yleis- ja kieliopintoja ei työryhmän mielestä ole tarpeen määritellä kelpoisuusehdoissa.

Perus- ja aineopinnoissa halutaan sisällöllisesti edelleen painottaa eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian merkitystä keskeisinä teologian aloina. Määrällisiä yksittäisten alojen vähimmäisvaatimuksia ei työryhmä esitä, sillä tiedekunnat ovat edellyttäneet teologian maisterin tutkinnon suorittajalta perusopintoja kaikilta teologian aloilta.

Syventävistä opinnoista ei määrätä erikseen mitään, kuten ei tähänkään asti, ja niille esitetty laajuus on sama kuin ennen. Seurakuntaharjoittelua koskeva päätoimisuuden vaatimus on uusi. Vaikka soveltavien opintojen opintoviikkomäärää koskeva vaatimus säilyy ennallaan, työryhmä suosittaa, että tiedekunnat tutkintoja suunnitellessaan lisääisivät harjoittelun osuutta. Samoin suositellaan, että opiskelijat valitsisivat

tutkintoonsa sellaisia opintoja, jotka ovat luonteeltaan soveltavia ja kirkon työelämään orientoivia.

Työryhmän tehtäväksiantoon sisältynyt kysymys kansainvälisestä harjoittelusta ja koordinoituista aineopinnoista on osa kelpoisuusvaatimusten kokonaisuutta. Kansainvälisen harjoittelun hyväksyminen kirkon virkaan pätevöittävien aineopintojen joukkoon riippuu lähinnä siitä, onko se sisällöllisesti luonteeltaan virkakelpoisuusehtojen tarkoittamia aineopintoja. Työryhmän mukaan kansainvälisen harjoittelun pitäisi toteuttaa perinteisten teologisten alojen aineopintojen tavoitteita, jotta se voitaisiin lukea pappisvirkaan kelpoistavien aineopintojen joukkoon. Myös soveltaviin opintoihin kuuluvan seurakuntaharjoittelun korvaaminen kansainvälisellä harjoittelulla liittyy opintojaksolle asetettuihin tavoitteisiin. Seurakuntaharjoittelun kautta opiskelijalle tulisi syntyä käsitys seurakunnasta työyhteisönä ja papin roolista siinä ennen kaikkea Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työn näkökulmasta. Suurin osa esitetyistä harjoittelupaikoista ei toteuta tätä tavoitetta. Oleellista tavoitteiden toteutumisen kannalta on se, että kysymys on Suomen ev.-lut. kirkon työstä ja ohjaajana on Suomen ev.-lut. kirkon pappi. Tässä vaiheessa työryhmän mielestä kansainvälisen harjoittelun ei tulisi korvata soveltavien opintojen seurakuntaharjoittelua.

Koordinoiduilla aineopinnoilla tarkoitetaan sitä, että aineopintoja ei toteuteta oppiainekeskeisesti, vaan vastuulaitoksena voi toimia usea laitos tai tiedekunta. Työryhmän mielestä koordinoitujen aineopinnot ovat periaatteessa mahdollisia. Kirkon virkakelpoisuusehtojen mukaisesti opintoihin voitaneen sisällyttää sellaiset koordinoitujen aineopinnot, missä päävastuu opetuksesta on eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian tai käytännöllisen teologian laitoksella.

Virkakelpoisuustyöryhmän tehtäväksiäntoon kuului valmistella teologisten tutkintojen arviointijärjestelmää. Kirkon rooli teologisen koulutuksen arvioinnissa on työnantajan ja laajemmin työelämän näkökulma. Työryhmän mukaan yhteistyössä tiedekuntien kanssa on selvitettävä, mitä ja miten arvioidaan, kuka arvioi ja kuinka tuloksia tulkitaan. Työryhmä toteaa, että asian valmistelu voinee tapahtua kirkon koulutuskeskuksessa yhteistyössä esimerkiksi kirkon tutkimuskeskuksen kanssa.

Virkakelpoisuustyöryhmän tehtäväksiäntoon kuului myös tutkintotodistusten kehittäminen yhteistyössä tiedekuntien kanssa kirkon virkakelpoisuuden kannalta. Todistuksen tulee olla sellainen, että tutkinnon tuottama kelpoisuus on siitä helposti luettavissa. Vastaavasti kirkon määrittelemien kelpoisuusvaatimusten tulee olla niin yksiselitteisiä, että

tiedekunnat pystyvät niiden perusteella antamaan opiskelijalle riittävää opintojen ohjausta ja kirjoittamaan tutkinnon suorittamisen jälkeen todistuksen, joka sisältää tarvittavan informaation. Asiassa on tehtävä yhteistyötä tiedekuntien kanssa. Työryhmän mukaan asian jatkovalmistelu voinee tapahtua kirkon koulutuskeskuksessa yhteistyössä tiedekuntien ja teologikoulutustoimikunnan kanssa. - Todettakoon, että Sibelius-Akatemian antamista tutkinto-todistuksista ilmenee kelpoisuus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorinvirkaan.

Työryhmä oli laatinut mietintöluonnoksen liitteeksi hahmotelman esitteestä, joka on tarkoitettu teologian opiskelijoille. Työryhmän mielestä esitteen viimeistely ja toimittaminen voitaisiin antaa kirkon teologikoulutustoimikunnan tehtäväksi.

Valmistusvaliokunta totesi, että virkakelpoisuustyöryhmän mietintö noudattaa ratkaisuja, joille piispainkokous jo edellisessä istunnossaan antoi alustavan tukensa. Ehdotus pappisviran ja lehtorinviran kelpoisuusvaatimukseksi hyväksyttävästä teologisesta tutkinnosta sopii sovellettavaksi kaikissa teologikoulutusta antavissa tiedekunnissa. Se on tarpeeksi yleisluontoinen ja väljä, mutta kuitenkin tuo täsmällisesti esille sen, mitä kirkko edellyttää pappisvirkaan tai lehtorinvirkaan pyrkivän teologiselta koulutukselta.

Asiantuntevan ja ammattitaitoisen teologityövoiman saamiseksi kirkon työhön on tärkeää, että kelpoisuusehdoissa säilyy periaate laaja-alaisista teologisista opinnoista klassisten kielten opintoineen. Samoin on myös perusteltua painottaa eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian merkitystä. Työryhmän linjaukset soveltavien opintojen seurakuntaharjoittelun päätoimisuudesta sekä kansainvälisen harjoittelun ja koordinoitujen aineopintojen kysymyksistä ovat perusteltuja kirkon ja papin työstä käsin, samoin kuin työryhmän näkemykset tutkintojen arviointijärjestelmän ja tutkintotodistuksen kehittämistä.

Myös muilta osin piispainkokous voi valmistusvaliokunnan mielestä yhtyä virkakelpoisuustyöryhmän esityksiin.

Ulkomaiset tutkinnot ja muun kirkon papilta vaadittavat opinnot

Piispainkokous on 13.-14.2.1996 (13 §, liitteet 1 ja 2) antanut suositukset muun kirkon papilta ja ulkomailla teologisen tutkinnon suorittaneilta vaadittavista tutkinnoista ja opinnoista. Suositukset ovat luonteeltaan tuomiokapitulien yhteisiä sopimuksia, ja piispa ja tuomiokapituli ovat mainituissa tapauksissa olleet ratkaiseva viranomainen myös opintovaatimusten tutkimisen osalta.

Ulkomaisten opintojen ja tutkintojen rinnastamisesta suomalaisten vaatimusten mukaisten tutkintojen kanssa on nykyisin voimassa erityissäännöstö. Kirkkolainsäädännössä (KL 6:2 a §; 22:2 § 1 mom. 6a k.; KJ 6:8 a §) on saatettu soveltuvin osin voimaan

- 1) Euroopan yhteisön yleisen tutkintojen tunnustamisjärjestelmän voimaanpanosta annettu laki (1597/1992),
- 2) ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta annettu laki (531/1986), sekä
- 3) pohjoismaisista työmarkkinoista henkilöille, jotka ovat saaneet vähintään kolmevuotisen korkeamman koulutuksen, tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annettu laki (651/1998).

Ulkomaisten tutkintojen rinnastamisesta kirkollisen kelpoisuuden kannalta päättää kirkkohallitus. Päätöksissä on ko. valtiosopimusten ja niiden voimaanpanolakien perusajattelun mukaisesti arvioitu, vastaavatko pappisoikeuksien hakijan ulkomaiset opinnot tasoltaan, sisällöltään ja laajuudeltaan likipitäen piispainkokouksen KJ 5:2 § 1 mom. 2 kohdan mukaan määrittelemää pappisvirkaan vaadittavaa teologista tutkintoa.

Piispainkokouksen v. 1996 antamien suositusten asema on muuttunut varsinkin ulkomailla suoritettujen teologisten

opintojen osalta. Lisäksi on muuttunut vertailun pohjana lähinnä oleva Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan tutkintojärjestelmä. *Valmistusvaliokunta* ehdotti, että järjestelmän yksinkertaistamiseksi kyseinen piispainkokouksen suositus (13.-14.2.1996; 13 §, liite 2) kumotaan ja ulkomailla suoritettuihin teologisiin opintoihin sovellettaisiin nykyistä ulkomaisten tutkintojen rinnastamisjärjestelmää. Perusajatus on, että ulkomaisten tutkintojen rinnastamisjärjestelmää sovellettaessa vaatimustason kriteerinä on piispainkokouksen KJ 5:2 § 1 mom. 2 kohdan mukaan tekemä päätös pappisvirkaan vaadittavasta teologisesta tutkinnosta.

Muun kirkon papilta vaadittavia opintoja koskeva suositus (13.-14.2.1996; 13 §, liite 1) on perussisällöltään sama kuin eriteitse pappisvirkaan pyrkiviä koskeva päätös. Tämä merkitsee, että piispainkokouksen määrittelemää teologisten opintojen vaatimustasoa sovelletaan myös näissä tapauksissa. Tämäkin suositus voidaan tarpeettomana kumota, minkä jälkeen kukin tuomiokapituli soveltaa pappisvirkaan vaadittavaa teologista tutkintoa koskevaa (KJ 5:2 § 1 mom. 2 k.) piispainkokouksen päätöstä myös pappisoikeuksia hakevan muun kirkon papin osalta. Mikäli muun kirkon pappi on suorittanut ulkomaisia teologisia opintoja, niiden rinnastamiseen sovelletaan myös edellä selostettua ulkomaantutkintojen rinnastamisjärjestelmää.

Kirkon laintarkastustoimikunta oli antanut lausunnon nro 1/2001 liitteenä olevasta päätösehdotuksesta. Valmistusvaliokunnan esitys noudatti lausunnossa ilmaistua sanamuotoa.

Asiasta käyttivät puheenvuoron Riekkinen, sihteeri, Vikström ja Huotari. Sihteeri selvensi eräitä päätöskokonaisuuteen sisältyviä asioita.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

- 1. antaa liitteenä olevan päätöksen;*
- 2. kumota piispainkokouksen 14.2.1996 (13 §, liite 2) antaman suosituksen ulkomailla teologisen tutkinnon suorittaneiden mahdollisuudesta päästä papin tai lehtorin virkaan Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa;*
- 3. kumota piispainkokouksen 14.2.1996 (13 §, liite 1) antaman suosituksen muun evankelis-luterilaisen kirkon tai kristillisen uskontokunnan papilta vaadittavista tutkinnoista ja opinnoista ennen oikeuttamista toimittamaan pappisvirkaa Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa tai vihkimistä pappisvirkaan kirkokjärjestyksen 5 luvun 8 §:n nojalla;*
- 4. hyväksyä virkakelpoisuustyöryhmän mietinnössä*

“Teologisten tutkintojen päteväittäminen pappisvirkaan” (Sarja B 2000:3) esitetyt periaatteet kansainvälisen harjoittelun ja koordinoitujen aineopintojaksojen hyväksymisestä kirkon virkaan pätevöittävien opintojen joukkoon;

5. *pyytää kirkon koulutuskeskusta ja kirkon teologikoulutustoimikuntaa neuvottelemaan teologisten tiedekuntien kanssa tutkintotodistusten kehittämistä esimerkiksi siten, että tutkintotodistuksen liitteestä ilmenee tutkinnon tuottama kirkollinen kelpoisuus;*
6. *antaa teologisten tutkintojen arviointijärjestelmän kehittämisen ja seurannan kirkon koulutuskeskuksen tehtäväksi yhteistyössä tiedekuntien ja kirkon teologikoulutustoimikunnan kanssa; ja*
7. *pyytää kirkon teologikoulutustoimikuntaa huolehtimaan virkakelpoisuustyöryhmän mietinnön liitteenä 2 olevan teologian opiskelijoille tarkoitetun esitteen viimeistelystä ja julkaisemisesta (myös ruotsinkielisenä).*

Liite

**Piispainkokouksen päätös pappisviran
ja lehtorinviran kelpoisuusvaatimukseksi hyväksyttävästä
teologisesta tutkinnosta**

Annettu Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2001

Piispainkokous on kirkkolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin sekä kirkkojärjestyksen 5 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan ja 6 luvun 35 §:n 1 momentin nojalla päättänyt seuraavaa:

1 §

Pappisvirkaan ja lehtorinvirkaan antaa kelpoisuuden teologian maisterin tutkinto (asetus 517/1995). Siihen tulee sisältyä seuraavat opinnot:

1. yleis- ja kieliopinnoissa heprean, kreikan ja latinan opintoja yhteensä vähintään
  - a) 15 opintoviikkoa tai
  - b) 10 opintoviikkoa ainakin kahdessa edellä mainituista kielistä, jos tutkinto sisältää uskonnonopettajan kelpoisuuden,
2. perus- ja aineopinnoissa eksegetiikan, kirkkohistorian, systemaattisen teologian ja käytännöllisen teologian opintoja yhteensä vähintään 60 opintoviikkoa,

3. soveltavissa opinnoissa vähintään 10 opintoviikkoa kirkkojen ja uskonnollisten yhteisöjen asiantuntijatehtäviin pätevöittäviä soveltavia opintoja, joihin sisältyy päätoiminen harjoittelu.

Mikäli tutkintoon ei sisälly edellä mainittuja opintoja, tutkintoa on vastaavasti täydennettävä.

2 §

Ulkomailla suoritettujen teologisten tutkintojen ja opintojen osalta noudatetaan kirkkolain 6 luvun 2 a §:n, 22 luvun 2 §:n 1 momentin 6a kohdan sekä kirkkojärjestyksen 6 luvun 8 a §:n säännöksiä siten, että ulkomaisten tutkintojen tunnustamisessa, rinnastamisessa ja hyväksymisessä näitä tutkintoja verrataan edellä tämän päätöksen 1 §:ssä määriteltyihin opintoihin.

3 §

Pappisvirkaan pyrkivältä muun evankelis-luterilaisen kirkon tai muun kristillisen uskonnollisen yhdyskunnan papilta vaaditaan soveltuvin osin edellä tässä päätöksessä määritellyt teologiset opinnot.

4 §

Tämä päätös tulee voimaan 1.8.2001. Tätä ennen aloitettuihin opintoihin voidaan soveltaa joko aikaisemmin voimassa olleita tai tämän päätöksen määräyksiä.

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2001

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Piispainkokouksen sihteeri

Hannu Juntunen

9 §

Pappisvihkimyksen erivapaudet

Käsitettä *erivapaus* käytetään tässä yhteydessä teknisenä terminä, jolla tarkoitetaan kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n säättämiä mahdollisuuksia pyrkiä “eriteitse” pappisvirkaan.

Piispainkokouksen istunnossa 14.-15.9.1999 (13 §) annettiin valmistusvaliokunnalle tehtäväksi “valmistella ehdotus kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n 4 momentin tarkoittamien piispainkokouksen tarkempien määräysten tarkistamiseksi piispa Juha Pihkalan 31.5.1999 tekemässä aloitteessa mainittujen kysymysten osalta ja tarvittaessa muutoinkin”.

Tässä piispainkokouksen istunnossa on käsitelty (8 §) myös virkakelpoisuustyöryhmän esitys (mietintö sarja B 2000:3) pappisvirkaan KJ 5:2 § 1 mom. 2 k. mukaan eli “normaalitapauksessa” vaadittavasta teologisesta tutkinnosta. Erityistapauksia koskevien piispainkokousten määräysten olennainen sisältö on pappisvirkaan pyrkivältä (KJ 5:3 § 1-2 mom.) vaadittavan pohjakoulutuksen ja teologisen koulutuksen määrittelemisen. Eriteitse pappisvirkaan pyrkiviltä vaadittavasta teologisesta koulutuksesta on tarkoituksenmukaista päättää vasta sitten, kun normaali-tapauksia koskevan päätöksen sisältö on selvillä. Nyt käsiteltävät määräykset on kuitenkin perusteltua samalla

uusia kokonaisuudessaan ottaen huomioon piispa Juha Pihkalan aloitteessa esitetyt ja muut asiaan liittyvät kysymykset.

Piispa Juha Pihkala mainitsee kolme selvitettävää kysymystä. Mitä tarkoitetaan “kirjon edulla” (KJ 5:3 § 2 mom.)? Kuka tämän kirjon edun määrittelee ja mikä tässä asiassa on piispainkokouksen rooli suhteessa piispaan ja tuomiokapituliin? Kolmanneksi pitäisi täsmentää, miten määritellään viiden vuoden määräaika (KJ 5:3 § 3 mom.).

Yleistä

Valmistusvaliokunta viittasi 14.-15.9.1999 pidettyä piispainkokouksen istuntoa varten laatimaansa laajaan valmistelumuistioon ja ehdotti käsiteltävän asiakokonaisuuden pääasian eli pappisvirkaan vaadittavien **teologisten opintojen** osalta, että piispainkokouksen määräykset uudistettaisiin 8 §:n yhteydessä tehdyn päätöksen pääsisällön mukaisesti.

Koko **erivapausjärjestelmän säilyttäminen** oli käsiteltävänä piispainkokouksen istunnossa 15.-16.2.1994 (19 §), jolloin kirjon teologikoulutustoimikunta esitti 20.1. 1994, että KJ 5:3 § kumottaisiin kokonaan. Toimikunta perusteli

ehdotustaan mm. teologisista tiedekunnista valmistuvien työnsaannilla, jota KJ 5:3 §:n mukainen erivapausmahdollisuus uhkaa. Silloinen valmistusvaliokunta katsoi, että eriteitse pappisvirkaan valmistuvat tuovat oman arvokkaan erityisosaamisensa kirkon hyödyksi. Teologien työllisyysnäköymät olivat kieltämättä huonot v. 1994, mutta eriteitse valmistuvien määrä on marginaalisen pieni. Piispainkokous ei ryhtynyt toimenpiteisiin erivapauskäytännön purkamiseksi. Nykyisen järjestelmän lakkauttaminen ei ole perusteltua.

Kirkon etu

Piispa Juha Pihkalan aloitteessa todetaan, että kirkon edulla on vaihtelevasti tarkoitettu yhtäältä pappispulan helpottamista sekä toisaalta erityistaitoja ja kokemusta hankkineiden henkilöiden saamista pappisvirkaan. Epäselvää on ollut, tarkoitetaanko kirkon etua paikallisesta, hiippakunnallisesta vai koko kirkon näkökulmasta.

Akateemisen loppututkinnon suorittaneiden maallikoiden mahdollisuus pyrkiä pappisvirkaan (EKL 88 § 1 mom.) hyväksyttiin kirkolliskokouksessa v. 1963. Perusteluna käytettiin sitä, että kirkko saisi erityistehtäviin kykeneviä henkilöitä. KJ 5:3 § 2 mom:ssa mainitun ehdon “jos kirkon

etu niin vaatii” alkuperäisestä tarkoituksesta antavat viitteitä EKL 88 §:n 2 mom. valmisteluasiakirjat. Säännöksen lisäämistä EKL 88 §:ään esitti laajennettu piispainkokous, joka perusteli erivapaustietä muillekin kuin akateemisen tutkinnon suorittaneille sillä, että kirkon palvelukseen saataisiin erityispätevyiden omaavia henkilöitä ja että pappispula helpottuisi.

Kirkon etua arvioitaessa on syytä edelleenkin painottaa mahdollisuutta rekrytoida erityispätevyiden saaneita henkilöitä pappisvirkaan. Kirkon edusta on tietysti kysymys myös piispainkokouksen määritellessä papilta vaadittavat tutkinnot ja opinnot.

Pihkalan aloitteessa kiinnitetään huomiota epäselvyyteen, joka voi syntyä yhtäältä piispan ja tuomiokapitulin ja toisaalta piispainkokouksen roolien kesken. Jos asian ratkaiseminen kuuluu piispainkokoukselle, onko hakemuksen kulkeminen tuomiokapitulin kautta perusteltua? Jos taas kirkon edun määrittelemine kuuluu piispalle ja tuomiokapitulille, piispainkokouksen rooli näyttää ongelmalliselta. Lisäksi kirkon teologikoulutustoimikuntakin on joissakin yhteyksissä ottanut kantaa kirkon etuun.

KJ 5:3 § 2 mom:ssa säädetty menettelytapa, jossa piispainkokous myöntää oikeuden hakea pappisvihkimystä, on

tarkoitettu kirkon edun valvomiseksi samalla kun piispainkokouksen tehtävään kuuluu valvoa säädettyjen koulutusvaatimusten täyttymistä. Kirkkojärjestyksessä ei ole määräystä, jonka mukaan KJ 5:3 § 2 mom. mukaisessa tapauksessa asia on piispainkokouksessa käsiteltävä tuomiokapitulin lausunnon pohjalta. Vain voimassa oleva piispainkokouksen päätös (TM 71/14.2.1996; 3 §) edellyttää tuomiokapitulin antavan lausuntonsa piispainkokoukselle. Määräyksen olemassaolo ilmentää valmistusvaliokunnan käsityksen mukaan ajattelua, että kirkon edun arviointi kuuluu yhteisesti sekä piispalle ja tuomiokapitulille että piispainkokoukselle. Tällöin on luontevaa, että piispainkokous ajattelee asiaa ensisijaisesti koko kirkon näkökulmasta, piispa ja tuomiokapituli puolestaan myös hiippakunnan kannalta.

“Marssijärjestystä” voidaan kuitenkin pohtia sekä periaatteessa että hallinnon sujuvuuden kannalta. Piispainkokouksen tehtäväksi on KJ 5:3 § 2 mom. mukaisissa tapauksissa tarkoitettu sekä kirkon edun että hakijan opintojen arviointi. Tällöin nykyinen “marssijärjestys” saattaa näyttää ongelmalliselta. Erivapauden myöntävä elin (piispainkokous) tekee päätöksensä vasta sitten, kun yksi taho (piispa ja tuomiokapituli) on jo sitonut kantansa. KJ 5:3 §:n 2 momentin lausejärjestyksen voisi ehkä tulkita myös ilmentävän periaatetta, että ensin piispa ja tuomiokapituli

arvioi kirkon edun ja sen jälkeen piispainkokous ottaa kantaa hakijan opintoihin. Tällöin nykyinen “marssijärjestys” olisi looginen.

Menettelytapaa pohdittaessa on muistettava, että “marssijärjestys” on tältä osin piispainkokouksen itsensä päättävissä. Kirkkojärjestys ei velvoita tuomiokapitulia lausunnon antamiseen eikä juuri nykyisen kaltaiseen järjestykseen, jossa asia KJ 5:3 § 2 mom. mukaisissa tapauksissa tulee piispainkokouksen käsittelyyn tuomiokapitulin lausunnon perusteella. Menettelytapa on syytä ottaa pohdittavaksi kaikkien osapuolten kannalta.

Edelliseen liittyen voidaan esittää laajempi kysymys, joka koskee KJ 5:3 §:n koko sisältöä. Onko välttämätöntä, että piispainkokous myöntää oikeuden hakea pappisvihkimystä juuri KJ 5:3 §:n 2 mom. mukaisissa tapauksissa, mutta kaikissa muissa tapauksissa sekä kirkon edun että hakijan opintojen arviointi tapahtuu piispan ja tuomiokapitulin toimesta? KJ 5:3 §:n 2 mom. tarkoittamilta hakijoilta vaaditaan piispainkokouksen päätöksen mukaisesti ylioppilastutkinto (tai tietyt lukion suoritukset) ja ammatillinen tutkinto sekä teologian maisterin tutkintoa laajuudeltaan vastaavat teologiset opinnot, joten “rima” on nostettu korkealle ilman ko. erityismenettelyäkin.

Voidaan ajatella, että piispainkokous edelleen määrittelee papilta vaadittavat tutkinnot ja tässä yhteydessä pitää silmällä kirkon etua, mutta piispa ja tuomiokapituli käsittelevät kaikissa tapauksissa pappisvihkimystä tai -oikeuksia koskevat yksittäiset hakemukset kaikkien edellytysten täyttymisen osalta. Tämä merkitsee esityksen tekemistä kirkolliskokoukselle kirkkojärjestyksen 5 luvun 3 §:n muuttamiseksi siten, että 2 momentista poistetaan maininta piispainkokoukselta anottavasta oikeudesta hakea pappisvihkimystä.

Kirkon teologikoulutustoimikunta on piispainkokousta avustava teologikoulutuksen asiantuntijaelin, jonka tulee tehdä esityksensä nimenomaan tältä kannalta. Kirkon edun arvioiminen tapahtuu piispainkokouksen, piispan ja tuomiokapitulin toimesta.

Viiden vuoden määräaika

Pihkalan aloitteessa kiinnitetään huomiota kysymykseen, onko vaadittava, että määräaika (KJ 5:3 § 3 mom.) on kulunut umpeen ennen erivapauden myöntämistä vai voidaanko erivapaus myöntää ikään kuin “varastoon”. (Tässä yhteydessä “erivapaudella” tarkoitetaan piispainkokouksen toimesta myönnettävää oikeutta hakea pappisvihkimystä.)

Määräajan asettaminen vaatimukseksi on tähdännyt ilmeisesti siihen, että estettäisiin kiertotie normaalien opintovaatimusten ohitse ja että hakijalla olisi pappisviran kannalta hyödyllistä työkokemusta. KJ 5:3 § 1 mom. mukaan edellytetään nimenomaan, että hakija on "ottanut osaa kirkon työhön". Sama ajatus saattaa olla myös KJ 5:3 § 2 mom. taustalla, vaikkei tätä suoraan ilmaistakaan säädöstekstissä.

Voimassaolevassa piispainkokouksen päätöksessä (TM 71/14.2.1996) määräajan laskemista ei ole erikseen määriteltä. Ainoa suoritusten aikajärjestykseen liittyvä määräys on, että lukion todistus on esitettävä ennen teologisten opintojen suorittamista.

Hakemusten arvioinnissa voisi edelleenkin olla periaatteena määräajan laskeminen alkavaksi sen pohjakoulutustason saavuttamisesta, jonka perusteella KJ 5:3 § 1 ja 2 mom. säätämistarkoituksensa mukaan antavat mahdollisuuden pyrkiä pappisvirkaan. KJ 5:3 § 3 mom. sanamuodon perusteella molemmissa tapauksissa määräajan tulee joka tapauksessa olla kulunut loppuun pappisvihkimyksen toimittamiseen mennessä. Näin ajatellen määräajan alkaminen ja päättyminen olisivat yksiselitteisesti määriteltävissä. Asiaa pohdittaessa on muistettava KJ 5:3 §:n sisältämän säännösten päätarkoitus eli mahdollistaa erityiskoulutusta ja -kokemusta hankkineiden henkilöiden

pyrkiminen pappisvirkaan. Erivapaussäännösten tarkoitusta vastaava ajankohta **pappisvihkimyksestä päättämiseksi** lienee viiden vuoden määräajan täytyttyä, jos voidaan todeta hakijan täyttävän muut pappisvihkimyksen edellytykset.

Koulutusvaatimukset

Pohjakoulutusvaatimusten mukaan KJ 5:3 § 2 mom. mukaan pappisvirkaan pyrkivältä vaaditaan ylioppilastutkinto tai eräiden lukion oppimäärien suorittaminen (TM 71/14.2.1996; 3 § 2 mom.). Vaatimuksella on tarkoitettu varmistaa tietty, akateemisissa opinnoissa tarpeellinen yleissivistävä koulutus. Lukiokoulutuksen asema yleisessä koulujärjestelmässä on kuitenkin muuttunut siten, että jatkuvasti on luotu myös muita väyliä opisto- ja korkea-asteen koulutukseen. Esimerkiksi ammattikorkeakouluun pääseminen ei edellytä välttämättä juuri ylioppilastutkintoa. Lisäksi lähes kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin ja korkeakoulututkintoihin sisältyy nykyisin yleissivistäviä ja kieliopintoja.

Valmistusvaliokunnan mielestä ylioppilastutkinnon tai tiettyjen lukion suoritusten vaatimisesta voidaan luopua. Piispainkokouksen määräysten ao. kohta tulee muotoilla siten, että pohjakoulutuksena vaadittava tutkinto täsmennetään opistotasolle mutta ilman mainintaa ylioppilastut-

kinnosta ko. ammatillisen tutkinnon pohjana. Tämä on välttämätöntä aikaisemmin tutkinnon suorittaneiden aseman kannalta, vaikka opistoaste parhaillaan sulautuukin ammattikorkeakoulujärjestelmään.

Teologisen koulutuksen osalta eriteitse pappisvirkaan valmistuvia koskevien opintovaatimusten tarkistaminen on tullut välttämättömäksi teologisten tiedekuntien opintojärjestelmien muuttumisen takia.

Pappien teologisen koulutuksen osalta piispainkokouksen yleislinja on ollut, että pappisviran saamisen edellytyksenä on pääsääntöisesti ylempi akateeminen teologinen tutkinto sekä erityistapauksissa a) muu ylempi korkeakoulututkinto ja 120 opintoviikon laajuiset teologian opinnot tai b) muu kuin ylempi korkeakoulututkinto ja 160 opintoviikon laajuiset teologian opinnot. Teologikoulutusta käsiteltäessä ei ole ilmennyt, että piispainkokouksella olisi halukkuutta tinkiä tästä vaatimustasosta.

Koska käsiteltävänä on asiakokonaisuus, jonka puitteissa on liitettävä toisiinsa kirkkojärjestyksen mahdollinen muutosehdotus ja piispainkokouksen oma normipäätös sekä useita näihin sisältyviä, toisiinsa liittyviä kysymyksiä,

valmistusvaliokunta ehdotti, että piispainkokous ottaisi asioihin kantaa keskustelussa, jonka pohjalta valmistusvaliokunta laatii lopulliset päätösehdotukset. Kirkon teologikoulutustoimikunnalta voitaisiin pyytää lausunnot esitysluonnoksista.

Kirkon laintarkastustoimikunta oli antanut lausunnon nro 2/2001 liitteenä olleesta esitysluonnoksesta. Valmistusvaliokunta oli tarkistanut esitystään lausunnon mukaisesti.

Asiasta käyttivät puheenvuoron Riekkinen, sihteeri, Pihkala, Vikström, Kantola, Särkiö, Huotari ja Mäkeläinen. Keskustelussa todettiin esityksen selkeyttävän tilannetta, mutta kirkolliskokoukselle lähetettävän kirjeen tekstiä toivottiin selvennettäväksi ja lyhennettäväksi.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

antaa valmistusvaliokunnalle tehtäväksi laatia lopulliset päätösehdotukset kirkon teologikoulutustoimikuntaa kuultuaan.

10 §

Ulkomailla työskentelevien pappien mahdollisuus suorittaa pastoraalitutkinto

Tampereen hiippakunnan tuomiokapituli oli kirjeellään 1.11.2000 lähettänyt piispainkokoukselle toimenpiteitä varten aloitteen, joka koskee ulkomailla työskentelevien pappien mahdollisuutta suorittaa pastoraalitutkinto. Suomen kirkon pappeja toimii ulkomailla lähetystyössä ja ulkosuomalais-työssä. Monilla heistä on tarkoitus palata jossain vaiheessa kotimaahan ja hakea Suomessa papinvirkaa. Tätä varten heidän kuitenkin on suoritettava pastoraalitutkinto kappalaisen viran kelpoisuutta varten ja kirkkoherran viran hakukelpoisuuden saavuttamiseksi lisäksi seurakuntatyön johtamisen tutkinto. Pastoraalitutkinnon suorittaminen ulkomailta pitäen saattaa olla kohtuuttoman hankalaa. Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulin aloitteessa on pohdittu erilaisia mahdollisuuksia pastoraalitutkinnon suorittamiseksi nykyistä kohtuullisemmin järjestelyin ulkomailta käsin.

Valmistusvaliokunta totesi, että piispainkokous teki 12.-13.9.2000 päätöksen pastoraalitutkinnosta (15 §). Uudet määräykset pastoraalitutkinnon rakenteesta ja suorittamisesta astuvat voimaan 1.1.2002. Päätöksen mukaan osiot 1-3

suoritetaan “tuomiokapitulin määrämällä tavalla” ja osiot 4-8 “kirkon koulutuskeskuksen määrämällä tavalla”. Ilmaisulla haluttiin jättää tuomiokapitulille ja kirkon koulutuskeskukselle harkintavaltaa työskentelytapojen (kurssi, etätehtävät, tentti jne.) suhteen.

Tampereen hiippakunnan aloitteessa tarkoitettavien pappien kysymys on aivan spesifi ongelma. Pastoraalitenttien suorittaminen ulkomailtakin käsin on vielä mahdollista erityisjärjestelyin. Useille kursseille tuleminen Suomeen voi kuitenkin olla kohtuuttoman hankalaa ja kallista. Toisaalta ulkomailla toimivien pappien tilanteet ovat siinä määrin erilaisia, että on ehkä mahdotonta antaa kaikkiin tapauksiin soveltuvaa erityismääräystä pastoraalitutkinnon suorittamisesta ulkomailta käsin. Joku ulkomailla toimiva pappi on voinut esimerkiksi suorittaa sikäläisen kirkon tarjoaman sielunhoitokoulutuksen. On täysin relevantti kysymys, missä määrin tällaiset kurssit voitaisiin hyväksyä pastoraalitutkinnon ao. osioita korvaaviksi opinnoiksi.

Piispainkokouksen pastoraalitutkintoa koskevan päätöksen muotoilu “tuomiokapitulin/kirkon koulutuskeskuksen määrämällä tavalla” tarjoaa tähän tilanteeseen sopivan sovellusmahdollisuuden. Piispainkokous voisi antaa pastoraalitutkintoa koskevaa aikaisempaa päätöstään koskevan sovellutusohjeen. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä,

että kirkon koulutuskeskuksella ja tuomiokapitulilla olisi oikeus "räätälöidä" pastoraalitutkinnon osioiden suorittamismenetelmiä tapauskohtaisesti siten, että niiden suorittaminen olisi mahdollista ainakin osittain myös ulkomailta käsin.

Valmistusvaliokunta kiinnitti lisäksi huomiota siihen, että piispainkokous hyväksyi 10.-11.9.1991 (12 §), käsitellessään Mikkelin hiippakunnan tuomiokapitulin aloitetta pastoraalitutkinnon ja ulkomaisten opintojen vastaavuuden selvittämisestä, ohjeet ulkomaisten opintojen ottamisesta huomioon pastoraalitutkinnossa. Ohjeiden antamista oli edeltänyt lausuntojen pyytäminen tuomiokapituleilta. Tuomiokapitulit ja kirkon koulutuskeskus voisivat soveltuvin osin käyttää apunaan näitä ohjeita päättäessään ulkomailta työskentelevien pappien pastoraalitutkinnon suorittamistavasta.

Asiasta käyttivät puheenvuoron Riekkinen, Keskitalo ja Pihkala, joka totesi valmistusvaliokunnan ehdotuksen perustelluksi.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

todeta, että tuomiokapitulit ja kirkon koulutuskeskus voivat joustavasti soveltaa piispainkokouksen pasto-

raalitutkinnosta 12.-13.9.2000 (15 §) antaman päätöksen (Kirkon säädöskok. nro 80/13.9.2000) määräyksiä harkitessaan ulkomailla työskentelevien pappien mahdollisuuksia suorittaa pastoraalitutkinto.

11 §

Kanttorinvirkaan kelpoistavat tutkinnot

Kanttorikoulutustoimikunnan esityksen mukaisesti piispainkokous asetti istunnossaan 8.-9.2.2000 (12 ja 22 §) työryhmän laatimaan kokonaisselvityksen tutkinnoista, jotka antavat kelpoisuuden kanttorin virkoihin. Työryhmän tuli laatia ehdotus piispainkokouksen määräyksiksi kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista. Työryhmän puheenjohtajana toimi kirkkoherra Reijo Mattila, jäseninä kirkkoherra, musiikin maisteri Juhani Holma, Turun konservatorion lehtori Hannu Ilola, Sibelius-Akatemian Kuopion osaston johtaja Elina Laakso, hiippakuntakanttori Mika Mäntyranta, Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosaston johtaja Olli Porthan ja hiippakuntakanttori Sirkka Rouhiainen sekä sihteerinä musiikkisihteerinä, sittemmin kirkkoherra Hannu Vapaavuori. Työryhmä otti nimekseen *piispainkokouksen kanttorityöryhmä*. Mietintö "Kanttorin virkaan kelpoistavat tutkinnot" (Sarja B 2001:2) on jätetty piispainkokoukselle

3.1.2001. Työryhmä on ollut yksimielinen.

Uuden kokonaisselvityksen tarve johtui pääasiassa kirkkomusiikin koulutusjärjestelmän nopeasta kehitymisestä viime vuosina. Voimassaolevat kirkkojärjestyksen 6 luvun 41 §:n 1 momentin tarkoittamat piispainkokouksen päätökset kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista ovat hajallaan eri yhteyksissä, ja määräysten pelkkä kodifointi osoittautui välttämättömäksi määräysten sisällöllisen ajanmukaistamisen lisäksi.

Selostettuaan nykyisen kanttorijärjestelmän syntyä (vuonna 1981) kanttorityöryhmä analysoi kanttorikoulutuksen nykyistä tilannetta. Merkittävin rakenteellinen ongelma koskee alinta tutkintoa edellyttävän kanttorinviran kelpoisuutta. Tämän kelpoisuuden voi piispainkokouksen nykyisten määräysten mukaan saavuttaa 1) konservatoriossa suoritettavalla kouluasteen tutkinnolla, 2) näyttötutkintona suoritettavalla kirkkomusiikon ammattillisella perustutkinnolla, 3) ammattikorkeakoulututkinnolla (160 opintoviikkoa, jatkossa 180 ov) ja 4) Sibelius-Akatemian musiikin kandidaatin tutkinnolla (120 ov), kunkin tutkinnon osalta määritellyin sisällöllisin ehdoin.

Tämä alimman tutkinnon moninaisuus on kuitenkin johtanut pohtimaan koko ns. C-kanttorin viran ja koulutuksen

ongelmallisuutta. Seurakuntien kannalta virkatyyppin säilyttäminen on toivottavaa lähinnä taloudellisista syistä. Tämä toive on kuitenkin ristiriidassa ammattikunnan odotusten kanssa. Alimman tutkinnon suorittaneiden ja konservatorio-opiskelijoiden keskuudessa on halukkuutta korkeampaan ammattitaitoon eli opintojen laajentamiseen. Tämän puolestaan tulee näkyä viroissa ja palkkauksessa.

Kanttorityöryhmän mielestä alimman asteen tutkinto ja virka olivat aikoinaan hyvä ratkaisu, mutta yleisen koulutustason kohotessa ja kirkkomuusikoiden ammatillisten vaatimusten kasvaessa tilanne on olennaisesti muuttunut. Ratkaisu, jossa kouluasteinen tutkinto ja laaja ammattikorkeakoulututkinto antavat saman kelpoisuuden, ei ole tyydyttävä. Nykyisen tyyppisestä kouluasteen koulutukseen perustuvasta kanttorinvirasta tulisi työryhmän mielestä luopua riittävän pitkän siirtymävaiheen kuluessa. Tämä tapahtuisi siten, että alimman tutkinnon vuoden 2005 loppuun mennessä suorittaneiden kelpoisuus kanttorinvirkaan säilyisi seurakunnissa, joissa on nykyistä alinta tutkintoa edellyttävä kanttorinvirka.

Suurimmassa osassa seurakuntia on keskimmäistä tutkintoa edellyttävä kanttorinvirka. Alin tutkinto muodostettiin tilanteessa, jossa vastaavalle viralle oli selvä tarve. Kanttorityöryhmän mukaan olosuhteet ovat kuitenkin

muuttuneet myös tässä suhteessa. Alin tutkinto ei enää vastaa kirkkomusiikille asetettavia kohonneita vaatimuksia. Pienilläkin seurakunnilla on velvollisuus tarjota seurakuntalaisilleen musiikillisesti ammattitaitoista jumalanpalvelusten ja kirkollisten toimitusten musiikkia. Mahdollisten palkkausongelmien varalta tulee edelleen olla mahdollista perustaa kanttorinvirka osa-aikaisena tai yhteisenä toisen seurakunnan tai paikallisen kunnan kanssa, joskaan nämä ratkaisut eivät välttämättä ole ongelmattomia.

Selvitelyään vielä nykyisten tutkintojen rakennetta, laajuutta ja sisältöä sekä tähän rakennelmaan liittyviä kysymyksiä työryhmä päätyy olettamaan, että jatkossa voisi olla kolme kanttorinvirkaan kelpoistavaa tutkintoa: ammattikorkeakoulututkinto, maisterin tutkinto ja laaja yliopistotutkinto. Nykyinen alin kanttorin tutkinto jäisi ammatilliseksi perustutkinnoksi, joka ei anna kelpoisuutta vakinaiseen kanttorinvirkaan.

Kanttorityöryhmä esitti, että KJ 6:40-41 § kuuluisivat seuraavasti:

40 §

Kanttorin viran haltijan tulee olla suorittanut yliopistossa tai korkeakoulussa sellaisen musiikkialan tutkinnon, jonka piispainkokous on hyväksynyt kanttorinviran kelpoisuusvaati-

muksiksi. [uusi 1 mom.]

Kanttorinvirka voidaan perustaa seurakunnan tarpeista katsoen tarkoituksenmukaista tutkintoa edellyttäväksi viraksi. (*Poist.*)
[nyk. 1 mom. muutos]

Kanttorinvirka voidaan perustaa osa-aikaisena, jos seurakunnassa on vähintään yksi päätoiminen kanttorin virka tai jos seurakunnan pienuus tai muut erityiset olosuhteet sitä vaativat.
[nyk. 2 mom.]

Tuomiokapituli voi kirkkovaltuuston tai seurakuntaneuvoston anomuksesta määrääjäksi antaa luvan täyttä työaikaan edellyttävän kanttorinviran hoitamiseen osa-aikaisena tai sivutoimisena taikka osa-aikaisen viran hoitamiseen sivutoimisena. Virkaa täytettäessä voidaan tällöin poiketa viran kelpoisuusvaatimuksista. Viranhaltijan ottaminen hoitamaan tällaista virkaa sekä hänen oikeudellinen asemansa määräytyvät virkasäännön mukaan. [nyk. 3 mom.]

41 §

Kanttorinviran kelpoisuusehtona olevat tutkinnot hyväksyy piispainkokous.

Kanttorinviran hakijan on oltava konfirmoitu ja kristillisestä elämästään tunnettu sekä terveydeltään kanttorinvirkaan kykenevä.

Kirkkohallitus voi antaa kelpoisuuden kanttorinvirkaan henkilölle, jolla on virkaan vaadittavaa tutkintoa vastaavat tiedot ja taidot.

Kuten kanttorityöryhmän esityksestä näkyy, muutos koskee nykyisten termien “ylin, keskimäinen tai alin tutkinto” korvaamista maininnalla yliopistossa tai korkeakoulussa suoritettavasta, piispainkokouksen hyväksymästä tutkinnosta sekä uudella ilmaisulla “*seurakunnan tarpeista katsoen tarkoituksenmukaista tutkintoa edellyttävä virka*”. Vaatimus tuomiokirkkoseurakunnan ylintä tutkintoa edellyttävästä virasta esitetään poistettavaksi kirkkojärjestyksestä ja siirrettäväksi piispainkokouksen määräyksiin. Muutoin kirkkojärjestyksen säännökset voisivat työryhmän mielestä säilyä nykyisellään.

Kanttorityöryhmän ehdotus piispainkokouksen päätökseksi kanttorinvirkaan kelpoistavista tutkinnoista oli laadittu työryhmän tekemän kirkkojärjestyksen muutosehdotuksen mukaisesti.

Valmistusvaliokunta totesi säädösteknisesti mahdottomaksi menetellä siten, että piispainkokous antaisi kirkkojärjestyksen täytäntöönpanomääräyksen KJ:n vielä toteutumattoman muutoksen perusteella. Näin ollen kelpoisuus päätös pitäisi muotoilla KJ 6:40-41 §:ien nykyisen sanamuodon mukaisesti, mikäli päätös halutaan välittömästi voimaan. Toinen

mahdollisuus on tehdä ensin kirkolliskokoukselle esitys KJ:n muuttamiseksi ja antaa täytäntöönpanomääräys ehdollisena tai vasta kirkolliskokouksen päätettyä muutosesityksestä. Tämä päätöksen lykkääminen lienee mahdollista, koska kanttorityöryhmän mukaan muutos voisi tulla voimaan 1.1.2002.

Kanttorityöryhmän tutkintopäätöstä koskevan esityksen merkittävimmät sisällölliset muutokset ovat nykyisen alimman tutkinnon korvaaminen ammattikorkeakoulututkinnolla tietyn siirtymäajan puitteissa sekä ylimmän tutkintotason aikaisempaa täsmällisempi määrittely.

Käsiteltäessä kanttorikoulutuksen selvitystyöryhmän (puh.joht. asessori Hannu Niskanen) mietintöä "Kanttorin koulutus ja virka" (Sarja B 1995:5) piispainkokouksen keskustelussa ilmeni 12.-13.9.1995 (14 §), että kolmiportaista virkajärjestelmää pidettiin edelleen tarkoituksenmukaisena. Tuossa yhteydessä oli jo esillä tarve erityisesti alimman asteen tutkintojen tilanteen selventämiseen.

Valmistusvaliokunta totesi, että kanttorityöryhmän esitys ei sellaisenaan merkitse kolmiportaisen kanttorinvirkajärjestelmän lakkauttamista. Koulutusrakenteen muutos on kuitenkin johtanut väistämättä siihen, että aikaisempi alinta tutkintoa koskeva ajatusmalli ei enää toimi. Val-

mistusvaliokunta tuki kanttorityöryhmän yksimielisessä mietinnössä ilmenevää pyrkimystä kirkkomusiikkitoiminnan tason kohottamiseen sekä kanttorinvirkoihin vaadittavan tutkintorakenteen selkeyttämiseen. Valmistusvaliokunta oli laatinut esitykset sekä KJ 6:40-41 §:ien muuttamiseksi että kanttoreilta vaadittavaa koulutusta koskevaksi piispainkokouksen päätökseksi. Valmistusvaliokunta oli tehnyt eräitä teknisluonteisia tarkennuksia työryhmän säännösehdotuksiin.

Kirkon laintarkastustoimikunnan taholta oli piispainkokouksen sihteerille ilmoitettu, ettei lausuntoa liitteenä olleesta esityksestä piispainkokouksen päätökseksi ollut tarkoituksenmukaista antaa ennen kirkkojärjestyksen muutosesityksen käsittelyä kirkolliskokouksessa.

Asiasta käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, sihteeri, Viljo Juntunen, Mäkeläinen, Vikström, Huotari, Kantola, Paarma, Heikka ja Salmi. Keskustelussa todettiin erityisesti ns. C-kanttorien koulutustilanteen pulmallisuus. Koska asiaan liittyy koulutussuunnittelun kysymysten ohella myös henkilöstöpoliittisia ja taloudellisia näkökohtia, asiassa haluttiin vielä kuulla kirkkohallituksen henkilöstöosastoa.

Käydyn keskustelun perusteella piispainkokous päätti

antaa valmistusvaliokunnalle tehtäväksi laatia lopulliset

päätösehdotukset kirkkohallituksen henkilöstöosastoa kuultuaan.

12 §

Pappisvirkaan kutsumisen edellytykset

Piispainkokouksessa on useita kertoja ollut esillä tarve selvittää vokaation, ordinaation ja virkamääräyksen kokonaisuutta. Piispainkokouksen edellisessä istunnossa 12.-13.9.2000 (16 §) annettiin piispainkokouksen sihteerille, dos. Hannu Juntuselle tehtäväksi

- a) laatia kokonaisvaltainen selvitys pappisvirkaan kutsumisen, papiksivihkimisen ja virkamääräyksen perusteiden kokonaisuudesta,
- b) tarvittaessa valmistella piispainkokouksen käsiteltäväksi kirkolliskokouksen mahdollinen toimeksianto, joka on esitetty hiippakuntahallintokomitean mietinnössä (Sarja A 1998:1; s. 255, 4. ponsi), varsinkin papiston virkatyyppien osalta, sekä
- c) valmistella alustava esitys mahdollisesti tarvittavaksi säännösmuutoksiksi.

Dos. Hannu Juntunen oli kirjoittanut selvityksen "Vokaatio, ordinaatio ja virkamääräys" (Sarja B 2001:1). Valmistus-

valiokunta yhtyi mietinnön johtopäätöksiin ja ratkaisuehdotuksiin.

Nykyisen kirkkolainsäädännön (KJ 5:5 §) mukaan papiksi voidaan vihkiä henkilö, joka

- 1) on kutsuttu toimittamaan papinvirkaa;
- 2) toimii kirkon erityistehtävissä tai viranhaltijana tuomiokapitulissa;
- 3) on kutsuttu kirkon lähetysjärjestön tai 6 luvun 57 §:ssä mainituin edellytyksin muun kristillisen yhteisön palvelukseen; tai
- 4) toimii teologisen tieteen opettajana yliopistossa tai muussa korkeakoulussa taikka uskonnonopettajana oppilaitoksessa ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitsemalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii.

Vihkimys tapahtuu pappisvirkaan, mutta virkamääräys annetaan yleensä seurakunnan (tai vast.) papinvirkaan. Pappi vihitään ensisijaisesti hoitamaan papinviran tehtäviä. Papinviran perusmuoto on seurakuntavirka sanan ja sakramenttien hoitamista varten.

KJ 6:57 §:ssä ei puhuta virkamääräyksestä vaan papin oikeuttamisesta toimimaan pappina kirkon lähetysjärjestön tai muun kristillisen yhteisön palveluksessa, jos kyseinen työnantaja sitä anoo ja jos muut KJ 6:57 §:n säätämät

edellytykset täyttyvät.

Tämä selvitys käynnistyi rovastikunta-aloitteesta, jonka mukaan KJ 5:5 §:n 3 mom. sääntöä tulisi laajentaa siten, että papiksi voitaisiin vihkiä muunkin kuin KJ 6:57 §:ssä tarkoitetun kristillisen järjestön, esimerkiksi vammaisjärjestön palvelukseen.

Tuomiokapituli ei voi antaa virkamääräystä korkeakoulun tai koululaitoksen palvelukseen. Näissä tapauksissa tuomiokapitulin on pappisvihkimyksen yhteydessä todettava missä tehtävässä vihittävä varsinaisesti toimii.

Sotilaspappien virat ovat puolustusvoimain organisaatioon sisätyviä papinvirkoja. Kenttäpiispa kuuluu arkkihiippakuntaan ja muu sotilaspapisto siihen hiippakuntaan jonka alueella heidän virkapaikkansa sijaitsee (KL 6:16 § 1 ja 3 mom.). Sotilaspappi on pappisviran toimittamisessa kenttäpiispan alainen. Pappisvirkaan liittyvän kurinpitovallan osalta sotilaspapit ovat ao. tuomiokapitulien alaisia.

Vankilapapit ovat pappisviran toimittamisessa tuomiokapitulin alaisia. Vankilaan tai muuhun laitokseen perustetun papinviran täyttää tuomiokapituli saatuaan lausunnon Vankeinhoitolaitokselta.

Kuurojenpappien virat ovat 1.1.1997 alkaen tuomiokapitulien ylläpitämiä virkoja ja tuomiokapitulien valvonnan alaisia. Virat täyttää tuomiokapituli kuultuaan kuurojen keskusjärjestöä.

Papit, jotka toimivat ulkosuomalaistyössä oman kirkkomme vakanssilla, saavat omalta tuomiokapituliltaan virkamääräyksen kirkkohallituksen tai kirkon ulkoasiain neuvoston palvelukseen. Muiden kirkkojen papinvirkoihin otettavien pappien osalta tuomiokapituli antaa suostumuksensa ko. papin määräämiselle ulkosuomalaistyöhön.

Valmistusvaliokunta totesi, että näkemys seurakunnan tai seurakuntayhtymän papinvirasta pappeuden toteuttamisen perusmuotona liittyy osaltaan parokiaaliseen kirkkokäsitykseen. Jos pappi toimii muussa kirkon virkasuhteessa eli kirkon erityistehtävissä tai tuomiokapitulin virassa, vokaation voidaan ymmärtää olevan paikallisseurakuntaa laajemmassa mielessä kirkon antama.

Seurakunnan tai seurakuntayhtymän papinvirkaa ei ole välttämätöntä ajatella vain päätoimisena ja kokoaikaisena. Osa-aikaisen papinviran kehittämistä tulee jatkaa.

Papiksi vihkimisen edellytykset on määriteltävä siten, että tehtävät, joissa voi saada pappisvihkimyksen ja joihin

voidaan antaa virkamääräys, on voitava tulkita tavalla tai toisella papin työksi. Jos papiksi vihittävä kuitenkin toimii muissa kuin sellaisissa tehtävissä, joihin nykyisin annetaan virkamääräys, pappisvihkimyksen edellytyksenä pitää entistä selvemmin olla todellisen yhteyden kirkon työhön.

Edellä sanotun perusteella on mahdollista puoltaa nykyistä käytäntöä, jonka mukaan henkilö vihitään papiksi ja oikeutetaan toimimaan pappina kirkon lähetysjärjestön palveluksessa.

Kristillisen yhdistyksen, säätiön tai laitoksen palvelukseen otettavan henkilön papiksi vihkimistä koskeva KJ 6:57 §:n säännös antaa tuomiokapitulille tietyn harkintavallan. Järjestöjen joukon laajentamista voidaan ajatella, mikäli niiden piirissä on hoidettavana nimenomaan pappisvirkaan kuuluvia tehtäviä.

Uskonnonopettajana sekä teologisen tieteen opettajana yliopistossa tai muussa korkeakoulussa toimivien ordinaatio tulee kysymykseen mikäli he suostuvat KJ 5:5 §:n 4 kohdan ilmaisuun “ja sitoutuu tuomiokapitulin harkitseamalla tavalla hoitamaan myös papinvirkaan kuuluvia tehtäviä seurakunnassa sen mukaan kuin hänen päätoimensa sallii”. Tällainen lisäehto tulee liittää muidenkin ei-kirkollisissa tehtävissä toimivien pappien vokaatioedellytyksiin.

Piispainkokouksen 12.-13.9.2000 antaman toimeksiannon b-kohdan mukaisesti tämän selvityksen yhteydessä tuli tarvittaessa valmistella piispainkokouksen käsiteltäväksi mahdollinen toimeksianto, joka on esitetty hiippakuntahallintokomitean mietinnön (Sarja A 1998:1) 4. ponnessa (s. 255). Hiippakuntahallinnon käsittely jatkuu kirkkohallituksessa ja kirkolliskokouksessa. Kyseistä toimeksiantoa ei ole mahdollista toteuttaa yhden selvityshenkilön toimesta, vaan se edellyttää laajapohjaista työryhmää. Samassa yhteydessä on tarkoituksenmukaista jatkaa jo aikaisemmin vireillä ollutta selvitystyötä, joka tähtäsi osa-aikaisen papinviran tekemisen mahdolliseksi. Mahdollisesti esitettävät säännösmuutokset on valmisteltava tämän asiakokonaisuuden yhteydessä.

Mikäli kirkolliskokous antaa piispainkokoukselle hiippakuntahallintokomitean esittämän toimeksiannon, piispainkokous päättäneenä myös asettaa asian selvittämistä varten laajapohjaisen työryhmän, jossa ovat edustettuina piispainkokouksen lisäksi ainakin kirkkohallitus, kirkon sopimusvaltuuskunta, tuomiokapitulit ja papistoa edustavat ammattijärjestöt.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, Junell, Pihkala, Salmi, Heikka, sihteeri, Särkiö, Vikström, Mäkeläinen, Kantola, Viljo Juntunen, Huotari, Laulaja ja

Paarma. Ehdotuksen todettiin olevan hyvän ja vastaavan ajankohtaiseen tarpeeseen. Pappuus on ensisijaisesti olemassa seurakunnan tehtäviä varten. Tarvitaan kuitenkin vielä selvennystä, mitkä “muut sopivat tehtävät” voivat tulla kysymykseen pappisvihkimyksen ja virkamääräyksen perusteina. Kirkolliskokoukselle tehtävää esitystä tulisi vielä selkeyttää ja siihen liittää yksityiskohtaiset perustelut.

Keskustelun päätteeksi puheenjohtaja totesi, että asiasta on esitetty erilaisia mielipiteitä ja yksityiskohtiin meneviä tarkennusesityksiä. Asian palauttaminen jatkovalmisteluun näyttää aiheelliselta.

Käydyn keskustelun perusteella piispainkokous päätti

palauttaa asian valmistusvaliokunnalle uudelleen valmisteltavaksi.

13 §

Kirkkoherralta vaadittavan seurakuntatyön johtamisen tutkintoa koskevan piispainkokouksen päätöksen muuttaminen

Porvoon hiippakunnan tuomiokapituli oli aloitteessaan

15.12.2000 esittänyt piispainkokoukselle kaksi näkökohtaa seurakuntatyön johtamista koskevan piispainkokouksen päätöksen (Kirkon säädöskokoelma nro 77/ 10.2.1999) tarkistamiseksi. Piispainkokouksen päätöksen soveltamisessa on ilmennyt eräitä tulkintaongelmia. Tuomiokapitulien lakimiesasessoreiden ja pääsihteereiden neuvotteluissa on ilmennyt, että tulkinnat ovat erilaisia eräissä kohdissa.

Aloitteen ensimmäinen kohta koskee kysymystä, pitääkö jokainen pappi, joka on suorittanut pastoraalitutkinnon vähintään arvosanalla hyväksytään ja pistemäärällä 15/20 myös oikeuttaa suorittamaan seurakuntatyön johtamisen tutkinto?

Toinen kysymys koskee tutkinnon hyväksymistä ja arvosanan antamista. Pitääkö kaikki, jotka ovat osallistuneet opintokokonaisuuteen hyväksyä opintosuorituksestaan riippumatta? Piispainkokouksen päätöksen 5 §:n mukaan kyseinen tutkinto on arvosteltava arvosanalla. Säännöksessä mainitaan mahdollisina arvosanat 1-3, muttei todeta, että myös tutkinnon hylkääminen olisi mahdollista.

Porvoon hiippakunnan tuomiokapituli perustelee esitystään seuraavasti. Jos kaikki, jotka ovat suorittaneet pastoraalitutkinnon pistemäärällä 15/20 pitää oikeuttaa suorittamaan seurakuntatyön johtamisen tutkinto ja sen lisäksi

kaikki tutkintoon osallistuneet pitää hyväksyä, tämä johtaa siihen, että tutkinto voi olla vain suuntaa antava asetettaessa pappeja vaalisijoille.

Porvoon hiippakunnan tuomiokapituli esittää, että tutkintoa suorittamaan tulisi voida kutsua ne, joita pidetään soveltuvina. *Valmistusvaliokunnan* mielestä olisi kuitenkin yksittäisen papin oikeusturvan vastaista antaa tuomiokapitulille oikeus valikoida tutkinnon suorittajat niiden keskuudesta, jotka ovat suorittaneet pastoraalitutkinnon säädetyllä 15/20 pistemäärällä. Saattaa olla, ettei kaikkia pappeja välttämättä pidetä soveltuviksi kirkkoherran virkaan, mutta tuomiokapitulin harkintavalta säilyy myös, jos tutkinnon suorittamisessa voidaan myös hylätä.

Valmistusvaliokunta totesi, että toinen aloitteessa esitetty kysymys koskee lähinnä piispainkokouksen päätöksen 5 §:n ylimalkaisuutta seurakuntatyön johtamisen tutkinnon arvosanan määrittelyssä. Päätöksen mukaan voidaan käyttää vain arvosanoja 1-3. Tavanomaisen ajattelun mukaisesti arvosana 1 tarkoittaa hyväksyttyä. Tämän tulkinnan mukaisesti tutkinnon suorittajaa ei voitaisi hylätä. Jos alusta alkaen olisi selvää, että kaikki, jotka otetaan tutkintoa suorittamaan myös hyväksytään tutkinnossa, koko tutkinto menettää merkityksensä. Tämä ei ole voinut olla tarkoitus. Näyttää siis tarpeelliselta lisätä päätökseen maininta

mahdollisuudesta hylätä tutkinto.

Kirkon laintarkastustoimikunta oli antanut liitteenä olevasta esityksestä lausuntonsa nro 4/2001, jonka valmistusvaliokunta oli ottanut huomioon esityksensä viimeiste-lyssä.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoron Riekkinen, Junell, Pihkala, Mäkeläinen ja Häkkinen. Keskustelussa yhdyttiin valmistusvaliokunnan päätösehdotukseen vaikka käsite 'tutkinto' itsessään sisältääkin myös hylkäämisen mahdollisuuden.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

antaa liitteenä olevan päätöksen kirkkoherralta vaadittavasta seurakuntatyön johtamisen tutkinnosta annetun piispainkokouksen päätöksen muuttamisesta.

Liite

**Piispainkokouksen päätös
kirkkoherralta vaadittavasta seurakuntatyön
johtamisen tutkinnosta
annetun päätöksen muuttamisesta**

Annettu Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2001

Piispainkokous on kirkkolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin ja kirkkojärjestyksen 6 luvun 18 ja 20 §:n nojalla päättänyt *muuttaa* kirkkoherralta vaadittavasta seurakuntatyön johtamisen tutkinnosta 10 päivänä helmikuuta 1999 antamansa päätöksen 5 §:n seuraavasti:

5 §

Tutkinnosta annetaan arvosana, jota määriteltäessä otetaan huomioon sekä opintokokonaisuus että soveltuvuustutkinta. Hyväksytyn tutkinnon voi suorittaa kiitettävästi (3), tyydyttävästi (2) tai välttävästi (1). Tuomiokapituli voi myös hylätä suorituksen. Arvosanaa on mahdollisuus tuomiokapitulin luvalla korottaa.

Tämä päätös tulee voimaan 13 päivänä helmikuuta 2001.

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 2001

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Piispainkokouksen sihteeri

Hannu Juntunen

- - - - -

Piispainkokouksen istunto keskeytettiin 13.2.2001 klo 17.00.

Istuntoa jatkettiin 14.2.2001 klo 9.00 asessori Seppo Häkkisen, Lars Junellin ja Jukka Keskitalon toimitettua kirkon toimitalon yhteisen aamuhartauden.

Läsnäoleviksi merkittiin samat kuin edellisenä istuntopäivänä.

- - - - -

14 §

Muun kirkon papin mahdollisuus suorittaa kirkollisia toimituksia

Lapuan hiippakunnan tuomiokapituli oli 30.8.2000 esittänyt, että piispainkokous tarkistaisi kirkkojärjestyksen 3 luvun 27 §:n nojalla 14.2.1996 antamaansa päätöstä muiden kirkkojen pappien mahdollisuudesta suorittaa kirkollisia toimituksia (TM 69/14.2.1996). Tuomiokapitulin mukaan kirkollinen kenttä on niin moninainen, että tarvitaan päätös tai sovellutusohje, jonka nojalla on nykyistä helpompi rajata kysymykseen tulevat kirkot.

Piispainkokouksen päätöksen sanamuodon (2 §) mukaan päätöksessä mainittuja kirkollisia toimituksia voivat suorittaa kaikkien evankelis-luterilaisten kirkkojen papit, päätöksessä erikseen nimettyjen, Porvoon julistukseen liittyneiden anglikaanisten kirkkojen papit sekä lisäksi ehtoollisyhteydessä kirkkomme kanssa olevan Skotlannin kirkon papit.

Aloitteessa todetaan, että piispainkokouksen päätös nojautuu teologisiin perusteisiin. Hallinnollisena päätöksenä sitä tulisi kuitenkin voida soveltaa esille tuleviin tapauksiin sanamuotonsa pohjalta ilman teologista argumentointia.

Aloitteessa toivotaan myös päätöstä, joka on tiedotuksen kannalta selvä ja yksiselitteinen.

Valmistusvaliokunta totesi, että Lapuan hiippakunnan tuomiokapitulin aloitteessa on julkilausuttuna nimenomainen tarve saada ohje kysymykseen tulevien kirkkojen rajaamisesta, joka ei hallinnolliselta kannalta voi jäädä teologisen ym. sormituntuman varaan. Käytännössä ovat ilmeisesti mahdollisia myös sellaiset tapaukset, joissa muun kirkon papin toimiminen kasuaalitoimitusten hoitajana ei syystä tai toisesta ole suotavaa.

Rajaamisen kriteerien määrittelemisen yleisellä tasolla ja hallinnollisesti yksiselitteisellä tavalla on kuitenkin hankalaa. Mahdollisena ratkaisuna on keskusteltu luterilaisten kirkkojen rajaamisesta Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkkoihin. Tämä voisi johtaa kuitenkin uusiin ongelmiin, koska kirkollamme saattaa olla yhteyksiä myös LML:n ulkopuolisiin evankelis-luterilaisiin kirkkoihin. Toinen mahdollisuus olisi yhteistyösopimus tästä asiasta eli kirkollisten toimitusten suorittamisesta yksittäistapauksissa. Tällainen sopimusmenettely olisi kuitenkin suhteettoman raskas apparaatti ko. asian hoitamiseksi. Kolmanneksi voitaisiin ajatella, että kysymykseen tulevat ne kirkot, jotka oma kirkkomme on yleensä "tunnustanut" yhteistyökumppaneiksi, mutta tämä voisi olla vielä edellistäkin

raskaampi menettely - ellei sitä tarvita muista syistä.

Lapuan tuomiokapitulin aloitteessa esitetään, että kirkon ulkoasiain neuvosto laatisi luettelon yleisimmistä kirkoista, joiden papit ovat oikeutetut suorittamaan yksittäistapauksissa kirkollisia toimituksia KJ 3:27 §:ssä ja piispainkokouksen ao. päätöksessä tarkoitetulla tavalla. Luettelon laatimista ja ylläpitämistä koskisi kuitenkin sama rajaamisen kriteerien ongelma, josta koko asiassa on kysymys. Toki KUN:n laatima luettelo loisi asiaan yhdenmukaisen käytännön kirkossa.

Valmistusvaliokunta piti käyttökelpoisimpana ratkaisuna kunkin yksittäisen tapauksen jättämistä piispan harkintaan. Tämä voi tietysti tuntua byrokraattiselta menettelyltä, mutta tietty yhdenmukaisuus ja tarkoituksenmukainen rajaaminen voitaisiin tehokkaasti toteuttaa tällä tavoin. Samalla voitaisiin ottaa huomioon myös kyseiseen henkilöön mahdollisesti liittyvät erityiset seikat. Käytännön tapauksia ei liene kovin usein hiippakuntaa kohti. Lisäksi asia olisi tiedottamisen kannalta selvä ja yksinkertainen.

Kirkon laintarkastustoimikunta oli antanut liitteenä olleesta esityksestä lausuntonsa nro 3/2001. Valmistusvaliokunta oli muotoillut esityksensä lausunnon mukaisesti.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, sihteeri, Laulaja, Vikström, Mäkeläinen, Viljo Juntunen, Huotari, Heikka, Niskanen, Särkiö, Salmi, Keskitalo, Paarma, Kantola ja Pihkala. Keskustelussa valmistusvaliokunnan ratkaisuehdotus sai kannatusta, koska yksittäistapauksissa voi olla kyseessä todellinen ongelma. Esitettiin kuitenkin myös kysymys, voisiko tällainen järjestelmä tahattomasti vaikeuttaa Porvoon julistuksen soveltamista muutaman ei-toivottavan tapauksen takia. Piispa voisi antaa asiasta ohjeita kirkkoherroilleen, mutta piispan kytkeminen yksittäisten kasuaalitoimitusten päättämiseen lienee ylimitoitettua. Viitattiin tarpeeseen neuvotella asiasta kirkon ulkoasiain osaston kanssa, mutta kysymykseen tulevien kirkkojen kattava luettelointi saattaa olla mahdotonta.

Käydyn keskustelun perusteella piispainkokous päätti

palauttaa asian valmistusvaliokunnalle uudelleen valmisteltavaksi.

15 §

Kirkon teologikoulutustoimikunnan sihteerin nimeäminen

Piispainkokouksen asettaman kirkon teologikoulutustoimikunnan sihteeri teol. maist. Minna Kaartinen-Koutaniemi oli pyytänyt eroa sihteerin tehtävästään. Kirkon teologikoulutustoimikunta oli kirjeellään 14.11.2000 esittänyt, että toimikunnan sihteeriksi nimettäisiin teol. yliopp. *Anja Rämö* vuoden 2001 alusta lukien. Anja Rämö on toiminut Teologian Ylioppilaiden Tiedekunta- yhdistyksen opintoasiain ministerinä eli hän on tarkoin perehtynyt tiedekunnan opintojärjestelmään.

Mainitulla kirjeellään kirkon teologikoulutustoimikunta on myös lähettänyt piispainkokoukselle toimintakertomuksensa vuodelta 2000.

Toimikunnan kokoonpanosta vuosiksi 2001-2002 piispainkokous päätti istunnossaan 12.-13.9.2000 (18 §), jolloin toimikuntaa pyydettiin myös tekemään esitys työjärjestyksensä uudistamiseksi.

Valmistusvaliokunta totesi, että kirkon teologikoulutustoimikunta on työskennellyt tarkoituksenmukaisella tavalla.

Valmistusvaliokunta yhtyi toimikunnan esitykseen uuden sihteerin nimeämiseksi.

Asiasta käytti puheenvuoron Riekkinen, joka toivoi tämän esityksen menevän läpi.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

nimetä kirkon teologikoulutustoimikunnan sihteeriksi teologian ylioppilas Anja Rämön vuoden 2001 alusta lukien.

16 §

Yhteisvastuukeräyksen esimies vuodeksi 2002

Suomen Kirkon Seurakuntatoiminnan Keskusliiton hallitus oli kirjeellään 19.12.2000 pyytänyt, että piispainkokous nimeäisi vuoden 2002 Yhteisvastuukeräyksen esimieheksi piispa *Wille Riekkisen*. Vuoden 2001 keräyksen esimiehenä toimii piispa *Juha Pihkala*.

Valmistusvaliokunta yhtyi esitykseen.

Asiasta ei syntynyt keskustelua.

Piispainkokous päätti

nimetä Yhteisvastuukeräyksen esimieheksi piispa Wille Riekkisen vuodeksi 2002.

17 §

Pappisviran tunnusten ja virkanimikkeiden auktorisointi

Piispainkokous käsitteli istunnossaan 8.-9.2.2000 (19 §) kirkolliskokouksen lähettämää (kirje nro 54/30.11.1999) edustaja-aloitetta nro 4/1999, joka koski pappisviran tunnusten ja virkanimikkeiden auktorisointia. Tuolloin valmistusvaliokunta totesi, että pappisviran tunnusten ja virkanimikkeiden auktorisointi on monella tavalla ongelmallista. Niinpä valmistusvaliokunta esitti harkittavaksi, että piispainkokous ryhtyisi toimenpiteisiin pappisviran virka-asuja ja muita tunnuksia koskevien määräysten uudistamiseksi siten, että määräykset perustuisivat valtuutussäännökseen, olisivat täsmällisiä ja että ne mahdollisesti koskisivat myös muita kirkon hengellisen työn virkoja.

Piispainkokouksen istunnossa käydyssä keskustelussa päädyttiin kuitenkin alustavasti sille kannalle, että piispainkokouksen antamat suositukset olisivat edelleen riittävä ohjeiden antamisen muoto. Tällaisten antamisen katsottiin edelleen kuuluvan lähinnä piispainkokouksen tehtäväksi. Todettiin, että muiden työntekijäryhmien mahdollisen virka-asun osalta on edelleenkin odotettava diakonaattiratkaisua. Ei ole myöskään selvää, keitä kaikkia työntekijäryhmiä virka-asusuositukset voisivat koskea. Keskustelun pohjalta piispainkokous päätti antaa valmistusvaliokunnan tehtäväksi jatkaa asian valmistelua.

Piispainkokouksen syyskuun 2000 istunnon valmistusvaliokunta totesi, että kysymys virka-asusta ja viran tunnuksista on edelleen ajankohtainen. Ongelmallista nykytilanteessa on se, ettei missään ole säädetty, miten kirkon työntekijöiden virkapukeutumisesta ja viran tunnuksista päätetään ja annetaan ohjeet. Piispainkokouksella ei ole kirkkolakiin tai kirkkojärjestyksen perustuvaa valtaa antaa sitovia määräyksiä. Piispainkokous on antanut tuomiokapituleille suosituksen papin ja lehtorin pukeutumisesta virantoimituksessa (11.-12.2.1986, 16 § ja 15.-16.9.1987, 13 ja 18 §). Muuten muiden työntekijöiden käytössä olevat virka-asut perustuvat työntekijöiden ammattijärjestöjen omiin suosituksiin. Nykyinen tilanne ei ole kirkon kannalta tyydyttävä, jos ja kun ammattijärjestöt omin päin antavat

erilaisia virkapukeutumista koskevia suosituksia ja ohjeita. Kentältä tuleva paine ja villiintynyt käytäntö edellyttävät selkeitä ohjeita, olivat ne luonteeltaan sitovia määräyksiä tai suosituksia.

Valmistusvaliokunta oli laatinut ehdotuksen kirkolliskokoukselle tehtäväksi esitykseksi kirkkolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin muuttamiseksi ja kirkkojärjestyksen täydentämiseksi uudella 6 luvun 7a §:llä. KL 2:3 §:ään lisättäisiin maininta piispainkokouksen valtuudesta antaa määräyksiä pappisviran ja muiden hengellisen työn virkojen tunnuksista. KJ 6:7a § kuuluisi: ”Piispainkokous päättää pappisviran ja muiden hengellisten työn virkojen tunnuksista sekä antaa määräykset virka-asuista ja –pukeutumisesta”.

Piispainkokouksen istunnossa 12.-13.9.2000 (17 §) käydyssä keskustelussa esiintyi merkittävää erimielisyyttä siitä, tuleeko asiassa pyrkiä nykyistä tarkempaan säätelyyn normin luonteisilla ohjeilla. Äänestyksen jälkeen asia pantiin pöydälle, mutta asetettiin työryhmä (pj. asessori Seppo Häkkinen, jäsenenä asessori Viljo Juntunen ja sihteerinä johtava sihteeri Kai Vahtola), jonka tehtävänä on valmistella pappisviran ja muiden hengellisen työn virkojen tunnuksia ja virkapukeutumista koskeva ohjeisto.

Työryhmän tavoitteena on tuoda ehdotus virkojen tunnuksista ja virkapukeutumisen ohjeistosta syyskuun 2001 piispainkokouksen istuntoon. Ehdotus olisi suositusluonteinen, sillä piispainkokouksella ei ole muunlaiseen päätösvaltaa ja piispainkokouksen keskusteluissa suosituksia on pidetty riittävinä. Kevään 2001 aikana työryhmä kuulee eri ammattiryhmien edustajia. Tätä varten työryhmä toivoi, että piispainkokous evästäisi työryhmää muutamien esille nousseiden ja erilaisia mielipiteitä herättäneiden yksityiskohtien osalta.

- 1) Onko tarvetta piispojen virkapukeutumisen ohjeistukselle?
- 2) Mikä on perinteisen papinpuvun eli kaftaanin asema ja tulevaisuus? Papistossa on erilaisia mielipiteitä kaftaanin säilyttämisestä. Osa papistoa toivoisi, että kaftaanista luovuttaisiin kokonaan, osa haluaisi säilyttää sen käytön nykyisellään, osa haluaisi luopua sen pakollisesta hankkimisesta, mutta säilyttäisi sen frakkiin verrattavana papin juhla-asuna.
- 3) Onko papiston pantapaitojen väri vaihtoehtoja tarkoituksenmukaista laajentaa? Nykyisissä papiston virkapukeutumisesta koskevissa ohjeissa todetaan, että kaftaanin kanssa käytetään valkoista ja muun puvun kanssa

mustaa papin paitaa. Papiston mielipide hajoaa tässä kysymyksessä laidasta laitaan.

- 4) Onko järkevää hyväksyä muiden hengellisen virkojen osalta sellainen periaateratkaisu, jossa määritellään diakonaattiin kuuluvien viran tunnus sekä annetaan pukeutumisohteet? Pukeutumisohteilla ei siis otettaisi kantaa sen enempää siihen, mitä ammattiryhmiä diakonaattiin mahdollisesti tulee kuulumaan. Sen sijaan tässä vaiheessa ei nuorisotyönohjaajille (eikä muillekaan ammattiryhmille kuin diakonian virkaan kuuluville) määriteltäisi viran tunnusta tai erityistä virka-asua.

Valmistusvaliokunta esitti, että piispainkokous kävisi periaatekeskustelun työryhmän esittämistä kysymyksistä evästyksenä työryhmän jatkotyöskentelylle.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, Häkkinen, Taatila, Vikström, Särkiö, Niskanen, Pihkala, Salo, Laulaja, Viljo Juntunen, Paarma, Heikka, Keskitalo, Salmi, Komulainen ja Kantola. Keskustelussa todettiin, ettei piispojen virkapukeutumisen ohjeistukselle ole tarvetta. Kaftaanin säilyttämisestä on papiston keskuudessa erilaisia mielipiteitä, mutta puheenvuoroissa toivottiin kaftaanin säilyvän papin juhla-asuna. Virkatehtävien yhteydessä käytettävän ns. pantakaulusasun lisäksi voitaisiin ajatella

määriteltäväksi myös papin arkiasu, johon kuuluisi pantakauluspaita. Pappien pukeutumisesta ilmeisesti tarvitaan ohjeistusta.

Diakonaatin uudistamista ja diakonaattiin mahdollisesti liitettäviä virkoja koskevat päätökset ovat edelleen valmisteilla. Puheenvuoroissa esitettiin kuitenkin, että diakonaatin tunnus voisi olla esimerkiksi yhteinen paidan väri.

Eräissä puheenvuoroissa viitattiin myös naisen papinpukua koskevien ohjeiden mahdolliseen tarkistamiseen.

Ns. sokeripalaa halutaan pitää ordinoidun viran tunnuksena, joka on hyödyllinen myös seurakuntalaisen kannalta ja auttaa tunnistamaan papin. Paarma totesi, että nuorisotyönohjaajien halu identifioitua kirkon työntekijäksi on positiivinen asenne, jota tulee muutoin tukea.

Eräissä tuomiokapituleissa saatetaan papiksi vihittäville antaa tarkat ohjeet pukeutumisesta viranhoidon yhteydessä. Silti pidettiin yleisesti tarpeellisena kirkon yhteisiä selkeitä ohjeita tai jopa määräyksiä. Ohjeiden tehtävänä on luoda yhdenmukaisuutta ja sillä tavoin myös selkeyttä.

Puheenjohtaja totesi, että käyty keskustelu on tarkoitettu evästykseksi työryhmälle, joka jatkaa työskentelyään.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

pyytää työryhmää jatkamaan työskentelyään piispainkokouksen keskustelussa esille tulleiden linjausten mukaisesti ja tekemään esityksensä syyskuun 2001 piispainkokoukselle.

18 §

Kirkollisten arvonimien aseman ja käytön selvittäminen nykytilanteessa

Piispainkokouksen jäsen, Tampereen hiippakunnan tuomiokapitulin pappisasessori Pekka Särkiö oli 28.11.2000 tekemällään aloitteella esittänyt, että piispainkokous selvittäisi perinteisen kirkollisen arvonimikäytännön suhteen uuteen arvonimilainsäädäntöön. Aloitteen mukaan tulisi selvittää, onko kirkon oman lainsäädännön tasolla varmistettava ja selkiytettävä kirkollisten arvonimien myöntämisperiaatteet. Samassa yhteydessä piispainkokous voisi aloitteen mukaan yleisemminkin arvioida ja tarvittaessa kehittää nykyistä kirkollista arvonimikäytäntöä.

Valmistusvaliokunnalle olivat konsultointiapuaan antaneet hallitusneuvos Auni-Marja Vilavaara valtioneuvoston kansliasta sekä kirkkoneuvos Matti Halttunen, lakimiesasessori Tuija Alatalo, tuomiokapitulin notaari Gunnar Grönblom, Suomen ortodoksisen kirkkokunnan arkkipiispan sihteeri Kimmo Kallinen, lakimiesasessori Pekka Leino sekä lakimiesasessori Jussi Lilja.

1. Arvonimikäytäntö

1.1. Uusi arvonimilainsäädäntö

Samanaikaisesti Suomen perustuslain (731/1999) kanssa eli 1.3.2000 tuli voimaan *laki julkisen arvonannon osoituksista* (23.12.1999/1215). Laissa täsmennetään aikaisemmin vakiintuneeseen käytäntöön perustunut arvonimien ja muiden julkisen arvonannon osoitusten (kunnia- ja ansiomerkkien) myöntäminen. Tasavallan presidentin asetuksella voidaan säätää mm. arvonimistä (2 § 1 mom.); presidentti päättää mm. yksittäistä arvonimeä koskevasta asiasta, jollei päätöksen tekoa ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi (2 § 2 mom.).

Edellä mainitun lain perusteella on annettu *tasavallan presidentin asetus arvonimistä* (20.4.2000/381; voimaan 1.5.

2000). Asetus sisältää lähemmät menettelytapasäännökset. Asetuksen liitteenä on arvonimiluettelo, joka on jaoteltu ryhmittäin. Seurakuntaneuvos kuuluu ryhmään 8, rovasti ryhmään 14 sekä director cantus ja director musices ryhmään 16. Lisäksi luettelo tuntee kenttäpiispan arvonimen (ryhmä 7), jota ei tiettävästi kertaakaan ole myönnetty henkilökohtaisena arvonimenä kenttäpiispan viran perustamisen jälkeen.¹ Ryhmät ovat keskenään arvojärjestyksessä, mutta niiden sisällä noudatetaan aakkosjärjestystä.

Hallituksen esityksessä (HE 146/1999 vp) selvitetään uusien säädösten valtiosääntöoikeudellista perustaa eli uuden perustuslain mukaista päätöksentekojärjestelmää, muuta asiaan liittyvää säännöstöä sekä tähän asti noudatettuja käytäntöjä varsinkin erilaisten kunnia- ja ansiomerkkien osalta. Arvonimien osalta lakiesityksen perustelutekstissä on todettu, että "ne säännöt, joita arvonimien myöntämisessä noudatetaan, ovat vuosikymmenien käytännön tuomia". Val-

---

1. Sotilaspapiston asema, mm. suhde tuomiokapituliin oli parhaillaan selvitettävänä kirkolliskokouksen toimesta, kun tasavallan presidentti myönsi 11.7.1941 silloiselle johtavalle sotilaspapille, sotarovasti *Johannes Björklundille* kenttäpiispan nimen ja arvon. Asetuksella 20.1.1943 sotarovastin virka puolustuslaitoksessa muutettiin kenttäpiispan viraksi kenraalimajurin palkkaeduin, ja Björklund nimitettiin virkaan ko. vuoden alusta.

tioneuvoston leimaveropäätöstä (663/1943) lukuun ottamatta asiasta ei ole ollut säädöksiä. Hallituksen esityksessä selostetaan edelleen arvonimiesitysten käsittelyyn liittyviä menettelyjä (mm. lausuntojen pyytämistä ja arvonimilautakunnan toimintaa). Eduskunnan perustuslakivaliokunta ehdotti (PeVM 8/1999 vp) hallituksen lakiesityksen hyväksyttäväksi sellaisenaan. Valiokunnan lyhyessä mietinnössä ei selvitetä arvonimiasiaa lainkaan.

1.2. Aikaisempi arvonimikäytäntö

Suomalaisen arvonimikäytännön historiallisena taustana on sääty-yhteiskunta, jonka tunnuspiirteitä olivat mm. perinnölliset aatelistarvot ja säätyerioikeudet. Suomen Hallitusmuodossa säädettiin: "Älköön tasavallassa annettako aatelistarvoja älköönkä muita perinnöllisiä arvoja." (HM 1919, 15 §). Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa (L 969/1995) kyseinen säännös jäi kokonaan pois Hallitusmuodon II luvun tekstistä. Tätä poistoa ei suoraanaisesti perusteltu perusoikeuskomitean (Kom.miet. 1992:3) eikä eduskunnan perustuslakivaliokunnan (PeVM 25/1193 vp) mietinnöissä. Hallitusmuodon vanhan 15 §:n sisältämää oikeusnormia on silti pidettävä voimassaolevana oikeutena tasavallan olemuksen mukaisesti. Koko perusoikeusuudistus rakentui mm. kansalaisten yhdenvertaisuudelle. Sitä paitsi

säätyerioikeudet kumottiin nimenomaisesti perusoikeus-uudistuksen yhteydessä (L 971/1995).

Ennen nykyisen lainsäädännön syntymistä missään kirjoitetussa säännöksessä ei ollut nimenomaisesti annettu tasavallan presidentille tai muulle viranomaiselle oikeutta tai velvollisuutta myöntää arvonimiä. Valtion lainsäädäntö sisälsi ainoastaan leimaverolain säännöksen (L 662/1943, 10 §) ja sen soveltamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen säännökset (VNp 663/1943, 4 §) arvonimen myöntämistä koskevan avoimen kirjeen leimaverosta. Vm. päätökseen sisältyi arvonimien luettelo, jossa oli määritelty kunkin arvonimen leimavero ja jonka mukaan tulkittiin arvonimien arvojärjestys. Luettelo on uusittu silloin tällöin.

Myöskään kirkollisesta arvonimikäytännöstä ei ole ollut varsinaisia säännöksiä. Ainoa tämän luonteinen on piispainkokouksen 11.5.1959 (25 §) hyväksymä suositus rovastin arvon sekä director cantus ja director musices -arvonimien myöntämisen kriteereistä. Kirkon viranomaisten varsinaista oikeutta myöntää arvonimiä ei ole kirjattu mihinkään säännöksiin.

Perusteellinen selvitys kirkollisten arvonimien taustahistoriasta sisältyy teol. toht. *Kyösti Väänäsen* artikkeliin "Suomen kirkollisen arvonimistön synty ja kehitys - kappale

ranki- ja tittelilaitoksen historiaa”, joka on julkaistu Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirjassa 1986. *Praepositus* oli jo keskiajalla nykyistä lääninrovastia vastaavan viran nimike. Se tarkoitti välittömästi piispan alaisuudessa sekä tuomiokapitulien ja seurakunnan “väliportaana” toimivaa, johtavassa asemassa olevaa pappia. Uudella ajalla alettiin myöntää “honorarirovastin” arvonimiä, ja nimike muuttui 1800-luvun loppuun mennessä ansioituneelle seurakuntapapille myönnettäväksi arvonimeksi. Väänänen artikkeliin sisältyy myös seikkaperäinen selvitys rovastin arvojen myöntämisistä piispainkokouksen v. 1959 antaman suosituksen jälkeiseltä ajalta. Yleisesti ottaen suositusta on noudatettu, muttei kattavasti eikä kaikissa suhteissa. Samalla Väänänen osoittaa, että artikkelin ilmestymisaikana käytännössä lähes kaikki papit (paitsi teologian tohtorit) eli seurakuntapapit sekä useimmat papiksi vihityt uskonnonopettajat ja yhdistyspapit olivat saaneet rovastin arvon eläkkeelle siirtymiseensä mennessä. Tuomiokapitulien arvonimikäytännössä on pääpiirteittäin, muttei kovin tiukasti seurattu piispainkokouksen suositusta *director cantus* ja *director musices* -arvonimien myöntämisestä.

Ennen uutta lainsäädäntöä noudatetut arvonimikäytännöt perustuivat traditioon, jota voidaan pitää tavanomaisuuskeudellisena normistona. Hallitusmuodon (alkuperäinen) 15 §, joka kielsi ainoastaan perinnöllisten arvojen myöntämisen,

jätti avoimeksi mahdollisuuden muutoin jatkaa perinteistä arvonimikäytäntöä. Myös kirkollisten arvonimien traditio on vanhempi kuin vuoden 1919 Hallitusmuoto. Käytäntö, jossa tasavallan presidentin rinnalla myös kirkollinen viranomainen on voinut myöntää "julkisoikeudellisia" eli valtion leimaveron alaisia arvonimiä, on syntynyt vanhan perinteen jatkona ilman erityistä lainsäädäntötointa.

1.3. Kirkollinen arvonimikäytäntö uudessa tilanteessa

Uusi arvonimilainsäädäntö aktualisoi kysymyksen perinteisen kirkollisen arvonimikäytännön jatkumisesta. Kirkonkin viranomaisten myöntämät arvonimet ovat olleet valtiollisia. Tämä on ilmennyt myös siinä, että ne on mainittu valtioneuvoston leimaveropäätöksessä ja niistä on peritty ao. leimavero.

Suomen ortodoksisen kirkkokunnan keskuudessa rovastin arvo on puhtaasti kirkkokunnan sisäinen asia. Rovastin arvonimet myöntää hiippakunnan piispa ansioituneille papeille eikä arvonimistä ole peritty maksuja.

Seurakuntaneuvoksen arvonimet on kaikissa tapauksissa myöntänyt tasavallan presidentti, joka on myöntänyt myös joitakin director cantus ja director musices -arvonimiä "maallisen" musiikkielämän ansioituneille edustajille.

Valtiollisten kunnia- ja ansiomerkkien myöntämiseen kirkon viranomaiset ovat osallistuneet vain esityksen tekijöinä ja lausunnon antajina.

Kysymys kuuluu: voiko piispa edelleen myöntää rovastin arvon sekä voiko tuomiokapituli myöntää director cantus ja director musices -arvonimiä vai onko uusilla säädöksillä tarkoitettu *siirtää* kyseinen toimivalta tasavallan presidentille? Asiasta on jo keskusteltu eräissä tuomiokapituleissa.

Valtioneuvoston kansliasta saadun tiedon mukaan kirkollinen arvonimikäytäntö ei ollut lainkaan esillä lain valmistelujen yhteydessä. Tämän huomioon ottaen tilannetta voidaan tulkita seuraavasti. Mikäli uudella lainsäädännöllä olisi tarkoitettu nimenomaisesti *lakkauttaa* perinteinen kirkollinen arvonimikäytäntö, asiasta olisi ilmeisesti mainittu ainakin lakiesityksen valmisteluasiakirjoissa, jollei varsinaisessa säädöstekstissä. Mitään tällaiseen viittaavaa mainintaa ei kuitenkaan ole hallituksen lakiesityksessä eikä eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä. Lisäksi voidaan todeta, että uuden lainsäädännön keskeinen intentio on ollut uuden perustuslain mukaisen lainsäädännön luominen asiassa, joka myös valtiollisen arvonimikäytännön osalta on tähän asti perustunut tavanomaisoikeudelliseen perinteeseen ja mitä perinnettä on tarkoitus jatkaa. Lainsäädännön valmistelussa on tämän asiakokonaisuuden yhteydessä myös tarkoitettu

toteuttaa uuden perustuslain säätämä asetuksenantojärjestelmä (PeL 80 § 1 mom.). Tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuuden nojalla.

Kirkon osalta asiaan liittyy erityisenä kysymyksenä piispojen ja tuomiokapitulien valtiollisen viranomaisaseman lakkaaminen 1.1.1997 alkaen. Myös piispojen nimittäminen tasavallan presidentin toimesta on lakkautettu 1.3.2000 alkaen. Voiko kirkon virkasuhteessa oleva piispa edelleen myöntää valtiollisia arvonimiä? Toisaalta voidaan todeta, että tuomiokapituli mitä ilmeisimmin oli de facto kirkon viranomainen jo kauan ennen nykyisen Suomen Tasavallan syntymistä. Tuomiokapitulien siirtyminen muodollisestikin kokonaan kirkon viranomaisiksi ei voine olla ainakaan ratkaiseva peruste kirkollisen arvonimikäytännön muuttamiseksi.

Valmistusvaliokunnan mielestä on periaatteessa mahdollista ajatella, että kirkko voisi jonkin oman järjestelmänsä mukaisesti keskuudessaan antaa haluamiaan arvonimiä ja kunniamerkkejä. Tällaisen käytännön teologinen perusteltavuus ja tarkoituksenmukaisuus kirkon kannalta ovat asia erikseen. Kirkon valtio-suhteiden ja julkisoikeudellisen aseman kannalta arvonimiasia ei ole näin yksinkertainen. Tähän liittyy myös kirkkopoliittinen peruskysymys:

pidetäänkö kirkon kannalta toivottavana, että ns. kirkolliset arvonimet säilytetään tavalla tai toisella valtiovallan myöntäminä tai tunnustamina.

Koska kirkollisen arvonimikäytännön asemaa suhteessaan valtion uuteen lainsäädäntöön voidaan lainsäädännöllisten perusteidensa kannalta uudessa tilanteessa pitää periaatteessa tulkinnanvaraisena, ehkä jopa ongelmallisena, asiaan on saatava selvyys. Mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja ovat mm.:

1. kirkolliset arvonimet säilytetään valtiollisina ja niiden myöntäminen jätetään tasavallan presidentin toimivaltaan;
2. kirkollinen arvonimikäytäntö irrotetaan valtion järjestelmästä ja luodaan oma arvonimikäytäntö kirkon omilla säädöksillä;
3. em. vaihtoehtojen yhdistelmä, jossa valtiovalta delegoi piispalle ja tuomiokapitulille tiettyjen arvonimien myöntämisen (eli vahvistetaan lakitasolla suunnilleen nykyinen käytäntö).

Kaikissa tapauksissa säännösten luominen edellyttää neuvotteluja valtiovallan edustajien kanssa. Tällaisten neuvottelujen pohjalta lienee mahdollista ajatella vaihtoehdon nro 3 toteuttamista kirkkolainsäädännössä. Lakiin 1215/1999 sisältyy (2 §:n 2 mom.) jo nyt säännös, jonka mukaan presidentti päättää mm. arvonimeä koskevasta asiasta "jollei päätöksen tekoa ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi".

Kirkkolakiin voitaisiin - mikäli nykykäytäntöä halutaan jatkaa - kirjoittaa täsmällinen maininta piispan ja tuomiokapitulin oikeudesta myöntää tiettyjä arvonimiä. Kirkkolakiin otettavalla valtuutussäännöksellä voitaisiin oikeuttaa kirkkojärjestyksessä säätämään tarkemmista menettelyistä. Nämä uudet säännökset voitaisiin sijoittaa tuomiokapitulia koskevaan kirkkolain 19 lukuun siitä aikaisemmin (29.11.1996/ 937) kumotun 8 §:n tilalle.

Valmistusvaliokunta päätyi omasta puolestaan ehdottamaan vaihtoehdon nro 3 esittämistä kirkolliskokoukselle liitteenä olevan esitysehdotuksen tavoin. Kirkolliskokoukselle tehtävässä esityksessä on tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista keskittyä pelkästään tähän arvonimiasiaan.

2. Muut aloitteessa tehdyt ehdotukset

Asessori Pekka Särkiö ehdottaa aloitteessaan kirkollisen arvonimikäytännön yleisempääkin selvittämistä. Kirkolla ei ole kovin monia tapoja antaa huomionosoituksia työntekijöille ja luottamushenkilöille. Kuitenkin arvonimien myöntäminen on koettu tärkeäksi ja arvostetuksi tunnustukseksi.

Yksittäinen selvittävä asia on rovastin arvon jatkuva yleistyminen suhteessa sen arvostukseen. Aloitteen mukaan rovastin arvon myöntäminen nykyistä harvemmille lisäisi sen arvostusta, mutta toisaalta arvonimen myöntämisen yleisyys on tuottanut iloa laajalle joukolle papistoa.

Särkiön mukaan olisi myös tarpeellista harkita uuden arvonimen ottamista käyttöön kirkon hallinnossa ansioituneiden maallikoiden ja pappien palkitsemiseksi. Seurakuntaneuvosta lukuun ottamatta nykyiset kirkolliset arvonimet sijoittuvat valtion arvonimiluettelossa alimpiin ryhmiin. Aikaisemmin on harkittu mm. *hiippakuntaneuvoksen* arvonimeä. Särkiön välittämän tiedon mukaan *kirkkoneuvoksen* arvonimen valtioneuvoston arvonimi-lautakunta olisi torjunut, koska tämä arvonimi voi sekaantua identtisen virkanimikkeen kanssa.

Pekka Särkiö on myös viitannut luterilaisen kirkon ansiomerkkiritarikunnan perustamista koskeviin mahdollisiin valmisteluihin. Kirkollisista ansioista on annettu Suomen Kirkon Seurakuntatoiminnan Keskusliiton ansiomerkkejä, joita Porvoon hiippakunnan osalta on annettu ao. hiippakuntaneuvoston toimesta.

Valmistusvaliokunta totesi, että kirkollisten arvonannon osoitusten yleiset perusteet ja järjestelmän kehittäminen on

aiheellista selvittää erikseen. Aessori Pekka Särkiön aloitteessa mainittujen asioiden lisäksi tällöin voidaan ottaa huomioon myös kysymys kirkollisista kunnia- ja ansiomerkeistä. Myös piispainkokouksen v. 1959 antama suositus kirkollisten arvonimien myöntämisperusteista on syytä ottaa uudelleen harkintaan.

Piispainkokouksen istuntoon mennessä oli tullut tietoon, että kirkkohallituksessa on valmisteilla esitys työryhmän tai toimikunnan asettamiseksi suunnilleen samaa asiakokonaisuutta varten. Asiasta päätettäisiin kirkkohallituksen täysistunnossa 27.2.2001. Kahden erillisen työryhmän asettaminen samaa asiaa varten on epätarkoituksenmukaista. Piispainkokous voisi tässä vaiheessa esittää kirkkohallitukselle muutamia edustajiaan kyseiseen kirkkohallituksen työryhmään. Selvitystyötä varten asetettavassa työryhmässä on kirkkohallituksen, piispainkokouksen ja tuomiokapitulien edustuksen lisäksi aiheellista olla valtioneuvoston kanslian edustus.

Valmistusvaliokunnan lainsäädäntöehdotuksesta oli konsultoitu valtioneuvoston kansliaa, joka puolestaan oli ollut yhteydessä tasavallan presidentin kanslian kanssa. Molemmilla tahoilla pidetään selvänä, että perinteellinen kirkollinen arvonimikäytäntö saa jatkua, ja valmistusvaliokunnan ehdotusta pidettiin asianmukaisena. Valtioneu-

voston kanslia oli kirjeellään 139/00/2001 piispainkokoukselle (6.2.2001) ilmaissut tämän. Samalla kirjeellään valtioneuvoston kanslia oli jo nimennyt mahdollisesti asetettavaan kirkon työryhmään edustajakseen ylitarkastaja *Elisa Kumpulan*.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, sihteeri, Heikka, Salmi, Niskanen, Laulaja, Särkiö, Viljo Juntunen, Huotari, Paarma, Pihkala, Vikström ja Mäkeläinen. Keskustelussa jatkettiin valmistelumuistiossa esille otettua asian pohdintaa. Ilmeisesti myös kirkossa tarvitaan arvonannon osoituksia. Sihteeri totesi, että nyt tehty kirkkolain muutosesitys tähtää perinteellisen käytännön saattamiseen nykylainsäädännön mukaiselle kannalle samalla kun kirkossa voidaan ryhtyä pohtimaan kirkollisten arvonannon osoitusten kokonaisuutta kirkon omista perusteista lähtien. Puheenjohtaja totesi, että keskustelussa on yhdytty valmistusvaliokunnan tekemiin ehdotuksiin.

Valmistusvaliokunnan ehdotuksen mukaisesti piispainkokous päätti

1. *tehdä kirkolliskokoukselle liitteen mukaisen esityksen;*
2. *esittää kirkkohallitukselle, että se asettaisi työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää kirkollisten arvonannon osoitusten yleiset perusteet sekä tehdä alustava ehdotus*

jatkotoimenpiteistä;

3. *esittää työryhmään nimettäväksi kirkkoherra Marjatta Laitisen, lakimiesasessori Pekka Leinon ja asessori Kalervo Salon; ja*
4. *esittää, että kirkkohallitus kutsuisi työryhmään valtioneuvoston kanslian nimeämänä edustajana ylitar- kastaja Elisa Kumpulan.*

Liite

Piispainkokouksen esitys nro 1/2001 kirkolliskokoukselle

KIRKOLLISTEN ARVONIMIEN ASEMA

Uusi arvonimilainsäädäntö

Samanaikaisesti Suomen perustuslain (731/1999) kanssa eli 1.3.2000 tuli voimaan *laki julkisen arvonannon osoituksista* (23.12.1999/1215). Laissa täsmennetään aikaisemmin vakiintuneeseen käytäntöön perustunut arvonimien ja muiden julkisen arvonannon osoitusten (kunnia- ja ansiomerkkien) myöntäminen. Tasavallan presidentin asetuksella voidaan säätää mm. arvonimistä (2 § 1 mom.); presidentti päättää mm. yksittäistä arvonimeä koskevasta asiasta, jollei päätöksen tekoa ole säädetty muun viranomaisen tehtäväksi (2 § 2 mom.).

Edellä mainitun lain perusteella on annettu *tasavallan presidentin asetus arvonimistä* (20.4.2000/381; voimaan 1.5.2000). Asetus sisältää lähemmät menettelytapasäännökset. Asetuksen liitteenä on arvonimiluettelo, joka on jaoteltu ryhmittäin. Seurakuntaneuvos kuuluu ryhmään 8, rovasti ryhmään 14 sekä director cantus ja director musices ryhmään 16. Lisäksi luettelo tuntee kenttäpiispan arvonimen (ryhmä 7). Ryhmien sisällä noudatetaan aakkosjärjestystä, mutta ryhmien keskinäinen järjestys on arvojärjestyksessä.

Hallituksen esityksessä (HE 146/1999 vp) selvitetään uusien säädösten valtiosääntöoikeudellista perustaa eli uuden perustuslain mukaista päätöksentekojärjestelmää, muuta asiaan liittyvää säännöstöä sekä tähän asti noudatettuja käytäntöjä varsinkin erilaisten kunniamerkkien osalta. Arvonimien osalta lakiesityksen perustelutekstissä on todettu, että "ne säännöt, joita arvonimien myöntämisessä noudatetaan, ovat vuosikymmenien käytännön tuomia". Valtioneuvoston leimaveropäätöstä (663/1943) lukuun ottamatta asiasta ei ole ollut säädöksiä. Hallituksen esityksessä selostetaan edelleen arvonimiesitysten käsittelyyn liittyviä menettelyjä (mm. lausuntojen pyytäminen ja arvonimilautakunnan toiminta). Eduskunnan perustuslakivaliokunta ehdotti (PeVM 8/1999 vp) hallituksen lakiesityksen hyväksyttäväksi sellaisenaan. Valiokunnan lyhyessä mietinnössä ei selvitetä arvonimiasiaa lainkaan.

Aikaisempi arvonimikäytäntö

Suomalaisen arvonimikäytännön historiallisena taustana on säätyyhteiskunta, jonka tunnuspiirteitä olivat mm. perinnölliset aatelistarvot ja säätyerioikeudet. Suomen Hallitusmuodossa säädettiin: "Älköön tasavallassa annettako aatelistarvoja älköönkä muita perinnöllisiä arvoja." (HM 1919, 15 §). Vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa (L 969/1995) kyseinen säännös jäi kokonaan pois Hallitusmuodon II luvun tekstistä. Tätä poistoa ei suoranaisesti perusteltu perusoikeuskomitean (Kom.miet. 1992: 3) eikä eduskunnan perustuslakivaliokunnan (PeVM 25/1193 vp) mietinnöissä. Hallitusmuodon vanhan 15 §:n sisältämää oikeusnormia on silti pidettävä voimassaolevana oikeutena tasavallan

olemuksen mukaisesti. Koko perusoikeusuudistus rakentui mm. kansalaisten yhdenvertaisuudelle. Sitä paitsi säätyerioikeudet kumottiin nimenomaisesti perusoikeusuudistuksen yhteydessä (L 971/1995).

Ennen nykyisen lainsäädännön syntymistä missään kirjoitetussa säännöksessä ei ollut nimenomaisesti annettu tasavallan presidentille tai muulle viranomaiselle oikeutta tai velvollisuutta myöntää arvonimiä. Valtion lainsäädäntö sisälsi ainoastaan leimaverolain säännöksen (L 662/1943, 10 §) ja sen soveltamisesta annetun valtioneuvoston päätöksen säännökset (VNp 663/1943, 4 §) arvonimen myöntämistä koskevan avoimen kirjeen leimaverosta. Viimeksi mainittuun päätökseen sisältyi arvonimien luettelo, jossa oli määritelty kunkin arvonimen leimavero ja jonka mukaan tulkittiin arvonimien arvojärjestys. Luettelo on uusittu silloin tällöin.

Myöskään kirkollisesta arvonimikäytännöstä ei ole ollut varsinaisia säännöksiä. Ainoa tämän luonteinen on piispainkokouksen 11.5.1959 (25 §) hyväksymä suositus rovastin arvon sekä *director cantus* ja *director musices* -arvonimien myöntämisen perusteista. Kirkon viranomaisten varsinaista oikeutta myöntää arvonimiä ei ole kirjattu mihinkään säännöksiin. Perusteellinen selvitys mm. näiden kirkollisten arvonimien taustahistoriasta sisältyy teol. toht. *Kyösti Väänäsen* artikkeliin "Suomen kirkollisen arvonimistön synty ja kehitys - kappale ranki- ja tittelilaitoksen historiaa", joka on julkaistu Suomen Kirkkohistoriallisen Seuran vuosikirjassa 1986.

Kyösti Väänäsen artikkeliin sisältyy myös seikkaperäinen selvitys rovastin arvojen myöntämisistä piispainkokouksen suosituksen (1959) jälkeiseltä ajalta. Yleisesti ottaen suositusta on noudatettu,

muttei kattavasti eikä kaikissa suhteissa. Samalla Väänänen osoittaa, että artikkelin ilmestymisaikana käytännössä lähes kaikki seurakuntapapit sekä useimmat papiksi vihityt uskonnonopettajat ja yhdistyspapit olivat saaneet rovastin arvon eläkkeelle siirtymiseensä mennessä. Tuomiokapitulien arvonimikäytännössä on myös pääpiirteittäin, muttei kovin tiukasti seurattu piispainkokouksen suositusta *director cantus* ja *director musices* -arvonimien myöntämisestä.

Ennen uutta lainsäädäntöä noudatetut arvonimikäytännöt perustuivat traditioon, jota voitaneen pitää tavanomaisoikeudellisena normistona. Hallitusmuodon (alkuperäinen) 15 §, joka kielsi ainoastaan perinnöllisten arvojen myöntämisen, jätti avoimeksi mahdollisuuden muutoin jatkaa perinteellistä arvonimikäytäntöä. Myös kirkollisten arvonimien traditio on vanhempi kuin vuoden 1919 Hallitusmuoto. Käytäntö, jossa tasavallan presidentin rinnalla myös kirkollinen viranomainen on voinut myöntää ”julkisoikeudellisia” arvonimiä, on syntynyt vanhan perinteen jatkona ilman erityistä lainsäädäntötointa. Kirkon viranomaisten myöntämien arvonimien valtiollinen luonne on ilmennyt myös siinä, että ne on mainittu valtioneuvoston leimaveropäätöksessä ja niistä on peritty ao. leimavero.

Kirkollinen arvonimikäytäntö uudessa tilanteessa

Uusi arvonimilainsäädäntö herättää kysymyksen perinteisen kirkollisen arvonimikäytännön jatkumisesta. Voiko piispa edelleen antaa rovastin arvon sekä tuomiokapitulit myöntää *director cantus* ja *director musices* -arvonimiä? Uudet säädökset eivät ainakaan

suoraan vastaa tähän kysymykseen. Kuten tunnettua seurakuntaneuvoksen arvonimet on myöntänyt tasavallan presidentti, joka on myöntänyt myös joitakin director cantus ja director musices -arvonimiä "maallisen" musiikkielämän ansioituneille edustajille. Onko siis uusilla säädöksillä tarkoitettu siirtää piispoilta tasavallan presidentille rovastin arvon sekä tuomiokapituleilta director cantus ja director musices -arvonimien myöntäminen?

Valtioneuvoston kansliasta saadun tiedon mukaan kirkollinen arvonimikäytäntö ei ollut lainkaan esillä lain valmistelujen yhteydessä. Tilannetta voidaan tulkita seuraavasti. Mikäli uudella lainsäädännöllä olisi tarkoitettu nimenomaisesti *lakkauttaa* perinteinen kirkollinen arvonimikäytäntö, asiasta olisi varmasti mainittu ainakin lakiesityksen valmisteluasiakirjoissa, jollei varsinaisessa säädöstekstissä. Mitään tällaiseen viittaavaa mainintaa ei kuitenkaan ole hallituksen lakiesityksessä tai eduskunnan perustuslakivaliokunnan mietinnössä. Lisäksi voidaan todeta, että uuden lainsäädännön keskeinen tavoite on ollut uuden perustuslain mukaisen lainsäädännön luominen asiassa, joka myös valtiollisen arvonimikäytännön osalta on tähän asti perustunut tavanomaisoikeudelliseen perinteeseen ja jota perinnettä sinänsä on tarkoitus jatkaa.

Kirkon osalta asiaan liittyy erityisenä kysymyksenä piispojen ja tuomiokapitulien valtiollisen viranomaisaseman lakkaaminen 1.1.1997 alkaen. Voiko kirkon virkasuhteessa oleva piispa edelleen myöntää valtiollisia arvonimiä? Toisaalta voidaan todeta, että tuomiokapituli mitä ilmeisimmin oli kirkon viranomainen jo kauan ennen nykyisen Suomen Tasavallan syntymistä. Tuomiokapitulien siirtyminen muodollisestikin kokonaan kirkon viranomaisiksi ei voine olla ainakaan ratkaiseva peruste kirkollisen arvonimikäytännön muuttamiseksi.

Periaatteessa on mahdollista ajatella, että kirkko jonkin oman järjestelmänsä mukaisesti voi keskuudessaan antaa haluamiaan arvonimiä ja kunniamerkkejä. Tällaisen käytännön teologinen perusteltavuus ja tarkoituksenmukaisuus kirkon kannalta ovat asia erikseen. Kirkon valtio-suhteiden ja julkisoikeudellisen aseman kannalta arvonimiasia ei ole näin yksinkertainen. Tähän liittyy myös kirkkopoliittinen peruskysymys: pidetäänkö kirkon kannalta toivottavana, että ns. kirkolliset arvonimet säilytetään tavalla tai toisella valtiovallan myöntäminä tai tunnustamina.

Koska kirkollisen arvonimikäytännön asemaa suhteessaan valtion uuteen lainsäädäntöön voidaan lainsäädännöllisten perusteidensa kannalta uudessa tilanteessa pitää periaatteessa tulkinnanvaraisena, ehkä jopa ongelmallisena, asiaan on saatava selvyys.

Mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja ovat mm.:

1. kirkollisten arvonimien säilyttäminen valtiollisina ja niiden myöntämisen sisällyttäminen tasavallan presidentin toimivaltaan;

2. kirkollisen arvonimikäytännön irrottaminen valtion järjestelmästä ja oman arvonimikäytännön luominen kirkon omilla säädöksillä;
3. em. vaihtoehtojen yhdistelmä, jossa lainsäädännöllä annetaan piispalle ja tuomiokapitulille tiettyjen arvonimien myöntäminen.

Piispainkokous on päätenyt esittämään vaihtoehdon nro 3 toteuttamista kirkkolainsäädännössä siten, että kirkkolakiin kirjoitetaan täsmällinen maininta piispan ja tuomiokapitulien oikeudesta myöntää tiettyjä arvonimiä. Kirkkolakiin otettavalla valtuutussäännöksellä puolestaan voidaan oikeuttaa kirkkojärjestyksessä säätämään tarkemmista menettelyistä. Kirkkojärjestyksessä voidaan antaa piispainkokouksen tehtäväksi antaa asiasta lähempiä ohjeita.

Piispainkokous esittää kunnioittavasti, että kirkolliskokous

esittäisi, että kirkkolain (1054/1993) 19 luvun aikaisemmin kumotun (29.11.1996/937) 8 §:n sijaan säädettäisiin uusi 8 §; sekä

lisäisi kirkkojärjestyksen (1055/1993) 19 lukuun siitä aikaisemmin kumotun (7.5.1999/296/2000) 7 §:n sijaan uuden 7 §:n seuraavasti:

KIRKKOLAKI*19 luku***Tuomiokapituli****8 §*****Eräät arvonimet***

Sen lisäksi, mitä julkisen arvonannon osoituksista annetussa laissa (1215/1999) sekä arvonimistä annetussa tasavallan presidentin asetuksessa (381/2000) säädetään ja määrätään, piispa voi myöntää rovastin arvonimen sekä tuomiokapituli director cantus ja director musices -arvonimen.

Kirkkojärjestyksessä voidaan antaa lähempiä määräyksiä I momentissa tarkoitettusta menettelystä.

KIRKKOJÄRJESTYS*19 luku****Hiippakunnan muu hallinto******A. Tuomiokapituli*****7 §**

Piispainkokous voi antaa lähempiä ohjeita kirkkolain 19 luvun 8 §:ssä tarkoitettusta menettelystä.

Helsingissä 14 päivänä helmikuuta 2001

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Piispainkokouksen sihteeri

Hannu Juntunen

Rinnakkaistekstit

Kirkkolaki

Piispainkokous esittää, että kirkolliskokous päättäisi

ehdottaa lisättäväksi 26 päivänä marraskuuta annetun kirkkolain (1054/1993) 19 lukuun siitä 29.11.1996 annetulla lailla (937/1996) kumotun 8 §:n sijaan uusi 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva

Ehdotus

19 luku

Tuomiokapituli

8 §

(kumottu)

Eräät arvonimet

Sen lisäksi, mitä julkisen arvonannon osoituksista annetussa laissa (1215/1999) sekä arvonimistä annetussa tasavallan presidentin asetuksessa (381/2000) säädetään ja määrätään, piispa voi myöntää rovastin arvonimen sekä tuomiokapituli director cantus ja director musices -arvonimen.

Kirkkojärjestyksessä voidaan antaa lähempiä määräyksiä 1 momentissa tarkoitettusta menettelystä.

---

*Tämä laki tulee voimaan
päivänä   kuuta 200 .*

Rinnakkaistekstit

Kirkkojärjestys

Piispainkokous esittää, että kirkolliskokouksen päättäisi

lisätä 8 päivänä marraskuuta 1991 annetun kirkkojärjestyksen (1055/1993) 19 lukuun siitä aikaisemmin kumotun (7.5.1999/296/2000) 7 §:n sijaan uusi 7 § seuraavasti:

Voimassa oleva

Ehdotus

19 luku

Hiippakunnan muu hallinto

A. Tuomiokapituli

7 §

(kumottu)

Piispainkokous voi antaa lähempiä ohjeita kirkkolain 19 luvun 8 §:ssä tarkoitetusta menettelystä.

Tämä päätös tulee voimaan samana päivänä kuin kirkolliskokouksen päivänä kuuta 200 hyväksymä kirkkolain 19 luvun uusi 8 §.

19 §

Eri tavoin naispappeudesta ajattelevien rinnakkaiselo ja yhteistyö kirkossamme

(Jatkokäsittely 5 §:ään)

Valmistusvaliokunta oli saamansa tehtävän mukaisesti laatinut uuden päätösesityksen, jossa pyrittiin tiivistetyksi esittämään edellisenä istuntopäivänä käydyin keskustelun pääpainotukset.

Keskustelussa käyttivät puheenvuoroja Riekkinen, Pihkala, Laulaja, Heikka, Vikström, Särkiö, Kantola, Salmi, Komulainen, Viljo Juntunen, Paarma, Huotari, Taatila, Niskanen, Häkkinen ja Mäkeläinen. Kannanoton sisältö oli yksimielisesti linjattu edellisenä istuntopäivänä. Nyt käydyssä keskustelussa hiottiin päätöksen sanamuotoja ottaen samalla huomioon sen, että päätös voisi toimia piispainkokouksen selvänä viestinä julkisuuteen. Kannanoton pitäisi olla samalla sekä selvä että jatkokeskustelun mahdollistava. Päätösponnen ei tarvinne olla kovin laaja, koska perustelut on lausuttu valmistelutekstissä. Muotoilu koski pääasiassa kysymystä, millä tavoin lausutaan kanta ns. erillisvihkimyksistä ja lausutaanko tällaista kantaa ponnessa yleensä ollenkaan. Monissa puheenvuoroissa pidettiin välttämätöntä kannan ilmaisemista jo tässä vaiheessa.

Keskustelun yhteydessä puheenjohtaja esitti useiden kannattamana oman ehdotuksensa valmistusvaliokunnan pohjatekstin modifioimiseksi, ja Laulaja eräiden kannattamana oman ehdotuksensa, jossa tyydyttiin painottamaan ratkaisun etsimistä kirkon virkaratkaisun pohjalta siten, että turvataan eri tavoin ajattelevien rinnakkaiselo. Lopullisesta sanamuodosta toimitetussa äänestyksessä puheenjohtajan ehdotus sai 11 ääntä ja Laulajan ehdotus 5 ääntä. Näin ollen piispainkokous päätti

- 1. todeta, että Oulun hiippakunnan pappisedustaja Lasse Marjokorven kirkolliskokouksen edustaja-aloitteessa 13/2000 esitettyyn kirkkojärjestyksen muutokseen ei ole aiheetta; ja*
- 2. antaa valmistusvaliokunnalle tehtäväksi jatkaa asian valmistelua syksyn 2001 piispainkokouksen istuntoa varten. Sen tulee tarkastella kysymystä laajasta kirkon sanomaa, tehtävää ja ykseyttä koskevasta näkökulmasta. Piispainkokouksen mielestä eri tavoin pappeudesta ajattelevien yhteistyö ja rinnakkaiselo kirkossamme on pyrittävä hoitamaan muutoin kuin lainsäädäntöteitse tai ns. erillisviihkimyksin.*

20 §

Piispainkokouksen sihteerin virkajärjestelyt

Kirkkohallituksen toiminta- ja taloussuunnittelutyöryhmä, jonka puheenjohtajana toimii kansliapäällikkö Risto Junttila, oli pyytänyt piispainkokouksen sihteerinä, dos. Hannu Juntusta ryhtymään projektisihteeriksi, jonka tehtävänä on laatia kirkkohallituksen toiminta- ja taloussuunnitelmaa vuosiksi 2003-2005 sekä samalla myös kirkkohallituksen pitemmän aikavälin strategiaa. Tehtävään liittyy myös kirkon keskushallinnon ohje- ja johtosääntöjen tarkistaminen, jota on ennakoitu nykyiseen hallintomalliin siirtymisen yhteydessä.

Projektisihteerin tehtävä on päätoiminen, sen hoitaminen alkaa 1.4.2001 ja kestää ensi vaiheessa vuoden 2001 loppuun. Kansliapäällikkö Junttila on ilmoittanut, että päätoimista projektisihteerinä oletettavasti tarvitaan myös vuoden 2002 ajan.

Piispainkokouksen sihteerin viransijaiseksi oli lupautunut asessori, teol. toht. Kalervo Salo 1.5.2001 alkaen kuluvan vuoden loppuun. Samalla hän oli ilmoittanut tarvittaessa voivansa harkita sijaisuutta myös vuoden 2002 osalta.

Arkkipiispa Jukka Paarma ilmoitti kirjeellään 13.2.2001

piispainkokoukselle, että piispat olivat käsitelleet suunnitelmaa neuvottelussaan 12.2.2001 ja todenneet, ettei esitettyä järjestelyä vastaan ole huomauttamista. Piispainkokous

merkitsi asian tiedoksi.

21 §

Piispainkokouksen seuraavat istunnot

Piispainkokouksen seuraavat istunnot pidetään 11.-12.9.2001 Tampereen hiippakunnassa, 12.-13.2.2002 Helsingissä, kirkon toimitalossa ja 10.-11.9.2002 Kuopion hiippakunnassa.

22 §

Piispainkokouksen istunnon päättäminen

Piispainkokouksen istunnon asioiden tultua käsitellyiksi *arkkipiispa Jukka Paarma* totesi, että kaikki käsitellyt asiat on saatettu joko päätökseen tai palautettu jatkovalmisteluun. Kovin monta valmista päätöstä ei ole tehty, vaan sen sijaan on muodostettu piispainkokouksen kantaa vaikeisiin kysymyksiin tulevia ratkaisuja varten. Valmistusvaliokunnan jäsenet ovat

tehneet hyvää työtä ja antaneet eväitä jatkotyöskentelylle. Arkkipiispa kiitti valmistusvaliokuntaa työskentelystä sekä ennen kokousta että sen väliaikana samoin kuin ymmärtäväisestä suhtautumisesta siihen, että piispainkokous ei kaikista asioista ollut samalla kannalla, mikä puolestaan aiheuttaa lisätöitä. Piispainkokouksen jäseniä arkkipiispa kiitti rakentavasta yhteistyöstä, avoimesta ja rehellisestä mielipiteiden ilmaisemisesta mm. vaikeassa naispappeuskysymyksessä, jossa pyritään vakavasti varjelemaan kirkon ykseyttä, etsimään mahdollisia yhteisiä polkuja erilaisia mielipiteitä edustavien kesken sekä pyritään olemaan haavoittamatta ketään.

Valmistusvaliokunnan puheenjohtaja *piispa Wille Riekkinen* kiitti piispainkokouksen puolesta puheenjohtajaa kokouksen johtamisesta kokeneen hallintomiehen ottein ja hyvänä ystävänä. Piispa Riekkinen toivotti arkkipiispalle Jumalalta voimia vaativaan työhön. Hän kiitti myös piispainkokouksen sihteeriä, joka toistaiseksi siirtyy muihin tehtäviin.

Arkkipiispa Jukka Paarma johti yhteisen puolipäivärukouksen (ad sextam) ja julisti istunnon päättyneeksi klo 12.30.

Vakuudeksi

Hannu Juntunen

Pöytäkirja tarkistettu ja hyväksytty

Seppo Häkkinen

Jukka Keskitalo